

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ & ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Πτυχιακή εργασία με θέμα:

«Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση: ο ρόλος και η λειτουργία των Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας»

Σπουδαστές:

Γεωργόπουλος Χρήστος (Α.Μ.: 4726)

Καραγιάννης Ευάγγελος (Α.Μ.: 4522)

Φουντούκης Ίων (Α.Μ.: 4704)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Παππά Λαμπρινή

ΙΟΥΝΙΟΣ, 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την επιβλέπουσα καθηγήτριά μας για τη βοήθεια και την καθοδήγησή της κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας.

Επιπλέον, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλα τα κοντινά μας πρόσωπα, τις οικογένειές μας και τους φίλους μας για την υποστήριξή τους κατά τη συγγραφή της παρούσας πτυχιακής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως θέμα την κοινωνική πολιτική και την τοπική αυτοδιοίκηση, το ρόλο και τη λειτουργία των δομών άμεσης αντιμετώπισης φτώχειας.

Εξετάζονται, λοιπόν, η έννοια της κοινωνικής πολιτικής και οι φορείς της, ενώ παράλληλα εντοπίζονται και ορισμένες ελλείψεις της, όπως και η διαφορά της κοινωνικής πολιτικής με την κοινωνική πρόνοια. Επιπλέον, παρουσιάζονται συνοπτικά οι αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ο ρόλος τους.

Πιο συγκεκριμένα, η παρούσα εργασία εστιάζει στην ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας. Εξετάζονται κάποιες από τις συνέπειές της και αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένα παραδείγματα κοινωνικής πολιτικής στο Δήμο Αθηναίων, αλλά και στο Δήμο Πατρέων. Σκοπός είναι να αναδειχθεί η σημασία των Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης Φτώχειας που βοηθούν σημαντικά πολλά άτομα καθημερινά. Γι' αυτό το λόγο, πραγματοποιήθηκε έρευνα σε δείγμα 10 κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι έδωσαν απαντήσεις σε ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο που λειτουργούν οι κοινωνικές δομές, με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και σχετικά με το πώς βλέπουν την κατάσταση στο μέλλον.

ABSTRACT

This project is subject to social policy and local government, the role and function of the direct addressing poverty structures.

Moreover, it is examined the concept of social policy and its institutions, while they are identified some shortcomings, such as the difference in social policy and social welfare. In addition, a summary of the responsibilities of local authorities and their role .

More specifically, the present work focuses on the analysis of the phenomenon of poverty. They examine some of the consequences and some indicative examples of social policy in the Municipality of Athens and the Municipality of Patras. Purpose is to highlight the importance of Poverty Response Instant Structures that help considerably many people daily. For this reason, a survey of 10 social workers who gave answers to questions about how social structures work, the problems they face and about how they see the situation in the future.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
----------------------	----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1 Η έννοια της κοινωνικής πολιτικής.....	10
1.2 Ιστορική αναδρομή της κοινωνικής πολιτικής.....	12
1.3 Η άσκηση και οι φορείς κοινωνικής πολιτικής.....	16
1.4 Επισκόπηση των κύριων θεωρητικών προσεγγίσεων.....	19
1.5 Οι ελλείψεις της κοινωνικής πολιτικής.....	21
1.6 Διαφορά κοινωνικής πολιτικής με την κοινωνική πρόνοια.....	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

2.1 Η έννοια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	25
2.2 Η ιστορική εξέλιξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	26
2.2.1 Μεταρρυθμίσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	27
2.3 Οι αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	30
2.4 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΑΜΕΣΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

3.1 Το φαινόμενο της φτώχειας.....	37
3.2 Άλλες προσεγγίσεις της έννοιας της φτώχειας.....	41

3.3 Οι συνέπειες της φτώχειας.....	45
3.4 Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός.....	47
3.5 Ιστορική εξέλιξη του θέματος των αστέγων.....	51
3.6 Παράδειγμα κοινωνικής πολιτικής στο Δήμο Αθηναίων.....	53
3.7 Παράδειγμα κοινωνικής πολιτικής στο Δήμο Πατρέων.....	58

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

4.1 Στοιχεία έρευνας.....	62
4.2 Η έννοια της ποιοτικής και της ποσοτικής έρευνας.....	63
4.3 Λόγοι διεξαγωγής ποιοτικής έρευνας.....	64
4.4 Δομή της συνέντευξης.....	65
4.5 Σκοπός της παρούσας έρευνας.....	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	69
--	-----------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	77
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	78
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	79
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	80

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι στρατηγικές κοινωνικής πολιτικής αποσκοπούν στην επίτευξη του στόχου της ασφάλειας για το κοινωνικό σύνολο, δηλαδή αποσκοπούν στην προστασία του πληθυσμού από καταστάσεις, οι οποίες μπορούν να επιφέρουν προστασία της υγείας, εξασφάλιση απασχόλησης, διατήρηση της ικανότητας για εργασία, εγγύηση ενός ποιοτικού επιπέδου διαβίωσης καθώς και να διασφαλίσουν τη δυνατότητα κάθε ατόμου για ενεργό συμμετοχή στην οικονομική, αλλά και στην κοινωνική ζωή.

Ο στόχος κοινωνικής ασφάλειας σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, την αναδιανομή εισοδήματος και την κοινωνική δικαιοσύνη. Ειδικότερα, η κοινωνική πολιτική στοχεύει στην επίλυση προβλημάτων που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης αυτών που ευνοούνται λιγότερο από τη λειτουργία της αγοράς πληθυσμιακών ομάδων και εξασφαλίζει όρους ζωής που χαρακτηρίζονται από αξιοπρέπεια για το σύνολο των μόνιμα εγκατεστημένων προσώπων.

Το πεδίο κοινωνικής πολιτικής αποσκοπεί, λοιπόν, στην κοινωνική προστασία των προσώπων που δε μπορούν να καλυφθούν από τους μηχανισμούς της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά ούτε και διαθέτουν τα μέσα προκειμένου να αντιμετωπίσουν κι άλλα προβλήματα που ωθούν στη σταδιακή τους περιθωριοποίηση.

Ο θεσμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενθαρρύνει και απαιτεί τη συμμετοχή του πολίτη στο σχεδιασμό της υλοποίησης τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ο όρος Αυτοδιοίκηση δηλώνει τη την αυτονομία που συνδυάζεται με τη γεωγραφική αποκέντρωση. Η επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης αποτελεί το συνδεδετικό κρίκο ανάμεσα στις έννοιες της κοινωνικής πολιτικής, της τοπικής ανάπτυξης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ένα από τα βασικά προβλήματα της κοινωνικής πολιτικής είναι το φαινόμενο της φτώχειας. Σε τοπικό επίπεδο είναι φανερό η έλλειψη οποιωνδήποτε οργανωμένων θεσμικών ρυθμίσεων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Άτομα, λοιπόν, τα οποία έχουν ανάλογα ασφαλιστικά δικαιώματα δεν τα χρησιμοποιούν, αντιμετωπίζοντας με αυτόν τον τρόπο απώλεια εισοδημάτων και κατ'

επέκταση καταστάσεις φτώχειας.

Κατά συνέπεια, θα πρέπει να γίνουν διάφορες ενέργειες κοινωνικής πολιτικής από την τοπική αυτοδιοίκηση που θα είναι χρήσιμες και θα συντελέσουν στην αντιμετώπιση ενός σοβαρού σύγχρονου κοινωνικού προβλήματος, αυτού της φτώχειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1.1 Η έννοια της κοινωνικής πολιτικής

Για την έννοια της κοινωνικής πολιτικής δεν υπάρχει σαφής και γενικότερα ένας αποδεκτός ορισμός. Πολλοί μελετητές και επιστήμονες προσπάθησαν να προσδιορίσουν αυτή την έννοια από διάφορες επιστημονικές βάσεις μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Ο σκοπός της κοινωνικής πολιτικής είναι να προβλέψει τα κοινωνικά φαινόμενα, να τα περιγράψει, να τα ερμηνεύσει και να τα αξιολογήσει. Επίσης, προχωράει στην αξιοποίηση αυτών των στοιχείων, έτσι ώστε να γίνει ο σχεδιασμός των διαδικασιών και των μέτρων για να καταπολεμηθούν τα εν λόγω φαινόμενα (Σκαμνάκης, 2005).

Αναμφισβήτητα, η κοινωνική πολιτική στοχεύει στην πρόληψη, αλλά και στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων, προκειμένου να διασφαλιστεί η κοινωνική δικαιοσύνη και να εξασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή, να βελτιωθεί το βιοτικό επίπεδο, αλλά και η ποιότητα της ζωής των πολιτών.

Η κοινωνική πολιτική περιλαμβάνει τα ζητήματα συντάξεων (γήρατος και αναπηρίας), επιδομάτων (τέκνων, ασθένειας), κατοικίας (επιδόματα ενοικίου), απασχόλησης και κατάρτισης (επιδόματα ανεργίας, νέων θέσεων εργασίας, επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση), υγείας (προστασία υγείας, προαγωγή υγείας), παιδείας (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια εκπαίδευση και εκπαίδευση ενηλίκων), προσωπικών υπηρεσιών (φροντίδα αναπήρων ή υπερηλίκων στο σπίτι, ΚΑΠΗ) και τέλος προστασίας της μητρότητας και της παιδικής ηλικίας (Σκαμνάκης, 2005).

Γενικότερα, λοιπόν, η κοινωνική πολιτική σχετίζεται άμεσα με την καταγραφή, την ιεράρχηση και την κάλυψη των κοινωνικών κινδύνων και αναγκών σε διάφορους τομείς όπως είναι παραδείγματος χάρη (Μητάκος, 1993):

- η υγεία
- η στέγαση
- η απασχόληση

- η ασφάλιση

• οι προνοιακές υπηρεσίες, που εννοούνται ως οι παρεμβάσεις εκείνες που έχουν ως στόχο την εξατομικευμένη φροντίδα, καθώς και την κάλυψη των αναγκών που συνδέονται κατά κύριο λόγο με:

- την παιδική μέριμνα.
- την προστασία των ηλικιωμένων (τρίτης ηλικίας).
- την ενίσχυση της οικογένειας.
- την υποστήριξη ατόμων με ειδικές ανάγκες και οποιουδήποτε τύπου αναπηρίες.

Στους βασικούς στόχους της κοινωνικής πολιτικής συγκαταλέγεται και η εξομάλυνση ποσοτικών και ποιοτικών προβλημάτων, οι οποίες αναφέρονται στις συνθήκες διαβίωσης ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, αλλά και η διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου.

Η κοινωνική πολιτική μπορεί να οριστεί και ως ένα σύστημα μέσων και μέτρων που χρησιμοποιεί το κάθε κράτος, προκειμένου να παρέμβει στην οικονομία και στην κοινωνία μιας χώρας για να προβεί στην προστασία και στη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας για όλους τους πολίτες και κυρίως για τα άτομα με ειδικές ανάγκες δείχνοντας τους αγάπη, φροντίδα και ενδιαφέρον (Κοντιάδης, κ.ά., 2006).

Όπως προαναφέρθηκε, ο προσδιορισμός της έννοιας κοινωνική πολιτική είναι κάτι πολύ δύσκολο, αφού τα κοινωνικά μέτρα επηρεάζονται από οικονομικές συνθήκες, κοινωνικές και πολιτιστικές, οι οποίες ισχύουν σε μια συγκεκριμένη εποχή και καθορίζονται από την πολιτιστική κατάσταση της χώρας, του κοινωνικού συστήματός της, σύμφωνα με τις ανάγκες που έχουν οι πολίτες της και με βάση τις παραδοσιακές δομές που υπάρχουν. Κατά συνέπεια, με τον όρο αυτό αποκαλούνται οι οργανωμένοι θεσμοί και τα μέτρα που συντελούν στην καλυτέρευση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών του πληθυσμού μιας χώρας ή κάποιων κατηγοριών του πληθυσμού για να καταπολεμηθούν οι κοινωνικές ανισότητες, να αντιμετωπιστούν με αξιοπρέπεια τα προβλήματα, να καλυφθούν οι κοινωνικές και βιοτικές ανάγκες των ευπαθών κοινωνικά ομάδων, προκειμένου να μπορέσουν τα άτομα αυτά να προσαρμοστούν στη σύγχρονη κοινωνία που μεταβάλλεται συνεχώς (Θωμόπουλος,

1977).

Ένας σημαντικός ορισμός της κοινωνικής πολιτικής είναι αυτός που την αναφέρει ως τη διορθωτική ή προληπτική παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα με τη λήψη εκείνων των μέτρων που έχουν ως στόχο να αμβλύνουν τις κοινωνικές ανισότητες και να προάγουν την κοινωνική δικαιοσύνη (Ζαϊμάκης, 2002).

Για την πλειονότητα των συστημάτων κοινωνικής πολιτικής το βασικότερο είναι η κοινωνική ασφάλεια, αλλά και η προστασία των μελών μιας κοινωνίας. Ο πιο καλά διατυπωμένος ορισμός από τους σύγχρονους σχετικά με τα συστήματα της κοινωνικής πολιτικής δίνεται από το Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης και είναι ο εξής: «Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειας (ή προστασίας) αποσκοπούν στην επίτευξη του στόχου της κοινωνικής ασφάλειας, δηλαδή στην προστασία του πληθυσμού από καταστάσεις που επιφέρουν απώλεια ή μείωση των πηγών συντήρησης, στην προληπτική ή επανορθωτική προστασία της υγείας, στην εξασφάλιση απασχόλησης και τη διατήρηση της ικανότητας για εργασία, στην εγγύηση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης και στη διασφάλιση της δυνατότητας κάθε ατόμου να συμμετέχει ενεργητικά στην οικονομική και κοινωνική ζωή».

Ο στόχος της κοινωνικής ασφάλειας ή προστασίας είναι συνήθως η εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, η αναδιανομή του εισοδήματος και η επιδίωξη της κοινωνικής δικαιοσύνης. Επίσης, η κοινωνική ασφάλεια καταγράφεται ως ανθρώπινο δικαίωμα για πρώτη φορά το 1948 στο άρθρο 22 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Η κατοχύρωση του δικαιώματος στην κοινωνική ασφάλεια υπάρχει και στο άρθρο 12 του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όταν γίνεται αναφορά στο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας, δεν αναφερόμαστε μόνο σε έναν κοινωνικοπολιτικό στόχο, αλλά στο σύνολο των μέτρων που εξυπηρετούν το στόχο αυτό (Καραγκούνης, 2009).

1.2 Ιστορική αναδρομή της κοινωνικής πολιτικής

Πολλοί θεσμοί και υπηρεσίες της κοινωνικής πολιτικής προέρχονται από την Αρχαία Ελλάδα. Εκείνη την εποχή εκτός από τους κρατικούς φορείς φαίνεται ότι

υπήρχαν και ιδιωτικοί φορείς, οι οποίοι ονομάζονταν Ερανικοί σύλλογοι. Τα μέλη αυτών των φορέων κατέβαλαν στο ερανικό ταμείο τακτική εισφορά και αυτό προσέφερε προστασία στα μέλη του Ερανικού Συλλόγου όταν υπήρχε ανάγκη, αλλά παρείχε κι άλλες υπηρεσίες. Τέτοιου είδους σύλλογοι είχαν το χαρακτήρα αλληλοβοηθητικού σωματίου, αλλά η πολιτεία προστάτευε και τους ανάπηρους του πολέμου και τις οικογένειες τους, χήρες και ορφανά όσων έχαναν τη ζωή τους στη μάχη.

Στη συνέχεια, αυτές οι κοινωνικές παροχές επεκτάθηκαν γενικά στους ανάπηρους, δηλαδή δεν προσφέρονταν μόνο στους ανάπηρους πολέμου. Υπηρεσίες προσφέρονταν σε τυφλούς, κινητικώς ανάπηρους με τη μορφή επιδόματος. Επίδομα παρέχονταν και στους άπορους, δηλαδή στα άτομα εκείνα που δεν είχαν τους βασικούς πόρους, αλλά και στους άπορους ηλικιωμένους.

Η πολιτεία νοιάζονταν και για τη μόρφωση και την ψυχαγωγία των πολιτών της και μεριμνούσε σχετικά με την διαπαιδαγώγησή τους. Γι' αυτό το λόγο, είχε θεσπίσει ένα επίδομα που παρέχονταν στους άπορους, το οποίο αποκαλούνταν «Θεωρικών». Αυτό το επίδομα αποσκοπούσε, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν θεατρικές παραστάσεις, καθώς και άλλες ψυχαγωγικές και μορφωτικές εκδηλώσεις της πόλης. Η πολιτεία φρόντιζε όσους δεν είχαν πόρους, τους προμήθευε σιτάρι από το εξωτερικό και το διένειμε δωρεάν. Βασικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής έπειξαν τα μέτρα που πρότειναν κατά καιρούς διάφοροι φιλόσοφοι, νομοθέτες και πολιτικοί, όπως ο Όμηρος, ο Ηρόδοτος, ο Αριστοτέλης, ο Κλεισθένης και ο Περικλής.

Κάποια από αυτά τα μέτρα ήταν (Τσαούσης, 1984):

- Η διατροφή των αναπήρων του πολέμου.
- Η σίτιση ορφανών και των ευεργετών της πόλης που συντέλεσαν στη νίκη της πατρίδας τους.
- Η διανομή δωρεάν σίτου και άλλων τροφίμων στα ευπαθή κοινωνικά άτομα, καθώς και η προμήθεια άλλων ειδών σε μειωμένες τιμές.
- Η εφαρμογή του θεσμού των συσσιτίων που οι πολίτες μαζεύονταν και έτρωγαν φαγητό, χωρίς να στερείται κανείς αυτήν την ανάγκη.
- Η οικονομική βοήθεια των αναπήρων που αντιμετώπιζαν σωματικά προβλήματα.

- Η διάθεση χρηματικών ποσών για να συντηρηθούν παιδιά μέχρι τα 18 έτη που είχαν χάσει τους γονείς τους στους πολέμους της πατρίδας τους.

- Η οργάνωση της ιατρικής περίθαλψης με το διορισμό κάποιων ιατρών από το κράτος που παρείχαν τις υπηρεσίες τους δωρεάν.

Κατά τους Βυζαντινούς χρόνους η επικράτηση του Χριστιανισμού συνέβαλε στη δημιουργία νέων σταθμών στην ιστορία της κοινωνικής πολιτικής, αφού η κοινωνική προστασία για τους πολίτες εκείνης της εποχής αποτελούσε ένα από τα πιο βασικά ζητήματα του κράτους της Εκκλησίας, αλλά και κάθε ιδιώτη και έναν από τους σπουδαιότερους παράγοντες που συνέβαλαν στην αλλαγή της αντίληψης για την ατομικιστική ζωή του ανθρώπου. Με την εμφάνιση του Χριστιανισμού έγινε πιο έντονη η ανάγκη για προστασία των φτωχών και των αδύναμων ατόμων του πληθυσμού λόγω της εκδήλωσης αγάπης, ενδιαφέροντος για το συνάνθρωπο και του μεγαλείου της χριστιανικής ηθικής (Τσαούσης, 1984).

Η χριστιανική εκκλησία βοήθησε σε μεγάλο βαθμό τους φτωχούς, τα ορφανά, τις χήρες, τους ανάπηρους και τους αιχμαλώτους. Συντέλεσε προκειμένου πολλοί χριστιανοί να διαθέσουν ένα μέρος της περιουσίας τους για τους φτωχούς, αλλά και να προχωρήσουν στην ίδρυση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, όπως λόγω χάρη νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, βρεφοκομεία, πτωχοκομεία κ.λ.π.

Τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής που πάρθηκαν ήταν η προσφορά βοηθημάτων σε είδος, αλλά και χρηματικά, καθώς και η περίθαλψη φιλανθρωπικών ιδρυμάτων στοχεύοντας στην παροχή κοινωνικής πολιτικής σε αυτούς που νιώθουν την ανάγκη για βοήθεια, όπως είναι για παράδειγμα, οι φτωχοί, τα ορφανά, οι χήρες, οι ανάπηροι και οι ηλικιωμένοι. Σημαντικά χρηματικά ποσά δίνονταν και για την απελευθέρωση δούλων, καθώς και αιχμαλώτων από τους βαρβάρους. Πολύ σημαντική ήταν και η ύπαρξη ιατρών στις μεγάλες πόλεις που προσέφεραν δωρεάν περίθαλψη.

Η κοινωνική προστασία και πολιτική στο Βυζάντιο επηρεάστηκε από τη χριστιανική διδασκαλία. Η προστασία παρέχονταν εκτός από τους άπορους και σε πρόσωπα, τα οποία ήταν παραβάτες των θεσμών και των νόμων της πολιτείας. Η κοινωνική προστασία παρέχονταν από το κράτος, την εκκλησία και τα μοναστήρια, αλλά και από ιδιώτες. Πάρα πολύ αναπτύχθηκαν εκείνα τα χρόνια τα νοσοκομεία που

ιδρύθηκαν για πρώτη φορά στο Βυζάντιο. Η ίδρυση των νοσοκομείων γίνονταν από την πολιτεία και την εκκλησία. Τα νοσοκομεία διέθεταν διάφορες κλινικές, όπως παραδείγματος χάρη, παθολογική, χειρουργική, οφθαλμολογική, γυναικολογική κ.ά.

Στο Βυζάντιο ιδρύθηκαν και ορφανοτροφεία, ιδρύματα για τυφλούς, για άπορες χήρες γηροκομεία, πτωχοκομεία, βρεφοκομεία κ.λ.π. Επί πρόσθετα, παρέχονταν προστασία στους ανάπηρους πολέμου, αλλά και στις οικογένειες αυτών που έχασαν τη ζωή τους στη μάχη για την πατρίδα, στους ηλικιωμένους και γενικότερα στους ανίκανους να εργαστούν.

Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας η κοινωνική πολιτική που παρέχονταν στηριζόταν κυρίως στις φιλανθρωπικές πράξεις του ανθρώπου προς τον συνάνθρωπό του και αποτελούσε βασικό καθήκον προς την πατρίδα. Σπουδαίος φορέας για την παροχή κοινωνικής προστασίας ήταν η οικογένεια. Αυτή ευθύνονταν για την προστασία των ορφανών, για την προστασία των χήρων, των ηλικιωμένων ατόμων και των αναπήρων. Η κάλυψη των αναγκών πραγματοποιούνταν από τους πόρους που προέρχονταν από την εργασία των μελών της οικογένειας.

Ο δεύτερος φορέας ήταν η εκκλησία που εκτός από τις θρησκευτικές αρμοδιότητές της, είχε διοικητική και δικαιοπρακτική εξουσία που της επέτρεψαν μέχρι ενός βαθμού να ασκήσει το φιλανθρωπικό της έργο στους άπορους και στους αδύναμους. Οι χριστιανοί εκείνης της εποχής έδειχναν ενδιαφέρον και αγάπη στους φτωχούς και την αγάπη τους την εκδήλωναν με έργα και πράξεις, όχι μόνο με τα λόγια και αυτό συντέλεσε όλο και πιο πολύ στην ίδρυση και στη λειτουργία ιδρυμάτων για την εξασφάλιση της περίθαλψης των φτωχών και όλων των ατόμων που πάσχουν. Γινόταν η διάθεση περιουσίας της εκκλησίας, αλλά και των πολιτών ως συνέπεια της διαπαιδαγώγησης τους. Επομένως, ο ρόλος της εκκλησίας στην ανακούφιση των ευπαθών κοινωνικά ομάδων του πληθυσμού ήταν καθοριστικός.

Όμως, ο πιο βασικός φορέας άσκησης της κοινωνικής προστασίας και πολιτικής στο υπόδουλο γένος ήταν η κοινότητα. Κύρια χαρακτηριστικά ήταν ο αντιπροσωπευτικός χαρακτήρας της διοικήσεως της, αλλά και των οικονομικών πόρων. Η κοινωνική προστασία κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας σχετίζεται με την παροχή φροντίδας στα ορφανά, στα απροστάτευτα παιδιά, στη νοσοκομειακή και ιατροφαρμακευτική

περίθαλψη και στη διανομή αγρών στους ακτήμονες.

Ακόμη έναν αξιόλογο φορέα αποτελούσαν οι συνεταιρισμοί που ευνόησαν την τοπική αυτοδιοίκηση και συνέβαλαν σημαντικά στην κοινωνική προστασία σε όσους πολίτες το είχαν ανάγκη. Οι συνεταιρισμοί λειτούργησαν στα περισσότερα μέρη της χώρας, για παράδειγμα, οι συνεταιρισμοί ψαράδων στα νησιά, οι συνεταιρισμοί χτιστών στην Ήπειρο κ.λ.π. Οι συνεταιρισμοί αυτοί είχαν οικονομικούς, εμπορικούς και κοινωνικούς σκοπούς για την παροχή βοήθειας σε φτωχούς και άλλους άπορους και τη συντήρηση των κοινωφελών ιδρυμάτων.

1.3 Η άσκηση και οι φορείς κοινωνικής πολιτικής

Υπάρχουν τέσσερα επίπεδα στα οποία ασκείται η κοινωνική πολιτική.

- Σε εθνικό επίπεδο, με αρμόδιο το υπουργείο και τη διαπλοκή άλλων σχετικών κρατικών φορέων.
- Σε τοπικό επίπεδο με βασικά όργανα την τοπική αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια.
- Σε υπερεθνικό επίπεδο μέσω της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τους θεσμούς της στους τομείς της απασχόλησης, της κοινωνικής ασφάλισης, της εκπαίδευσης και προστασίας.
- Σε διεθνές επίπεδο με τους διεθνείς οργανισμούς και μέσω των εξειδικευμένων υπηρεσιών του Ο.Η.Ε.

Ο τρόπος που ασκείται η κοινωνική πολιτική εξαρτάται από την υιοθέτηση στάσεων και αντιλήψεων με βάση τα δύο κύρια μοντέλα άσκησης κοινωνικής πολιτικής.

Σύμφωνα με το **υπολειμματικό μοντέλο** που καλύπτονται επιλεκτικά οι ανάγκες, δηλαδή οι υπηρεσίες αναφέρονται μόνο στα ευπαθή μέλη μίας κοινωνίας που βρίσκονται σε άσχημη οικονομική κατάσταση. Ο ρόλος του κράτους είναι επικουρικός και η παροχή φροντίδας όχι ισότιμη, ενώ από την άλλη πλευρά πραγματοποιείται και η ενίσχυση του κοινωνικού στιγματισμού των ατόμων και των ομάδων.

Με το **θεσμικό αναδιανεμητικό μοντέλο**, σύμφωνα με το οποίο οι προσωπικές

και κοινωνικές υπηρεσίες αναφέρονται σε όλους τους πολίτες και αποτελούν την έκφραση των δικαιωμάτων τους και αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης υποδομής των κοινωνικών κρατών που συνεισφέρει στην ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία και των άλλων συστημάτων.

Ως φορείς κοινωνικής πολιτικής είναι οργανώσεις ή άτομα που υιοθετούν τους κοινωνικοπολιτικούς θεσμούς, αλλά και τα μέτρα που θέτουν τους αναγκαίους κανόνες για να πραγματοποιηθούν. Στη συνέχεια, αναφέρονται και τα εκτελεστικά όργανα της κοινωνικοπολιτικής προστασίας που έχουν στην αρμοδιότητά τους την εφαρμογή αυτών των κανόνων και την παροχή των αναγκαίων μέσων για την υλοποίησή τους. Οι βασικότεροι φορείς της κοινωνικής πολιτικής είναι το κράτος, οι επαγγελματικές οργανώσεις των επιχειρηματιών και των μισθωτών, οι συνεταιρισμοί και οι επιχειρήσεις (Μητάκος, 1993).

Αρχικά, το κράτος αποτελεί τον πρώτο και τον πιο σημαντικό φορέα κοινωνικής πολιτικής. Η κρατική παρέμβαση στην οικονομία και στο κοινωνικό πεδίο καθιέρωσε και ανέπτυξε την κοινωνική πολιτική. Στα πλαίσια της πολιτικής κοινωνίας, το σημαντικότερο φορέα της κοινωνικής προστασίας αποτελεί ο συνταγματικός νομοθέτης, που μέσω των κατευθυντήριων αρχών για την κοινωνική προστασία δίνει τα σημάδια του κοινωνικού της προσανατολισμού. (Σκαμνάκης, 2005)

Μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, σημειώθηκε πρόοδος με την συνταγματική κατοχύρωση των κοινωνικών δικαιωμάτων που στηρίζονται στην υποχρέωση που έχει η κοινωνία να προχωράει στην εξασφάλιση της ισότητας ευκαιριών στον κάθε άνθρωπο για την πραγμάτωση των προσωπικών δυνατοτήτων του και για να αναπτύξει το αίσθημα ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Με τα κοινωνικά δικαιώματα (εργασία, ελευθερία, κοινωνική ασφάλιση) έχει αναγνωριστεί ως νέο στοιχείο του πολιτεύματος το άτομο ως κοινωνική ύπαρξη. Με το κράτος να αποτελεί το φορέα κοινωνικής προστασίας διαμορφώθηκε ο εκτεταμένος τομέας της κρατικής κοινωνικής προστασίας που αποτελεί και το θεμέλιο του οικοδομήματος της κοινωνικοπολιτικής προστασίας (Ζαϊμάκης, 2002).

Άλλο φορέα αποτελούν οι επαγγελματικές οργανώσεις των επιχειρηματιών και των μισθωτών, όπου το κράτος έχει εκχωρήσει αρμοδιότητες και την ευθύνη να θέτουν

κανόνες κοινωνικής πολιτικής και προστασίας. Οι συλλογικές συμβάσεις και οι κανονισμοί εργασίας αποτελούν τις μορφές εκείνες που οι επαγγελματικές οργανώσεις μισθωτών και επιχειρηματιών ενεργοποιούνται ως φορείς της κοινωνικής προστασίας.

Ακόμη ένας φορέας είναι οι συνεταιρισμοί που αποτελούν μια μορφή οικονομικής οργάνωσης ατόμων που δε βρίσκονται σε καλή οικονομική κατάσταση κι έχουν ως σκοπό να προάγουν την ιδιωτική οικονομία των μελών τους. Η ανάδειξη της ιδιωτικής οικονομίας επιτυγχάνεται με την προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων αγαθών σε χαμηλές τιμές ή ακόμα και με την παραγωγή αγαθών και τη διάθεσή τους στην αγορά χωρίς να διαμεσολαβήσουν κερδοσκόποι και διανέμοντας το πλεόνασμα στους συνεταιίρους. Ανάλογα με το σκοπό που έχουν διακρίνονται σε καταναλωτικούς, οικοδομικούς, πιστωτικούς, παραγωγικούς και γεωργικούς συνεταιρισμούς. Το χαρακτηριστικό γνώρισμα του συνεταιρισμού είναι ότι αποτελεί την ένωση προσώπων και η λειτουργία του πραγματοποιείται με δημοκρατικό τρόπο, αφού κάθε συνέταιρος έχει μία ψήφο κατά κανόνα, άρα συνεπάγεται ότι μόνο οι συνεταιρισμοί αποτελούν φορείς κοινωνικής προστασίας (Σκαμνάκης, 2005).

Ο επόμενος φορέας είναι οι επιχειρήσεις που άλλοτε είναι η ίδια η οργάνωση και άλλοτε το άτομο, ο επιχειρηματίας, αφού οι επιχειρήσεις, ανάλογα με τη νομική μορφή τους διακρίνονται σε εταιρικές και ατομικές. Μετά από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο σημειώνεται η διεύρυνση της κοινωνικής πολιτικής και προστασίας με φορέα την επιχείρηση και μάλιστα η ανάπτυξη της τεχνολογίας συντέλεσε σημαντικά στη δημιουργία του τρίτου τομέα κοινωνικής προστασίας, της επιχειρησιακής. Το κεντρικό σημείο είναι η ενεργοποίηση του μισθωτού στο χώρο εκμετάλλευσης και η συμμετοχή του στην ηθική ευθύνη της παραγωγής (Μητάκος, 1993).

Η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας συσχετίζεται με τη χρησιμοποίηση παγίου κεφαλαίου ανώτερης ποιότητας και την εφαρμογή νεότερων μεθόδων παραγωγής που προϋποθέτουν υψηλού επιπέδου επαγγελματικές γνώσεις και ύπαρξη κλίματος υψηλής συνεργασίας. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία και οι ιδιότητες που μετατρέπουν το μισθωτό σε συνεργάτη δεν είναι δυνατό να ευδοκιμήσουν, γι' αυτό το λόγο προέκυψε η ανάγκη να αναδειχθεί η επιχείρηση σε φορέα κοινωνικής πολιτικής που συντέλεσε στη διαμόρφωση του τρίτου τομέα της κοινωνικής πολιτικής.

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, οι συμπληρωματικές διευκολύνσεις και παροχές, όπως τα εστιατόρια, τα θέρετρα, οι παιδικοί σταθμοί, η πρόσθετη υγειονομική περίθαλψη και ασφάλιση και ιδιαίτερα οι ανθρώπινες σχέσεις, αλλά και οι ποικίλες μορφές συμμετοχής των εργαζόμενων στις επιχειρήσεις αποτελούν το πεδίο άσκησης και ανάπτυξης της κοινωνικής πολιτικής και προστασίας με φορέα την επιχείρηση.

1.4 Επισκόπηση των κύριων θεωρητικών προσεγγίσεων

Στο τέλος της δεκαετίας του '60 και κατά κύριο λόγο στη δεκαετία του 1970 εμφανίστηκε όλο και πιο έντονη η ανάγκη να αναπτυχθεί ο θεωρητικός προβληματισμός στην κοινωνική πολιτική. Εντοπίζονται δύο βασικοί άξονες της συγκεκριμένης προσπάθειας. Η πρώτη αναφέρεται στη γενική κατανόηση του κράτους στην κοινωνική του διάσταση και η δεύτερη έχει να κάνει με τη μελέτη της κοινωνικής ανισότητας και του φαινομένου της φτώχειας.

Στον προβληματισμό αναφορικά με αναλύσεις και προτάσεις σχετικές με θέματα φτώχειας και κράτους πρόνοιας, έχει προστεθεί και η μελέτη της δομής και της λειτουργίας κοινωνικών υπηρεσιών. Την αρχή του σύγχρονου θεωρητικού προβληματισμού για την κοινωνική πολιτική και το κράτος πρόνοιας αποτέλεσε η ανακάλυψη της φτώχειας, όμως, η διαμάχη για την κρίση του κράτους πρόνοιας και τους τρόπους αντιμετώπισης της, ανέδειξε την αντίθεση ανάμεσα στο φιλελευθερισμό και τη σοσιαλιστική δημοκρατία (Σκαμνάκης, 2005).

Οι παραπάνω αιτίες, η κρίση που εκδηλώθηκε στις σοσιαλιστικές χώρες και οι ταχύτατες εξελίξεις αποτελούν σήμερα όλα μαζί τον καινούριο άξονα προβληματισμού για την κοινωνική πολιτική και κατά κύριο λόγο επειδή τα ζητήματα κάλυψης των κοινωνικών αναγκών αποτελούσαν ένα από τα πιο δυνατά σημεία για την άσκηση της πολιτικής σε αυτές τις χώρες. Πολλά είναι τα ερωτήματα που προκύπτουν, όπως για παράδειγμα, «Σε ποια ευρύτερα θεωρητικά ρεύματα κινείται αυτή η προσπάθεια;» (Ζωγράφου, 2002).

Έχει δοθεί μία περιεκτική, αλλά και οργανωμένη ταξινόμηση των επικρατέστερων

προσεγγίσεων σχετικά με τις αξίες, τους στόχους και τους κανόνες. Ο βασικός στόχος αυτής της προσπάθειας είναι να υποστηριχθεί ότι η απουσία ή η ελλιπής αναφορά στη σημασία του φύλου και της φυλής περιορίζει την ανάλυση των φαινομένων και αναδικνύει την τάση για απλούστευση των μοντέλων. Στη συνέχεια διακρίνονται έξι τύποι προσεγγίσεων στην πρόνοια σύμφωνα με την κύρια άποψη για το κράτος πρόνοιας και την πολιτική παράδοση (Σταθόπουλος, 2005).

Αρχικά, ο αντισυλλογικός τύπος, σύμφωνα με τον οποίο περιορίζεται η ατομική ελευθερία, η ανάληψη πρωτοβουλιών και η επιλογή και ωθεί σε πάρα πολλές απαιτήσεις. Η κάλυψη πραγματοποιείται από τον ιδιωτικό τομέα και από την οικογένεια. Ο επόμενος τύπος είναι ο κοινωνικός ρεφορμισμός που διακρίνεται σε τρεις τύπους. Η μη σοσιαλιστική συλλογική κάλυψη με βάση την οποία η παροχή υπηρεσιών από το κράτος είναι αναγκαία για το έθνος και την αποτροπή άλλων κακών μορφών εξαθλίωσης, αλλά είναι εφικτό να γίνει και από τον ιδιωτικό τομέα (Στασινοπούλου, 1990).

Επίσης, ο φαβιανός σοσιαλισμός και σύμφωνα με αυτόν το κράτος πρόνοιας παίζει καθοριστικό ρόλο στο μετασχηματισμό της κοινωνίας μέσα από την αναδιανομή του πλούτου, αλλά και τη δημιουργία μιας δικαιότερης αρμονικής κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από κοινωνική ισότητα. Η ριζοσπαστική κοινωνική διοίκηση που το κράτος πρόνοιας τίθεται στο επίκεντρο μιας κοινωνικά σχεδιασμένης κοινωνίας που εντοπίζονται σε αυτήν χαρακτηριστικά ριζοσπαστικής αναδιανομής πλούτου και πόρων (Στασινοπούλου, 1990).

Επί πρόσθετα, η πολιτική οικονομία της πρόνοιας σύμφωνα με την οποία το κράτος πρόνοιας θεωρείται ότι προκύπτει από τη θεμελιακή σύγκρουση ανάμεσα στον καπιταλισμό και στην εργατική τάξη, αλλά δε μπορεί να καλύψει τις ανάγκες μέσα στον καπιταλισμό. Η φεμινιστική κριτική σύμφωνα με την οποία η κρατική παροχή πρόνοιας κρίνεται σημαντική για την καλύτερευση των συνθηκών της ζωής των γυναικών, αλλά παράλληλα ενισχύει τη γυναικεία εξάρτηση, καθώς και τον καταμερισμό της εργασίας σύμφωνα με το φύλο (Στασινοπούλου, 1990).

Τέλος, είναι και η αντι-ρατσιστική κριτική με βάση την οποία η κρατική πολιτική αντανάκλα τις σχέσεις που μεταβάλλονται ανάμεσα στον ιμπεριαλισμό, στον καπιταλισμό και στην πατριαρχία. Επίσης, το κράτος πρόνοιας αποτελεί μέρος του

θεσμοποιημένου ρατσισμού της κοινωνίας με τον περιορισμό της πρόσβασης στις υπηρεσίες, με την παροχή κατώτερης ποιότητας υπηρεσιών, την αναπαραγωγή ρατσιστικών διακρίσεων και τη διατήρηση του ελέγχου της εσωμετανάστευσης (Στασινοπούλου, 1990).

1.5 Οι ελλείψεις της κοινωνικής πολιτικής

Σε τοπικό επίπεδο παρατηρείται η έλλειψη των οργανωμένων θεσμικών ρυθμίσεων για να αντιμετωπιστεί η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Ακόμα και οι υπηρεσίες, αλλά και οι προσφορές, οι οποίες βασίζονται στην ανταποδοτικότητα, όπως είναι οι ασφαλίσεις δεν προσφέρονται με επαρκή τρόπο στους ασφαλισμένους που τις έχουν ανάγκη. Οι πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες, η απουσία οργάνωσης και συνεργασίας συνδυαστικά με την απαίτηση ενός διαρκούς ελέγχου ωθούν σε μια συνολική υστέρηση του κοινωνικού τομέα της τοπικής κοινωνίας (Ζωγράφου, 2002).

Η υστέρηση του κοινωνικού τομέα γίνεται ολοένα και πιο έντονη από την έλλειψη επενδύσεων στις κοινωνικές υποδομές. Οπότε οι κεντρικοί θεσμοί χρησιμοποιούν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων για την αναπαραγωγή και τη συντήρηση του διοικητικού τους μηχανισμού δίχως να μπορούν να επενδύσουν στην ανάπτυξη της κοινωνικής υποδομής σε τοπικό επίπεδο και να υποστηρίξουν τον τελικό χρήστη. Πρόκειται για προβλήματα που εμποδίζουν την ανάπτυξη σε τοπικό και εθνικό πλαίσιο υποστήριξης των ατόμων που έχουν ανάγκη την κοινωνική προστασία. Μάλιστα, πολλά άτομα που έχουν ανάλογα ασφαλιστικά δικαιώματα δεν τα χρησιμοποιούν και αντιμετωπίζουν με αυτόν τον τρόπο απώλεια εισοδημάτων και καταστάσεις φτώχειας (Καραγκούνης, 2009).

1.6 Διαφορά κοινωνικής πολιτικής με την κοινωνική πρόνοια

Η σύγχρονη έννοια της κοινωνικής πολιτικής συνδέεται στενά με την έννοια του κοινωνικού κράτους που σε αρκετές περιπτώσεις γίνεται η αναφορά του ως κράτος ευημερίας ή ακόμα και ως κράτος πρόνοιας παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει συμφωνία για το αν οι όροι ταυτίζονται. Σύμφωνα με μελέτες που έγιναν, διαπιστώνεται ότι ανάμεσα σε αυτούς τους δυο όρους υπάρχει διαφορά. Η κοινωνική πολιτική στοχεύει

στην κοινωνική ανάπτυξη την οποία και υποβοηθεί με τη συνεχή καλυτέρευση των συνθηκών διαβίωσης των κοινωνικά αδύναμων εισοδηματικών ομάδων (Σταθόπουλος, 2005).

Λόγω της βελτίωσης του κοινωνικού περιβάλλοντος, το άτομο συμμετέχοντας στα αγαθά και στις αξίες του πολιτισμού και με την απαλλαγή του από τις καταστάσεις καταναγκασμού και υποταγής βελτιώνει την προσωπικότητά του, προωθείται η κοινωνική συμβίωση και η κοινωνία από ατομικιστική γίνεται πιο συλλογική.

Αντίθετα, η κοινωνική πρόνοια έχει να κάνει με την παροχή βοήθειας προκειμένου να ξεπεραστεί η άσχημη κατάσταση στην οποία βρίσκονται ορισμένα άτομα στο πεδίο της οικονομίας, της υγείας και της ηθικής. Έχει κοινωνικοπαιδαγωγικό σκοπό, αφού στοχεύει να διεγείρει το αίσθημα του ανθρωπισμού σε πολλά άτομα, ώστε να ενισχυθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία και να τονωθεί η θέλησή τους, προκειμένου να μπορέσουν να υπερνικήσουν την αδυναμία τους. Προσφέρει βοήθεια μόνο στους άπορους και στα άτομα μειωμένης ηθικότητας, παρόλο που η βοήθεια αυτή έχει χαρακτήρα παροδικό.

Με την έννοια «κράτος πρόνοιας» εννοούμε την ιστορικά καθορισμένη μορφή του αστικού κράτους σε ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες που χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη διεύρυνση της κοινωνικής του λειτουργίας. Επίσης, αποτελεί ένα ιδανικό μοντέλο κράτους, το οποίο στηρίζεται στις αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης και της συλλογικής δράσης που έχει σχεδιαστεί με στόχο να επιτευχθεί η ευημερία των πολιτών και να μειωθεί, εάν δεν είναι δυνατό να εξαλειφθεί εντελώς η κοινωνική ανισότητα.

Από πολλές μελέτες που έγιναν διαπιστώθηκε ότι υπήρξε μεγάλη καθυστέρηση του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα λόγω του πολύ χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης της παραγωγικής διαδικασίας και του χαμηλού ποσοστού μισθωτής εργασίας. Οπότε η εμφάνισή του καθυστέρησε και συνδυαστικά με τη διεθνή κατάσταση εμποδίστηκε πλήρως η ανάπτυξή του. Το κράτος πρόνοιας αναπτύχθηκε στην Ελλάδα ιδιαίτερα μετά το έτος 1974, παρόλο που το ποσοστό των δημόσιων δαπανών ήταν πάντα πάρα πολύ υψηλό. Όμως, είναι βασικό να τονιστεί ότι το κράτος πρόνοιας εκφράζει τη διεύρυνση της κρατικής παρέμβασης στον κοινωνικό τομέα, άρα και το υψηλότερο ποσοστό των δημόσιων δαπανών, δίχως να ισχύει το αντίθετο (Σταθόπουλος, 2005).

Η κοινωνική πρόνοια είχε στην Ελλάδα έναν συμπληρωματικό ρόλο και παρείχε

ορισμένα προγράμματα οικονομικής ενίσχυσης αποδίδοντας όλο και μεγαλύτερη έμφαση στην οικογένεια, στο παιδί, στους ηλικιωμένους και στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι προνοιακοί φορείς προσφέρουν υπηρεσίες με τη συνδρομή κοινωνικών λειτουργιών κατόπιν του ελέγχου πόρων και περικλείουν κι εκείνους του δημόσιου τομέα, αλλά και τους εθελοντικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Η χρηματοδότηση τους στηρίζεται στην κρατική επιχορήγηση, καθώς και σε ένα πολύ μεγάλο φάσμα παροχών, όπως για παράδειγμα, τα τρόφιμα, η στέγη, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η φροντίδα των ηλικιωμένων στο σπίτι, κ.λ.π. Οι παροχές σε χρήμα είναι πολύ χαμηλές και εξαρτώνται από το είδος της ανάγκης, καθώς και το φορέα που τις προσφέρει. Το σύστημα της κοινωνικής πρόνοιας δεν είναι δυνατό να συνδεθεί με το ΕΣΥ ούτε και με τους ασφαλιστικούς φορείς, ενώ η οργάνωση εθελοντισμού και η ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας είναι σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

Επιπλέον, παρατηρείται μία έλλειψη ή υπανάπτυξη των κοινωνικών υπηρεσιών σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και δεν υπάρχει κανένα θεσμικό πλαίσιο για τις μη κρατικές οργανώσεις. Η έλλειψη του ορθολογικού σχεδιασμού και η απουσία συντονισμού ώθησε στην ανεξέλεγκτη ανάπτυξη κάποιων φορέων και υπηρεσιών με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολύ σημαντικές επικαλύψεις. Κατά συνέπεια, δημιουργήθηκαν φορείς και υπηρεσίες πρόνοιας από την εκκλησία, αλλά και σύμφωνα με την ιδιωτική πρωτοβουλία.

Οι παράγοντες, οι οποίοι καθυστέρησαν κατά πολύ την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας είναι πρώτα απ' όλα, η αδυναμία σχηματισμού των βασικών του στοιχείων. Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση για ομοιογένεια της κοινωνίας δεν υπήρχε ή ενδεχομένως και να υπήρχε με διαφορετική μορφή. Το πολιτικό καθεστώς αναγκάστηκε να πάρει μέτρα που αποτέλεσαν ανασταλτικό παράγοντα εμφάνισης του.

Οι μισθωτοί κοινωνικοποιήθηκαν μέσα από το κράτος πρόνοιας, ενώ οι μικροαστικές μάζες μέσα από την αγορά. Με δύο τρόπους κοινωνικοποίησης, τον οικονομικό και τον πολιτικό, το κράτος πρόνοιας είναι ο τρόπος κοινωνικοποίησης ενός μέρους του πληθυσμού που δεν κατέχει κεφάλαιο. Έτσι κι αλλιώς σε πολιτικό επίπεδο δεν επιτεύχθηκε η απαραίτητη φιλελευθεροποίηση που συντελεί σημαντικά στην ανάπτυξη ενός κράτους πρόνοιας. Όμως, από το 1974 η Ελλάδα είναι σε διαδικασία

αυξανόμενης ομογενοποίησης της κοινωνίας και μετασχηματισμού του κράτους σε ένα πιο κοινωνικό κράτος, άρα ευνοείται περισσότερο η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Η κοινωνική προστασία στη χώρα μας απορρέει από τον τρόπο που δομείται το κράτος πρόνοιας, αλλά και από τον ιδιαίτερο ρόλο που έπαιξε στη διαδικασία ανάπτυξης. Το ελληνικό κράτος ήταν αυτό που χρησιμοποίησε κυρίως την άσκηση κοινωνικής προστασίας, όχι επειδή έπρεπε να καλύψει επαρκώς τις κοινωνικές ανάγκες του, αλλά επειδή προέκυψαν πελατειακοί λόγοι (Καραγκούνης, 2009).

Η έλλειψη, λοιπόν, σωστού σχεδιασμού, καθώς και των αναγκαίων στόχων καθιστά την κοινωνική προστασία αναποτελεσματική, έχοντας ως αποτέλεσμα και να σπαταλώνονται οι πόροι, αλλά και να μην καλύπτονται οι κοινωνικές ανάγκες. Στο ελληνικό σύστημα κοινωνικής προστασίας εντοπίζονται συχνά ρυθμίσεις, οι οποίες δυσκολεύουν τη λειτουργία διαφόρων φορέων και δημιουργούν κενά στην αντιμετώπιση των κοινωνικών αναγκών.

Καθένα από τα συστήματα κοινωνικής προστασίας πρέπει να προχωρήσει στην υλοποίηση τεσσάρων στόχων που αναφέρονται παρακάτω:

- Την προστασία της οικογένειας, του παιδιού, των νέων ατόμων και των ηλικιωμένων.
- Την επανένταξη του ατόμου στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία.
- Την οικονομική υποστήριξη του ατόμου σε περιόδους ανεργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

2.1 Η έννοια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) αποκαλούνται τα νομικά πρόσωπα του δημοσίου δικαίου εκ των οποίων, καθενός η σύσταση έχει πραγματοποιηθεί σε συγκεκριμένη εδαφική περιφέρεια της Ελλάδας αποσκοπώντας στη διοίκηση των τοπικών ζητημάτων. Επίσης, η εκλογή των οργάνων γίνεται με καθολική ψηφοφορία από τους δημότες της περιφέρειας. Επομένως, ο όρος περιλαμβάνει όχι μόνο γεωγραφική, αλλά και δημογραφική σημασία, εννοώντας ότι κάθε Ο.Τ.Α. έχει καθορισμένη έκταση, έδρα, καθώς και συγκεκριμένο πληθυσμό.

Οποιοδήποτε σημείο της ελληνικής επικράτειας, εκτός από το Άγιον Όρος, υπάγεται στη δικαιοδοσία δύο Ο.Τ.Α., ενός πρωτοβάθμιου, που ονομάζεται δήμος, κι ενός δευτεροβάθμιου, που ονομάζεται περιφέρεια. Σύμφωνα με το Σύνταγμα οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης ευθύνονται για τη διοίκηση τοπικών υποθέσεων. Εάν συγκρουστούν οι αρμοδιότητες ανάμεσα στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και κεντρικής διοίκησης, συντρέχει υπέρ των πρώτων τεκμήριο αρμοδιότητας και υπάρχει η δυνατότητα από τη μεριά της κεντρικής διοίκησης να αναθέσει στους Ο.Τ.Α. δικές της αρμοδιότητες.

Οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης παρουσιάζουν διοικητική, αλλά και οικονομική αυτοτέλεια και η εκλογή των αρχών πραγματοποιείται με καθολική μυστική ψηφοφορία. Ο έλεγχος του κράτους στην Τοπική Αυτοδιοίκηση περιορίζεται αποκλειστικά στην εποπτεία νομιμότητας των αποφάσεων και των πράξεών τους. Επί πρόσθετα, το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει τα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου να εξασφαλιστεί η οικονομική αυτοτέλεια των Ο.Τ.Α., αλλά και να συντελέσει στην οικονομική ενίσχυσή τους όταν τους μεταβιβάζει δικές του αρμοδιότητες.

Σύμφωνα με τη γενικότερη λογική, συνήθως ο δήμος είναι αρμόδιος για τα στενά τοπικά ζητήματα και η περιφέρεια για τα ευρύτερα.

2.2 Η ιστορική εξέλιξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση εμφανίστηκε στην εποχή της Τουρκοκρατίας, τότε που υπήρχε ένα κοινοτικό σύστημα που αποκτούσε λίγο λίγο όλο και μεγαλύτερη αυτονομία. Μία κοινότητα περιείχε έναν ή περισσότερους οικισμούς και ευθύνονταν για την πληρωμή των φόρων στην κεντρική διοίκηση. Οι κοινότητες αναπτύχθηκαν σε σημαντικό βαθμό και συντέλεσαν στην ενίσχυση, στη διαμόρφωση και στη διατήρηση της εθνικής συνείδησης. Όμως, κάποιες φορές στάθηκαν εμπόδιο στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ενιαίου και συμπαγούς εθνικού κράτους λόγω του έντονου τοπικισμού που αναπτύχθηκε.

Από τα πρώτα μελήματα του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια, ήταν η συγκρότηση του τοπικού πολιτικού και διοικητικού συστήματος, με άλλα λόγια η μετεξέλιξη του κοινοτικού συστήματος που αναπτύχθηκε υπό το σκληρό ζυγό της Τουρκοκρατίας, ως μηχανισμός φοροδοτικής και διοικητικής οργάνωσης των υπόδουλων Ελλήνων, σε θεσμό τοπικής αυτοδιοίκησης σύμφωνα με τα πρότυπα των σύγχρονων εθνικών κρατών της Ευρώπης. Για να γίνει κάτι τέτοιο απαιτούνταν ο απεγκλωβισμός των κοινοτήτων από τον έλεγχο των προεστών, καθώς και η υπαγωγή του θεσμού στο διοικητικό σύστημα της χώρας.

Το Γ' Ψήφισμα του Καποδίστρια το έτος 1828 ήταν η πρώτη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας, αλλά δεν προέβλεπε αυτοδιοικητικούς θεσμούς. Βρήκε την έντονη αντίδραση των προεστών και τελικά δεν εκπληρώθηκε λόγω του θανάτου του Καποδίστρια. Συνεπώς, η Βαυαρική Αντιβασιλεία έθεσε και ολοκλήρωσε τις βάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως μέρος της διοικητικής οργάνωσης του κράτους δια του βασιλικού διατάγματος στις 27 Δεκεμβρίου 1833/ 10 Ιανουαρίου 1835 «Περί σχηματισμού και της Διαιρέσεως των Δήμων», το οποίο όριζε ότι «όλο το βασίλειο της Ελλάδας θέλει να διαιρεθεί σε Δήμους» και ότι «κάθε χωριό πρέπει να έχει τουλάχιστον 300 κατοίκους, για να μπορεί να σχηματίσει το ίδιο Δήμο με δική του Δημοτική Αρχή» με αιρετή διοίκηση παρά το γεγονός ότι το πολίτευμα είχε οργανωθεί ως απόλυτη μοναρχία.

Οι Βαυαροί επέλεξαν τον όρο «δήμος» για την αντικατάσταση του όρου

«κοινότητα» για δύο λόγους. Αρχικά, προκειμένου να τον αντιδιαστείλουν με τις κοινότητες, τις φοροδοτικές και διοικητικές μονάδες που οργανώθηκαν από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και ελέγχονταν από την κυρίαρχη τάξη των προεστών. Δεύτερον, για να αποκτήσει και πάλι νόημα η ελληνική έννοια του δήμου, του διοικητικού θεσμού που υπήρχε στις πόλεις-κράτη και παράλληλα υποδήλωνε το σώμα των δρώντων πολιτών.

Οι δήμοι αποτελούσαν ενότητες χωριών που δεν αντιστοιχούσαν στο κοινοτικό σύστημα της Τουρκοκρατίας. Στόχος των Βαυαρών, όπως και του Κυβερνήτη, ήταν η αποδυνάμωση των υφιστάμενων κέντρων εξουσίας, ώστε να δημιουργήσουν προϋποθέσεις έλεγχου των καινούριων διοικητικών κέντρων. Ως προς την χωροταξική διάρθρωση οι δήμοι του βασιλικού διατάγματος στις 27 Δεκεμβρίου 1833 αντιστοιχούσαν σε ευρείες περιφέρειες, είχαν στοιχειώδη οικονομική αυτοδυναμία και οι αρμοδιότητες εκτείνονταν σε σημαντικούς τομείς όπως η εκπαίδευση, η πρόνοια, η δημόσια τάξη κ.λ.π. Τα έσοδα προέρχονταν από τη δημοτική περιουσία, τα πρόστιμα των αστυνομικών παραβάσεων, τους έμμεσους δημοτικούς φόρους και τις άμισθες εργασίες των δημοτών.

Η εφαρμογή του συστήματος αυτού, όπως εξελίχθηκε και τροποποιήθηκε με το Νόμο του 1864 «περί δημαιορειών» μετά την καθιέρωση της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας με το Σύνταγμα του 1864, ανέδειξε το πολιτικό προσωπικό των δήμων και κατά κύριο λόγο τους δημάρχους σε σημαντικούς πολιτικούς παράγοντες που ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση του κεντρικού πολιτικού συστήματος.

2.2.1 Μεταρρυθμίσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η δεύτερη και πιο σημαντική προσπάθεια για την αναμόρφωση του αυτοδιοικητικού συστήματος πραγματοποιήθηκε από τον Ελευθέριο Βενιζέλο το έτος 1912. Με το οργανωτικό σχήμα που θεσπίστηκε με το νόμο 10/14 Φεβρουάριου 1912 «περί συστάσεως δήμων και κοινοτήτων», κατακερματίστηκαν οι δήμοι και δημιουργήθηκαν χιλιάδες κοινότητες σε ολόκληρη την επικράτεια, μάλιστα, παραχρήθηκε πλήρης αυτοδιοίκηση στους δήμους και στις κοινότητες. Ο ανωτέρω νόμος τροποποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε δύο φορές με το Ν.Δ της 17/18-9-1926 «περί

κωδικοποίησεως εις ενιαίον κείμενον νόμου της Νομοθεσίας περί Δήμων και Κοινοτήτων» και με το Βασιλικό Διάταγμα 17/4-31/7-1936 «περί κωδικός νομοθεσίας περί Δήμων και κοινοτήτων».

Ισχύει κατά βάση από το 1914 και κατοχυρώθηκε με το άρθρο 107 του Συντάγματος της 3ης Ιουνίου του έτους 1927 σύμφωνα με το οποίο «το κράτος διαιρείται σε περιφέρειες, εντός των οποίων οι πολίτες διαχειρίζονται απ' ευθείας τις τοπικές υποθέσεις ως ο νόμος θέλει ορίσει».

Η κοινότητα είναι η πρώτη βαθμίδα των οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Το δικαίωμα του αποφασίζει εις τους ανωτέρω οργανισμούς επί ζητημάτων υπαγομένων εις την σφαίραν της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ανήκει απαραίτητα στα αιρετά όργανα, που η εκλογή τους πραγματοποιείται με καθολική ψηφοφορία ή αμέσως στο σύνολο των εις εκάστου εξ αυτών ανηκόντων πολιτών. Το κράτος ασκεί με βάση το νόμο μόνο ανωτάτη εποπτεία των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης δίχως να δημιουργεί εμπόδια στην λήψη πρωτοβουλιών και στην ελεύθερη δράση αυτών. Επίσης, το κράτος πρέπει να βοηθάει οικονομικά τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί πηγή ασκήσεως παραγώγου εξουσίας. Ο έλεγχος του κράτους είναι ουσιώδες στοιχείο της έννοιας της τοπικής αυτοδιοίκησης και προϋποθέτει την ύπαρξη δύο διακεκριμένων νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου, ενός ανωτέρου-του κράτους-(εποπτεύοντος) και ενός κατωτέρου (εποπτευόμενου). Σκοπός του είναι η εξασφάλιση της ενότητας και της ομαλής λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης για το γενικό συμφέρον του κράτους.

Κατόπιν της μεταπολίτευσης με τη βοήθεια θεσμικών παρεμβάσεων και νομοθετικών πρωτοβουλιών πραγματοποιήθηκε και συνεχίζεται μέχρι σήμερα - η τρίτη ριζική αναμόρφωση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Με βάση το νόμο 1235/1982 έγινε αναβάθμιση και επανήλθε ο ξεχασμένος θεσμός των νομαρχιακών συμβουλίων που πρώτος είχε καθιερώσει ο Χαρίλαος Τρικούπης.

Έπειτα, με βάση το νόμο 1622/1986 και το προεδρικό διάταγμα 51/1987, η επικράτεια διαχωρίστηκε σε δεκατρείς περιφέρειες. Σύμφωνα με το νόμο 1878/1990 και κατόπιν με το νόμο 2218/1994 οι αρμοδιότητες της νομαρχίας μεταβιβάστηκαν στην αιρετή πλέον Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και στα όργανά της: το Νομάρχη, το

Νομαρχιακό Συμβούλιο και τις Νομαρχιακές Επιτροπές. Το έτος 1997 ψηφίστηκε πλέον ο νόμος 2539/1997, γνωστός ως Πρόγραμμα «Ιωάννης Καποδίστριας».

Οι πρωτοβάθμιοι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης λοιπόν, καθορίστηκαν και πάλι με πληθυσμιακά και χωροταξικά κριτήρια. Πιο συγκεκριμένα, το Πρόγραμμα «Καποδίστρια» και η μεταγενέστερες μικρές τροποποιήσεις προχώρησαν στη δημιουργία 901 δήμων και 130 κοινοτήτων, από τους 369 δήμους και τις 5.554 κοινότητες της απογραφής που σημειώθηκαν το έτος 1991. Οι 748 από τους Καποδιστριακούς δήμους προήλθαν από την συνένωση δήμων και κοινοτήτων, δύο κοινότητες αναγνωρίστηκαν ως δήμοι και σε 151 δήμους δεν πραγματοποιήθηκε καμία απολύτως αλλαγή.

Σχετικά με τις κοινότητες, 108 παρέμειναν έμειναν ανεπηρέαστες και 22 κοινότητες προέκυψαν από συνένωση άλλων κοινοτήτων. Αναφορικά με το υπόλοιπο περιφερειακό διοικητικό σύστημα η Ελλάδα χωρίστηκε σε δεκατρείς περιφέρειες και πενήντα δύο νομούς. Τα όρια των νομών ορίζουν και τα διοικητικά όρια των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων που αποτελούν τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης δευτέρου βαθμού. Ειδική περίπτωση αποτελούν οι διευρυμένες νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις, γνωστές και ως υπερνομαρχίες (Αθηνών, Έβρου-Ροδόπης, Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης), εντός των οποίων τα όρια των νομών ορίζουν τα αντίστοιχα νομαρχιακά διαμερίσματα.

Με τον «Καποδίστρια» εξακολούθησαν να υφίστανται δεκαοχτώ επαρχεία, από τα οποία, τα τέσσερα βρίσκονταν στην ηπειρωτική χώρα και δεκατέσσερα στη νησιωτική. Η σημερινή μορφή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι αποτέλεσμα του νόμου 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης - Πρόγραμμα Καλλικράτης», ο οποίος συνένωσε περαιτέρω τους πρωτοβάθμιους ΟΤΑ και κατάργησε τις νομαρχίες, αντικαθιστώντας αυτές ως δευτεροβάθμιους ΟΤΑ από τις περιφέρειες, οι οποίες υπήρχαν, αλλά δεν αποτελούσαν ΟΤΑ. Από την 01.01.2011 η χώρα μας διαιρείται σε επτά αποκεντρωμένες διοικήσεις, σε δεκατρείς περιφέρειες και σε 325 δήμους.

2.3 Οι αρμοδιότητες των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις των δήμων και κοινοτήτων ορίζονται σύμφωνα με το άρθρο 75 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Τα θέματα που πρέπει να λύσουν είναι τοπικού χαρακτήρα και αναφέρονται σε μεγάλη κατηγορία κοινωνικών θεμάτων. Ο βασικός σκοπός τους είναι η εξέλιξη, καθώς και η μεταβολή της ζωής των κατοίκων σε καλύτερο βαθμό σε επίπεδο τοπικό. Οι αρμοδιότητες της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης συνδέονται άμεσα με τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Τέτοιες υποθέσεις αποτελούν η κατασκευή, η συντήρηση και η λειτουργία τοπικών έργων, όπως είναι για παράδειγμα, η άρδευση, η ύδρευση, η αποχέτευση, τα αντιπλημμυρικά έργα, οι δημοτικοί και κοινωνικοί χώροι άθλησης η ίδρυση.

Επιπλέον, είναι η λειτουργία πολιτιστικών και πνευματικών κέντρων, όπως λόγου χάρη, οι βιβλιοθήκες, τα μουσεία, τα θέατρα, η επισκευή και συντήρηση σχολικών κτιρίων, η ρύθμιση της κυκλοφορίας, η κατασκευή πεζοδρόμων και χώρων στάθμευσης, ο έλεγχος τήρησης των κανονισμών καθαριότητας, της κυκλοφορίας και στάθμευσης των οχημάτων, η ίδρυση και λειτουργία παιδικών, βρεφικών και βρεφονηπιακών σταθμών, η χορήγηση και αφαίρεση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας όλων των καταστημάτων και επιχειρήσεων και οποιαδήποτε άλλη αρμοδιότητα που θεωρείται τοπική υπόθεση ανήκει στην αρμοδιότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

2.4 Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Αναμφίβολα, η τοπική αυτοδιοίκηση προσφέρει τον αντίκτυπο κάθε καινούριας τάσης στην κοινωνική προστασία. Η τοπική αυτοδιοίκηση ανταποκρινόμενη στις απαιτήσεις θα πρέπει να αναπτύξει μία στρατηγική φροντίδας που στηρίζεται σε συστηματική έρευνα και σχεδιασμό, καθώς και να προχωρήσει στην ανάληψη του συντονισμού των παρεμβάσεων, την ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας. Τέλος, να περάσει στον επαναπροσδιορισμό του περιεχομένου των κοινωνικών υπηρεσιών και στην ανάπτυξη ενός συστήματος ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Σε όλα τα αυτά κλειδί αποτελεί η συμμετοχή και ενδυνάμωση των χρηστών, η ενεργοποίηση εθελοντών και η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Αν και η λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα, γίνεται στα πλαίσια των σύγχρονων τάσεων, δεν έχει επιβληθεί ως χώρος άσκησης της συνολικής κοινωνικής προστασίας. Τις περισσότερες φορές επικεντρώνεται στην φροντίδα των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού αποσπασματικά και ευκαιριακά. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν κατάλληλες οργανωτικές υποδομές, οι πόροι είναι περιορισμένοι και τα συνεχώς διογκούμενα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται με δυσχέρεια.

Πλέον υπάρχει στη χώρα μας το κατάλληλο εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο θα ήταν δυνατό να προσφέρει σημαντικές υπηρεσίες, αλλά δεν αξιοποιείται από την τοπική αυτοδιοίκηση και από το κεντρικό κράτος, αφού δε δίνεται πια προτεραιότητα από τις κυβερνήσεις στα θέματα της κοινωνικής προστασίας. Στην ουσία πρόκειται για μια πολιτική επιλογή κι όχι για έλλειψη πόρων και κοινωνικού κεφαλαίου.

Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει ήδη προχωρήσει στην επιτυχημένη ανάπτυξη δράσεων κοινωνικής προστασίας εφαρμόζοντας ολοκληρωμένα προγράμματα, αλλά και όλες εκείνες τις δραστηριότητες, οι οποίες προσφέρουν πλήθος υπηρεσιών στο τομέα της κοινωνικής φροντίδας για όλες τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού.

Μερικές σημαντικές δράσεις κοινωνικής στήριξης που μπορεί και προσφέρει η τοπική αυτοδιοίκηση, όπως είναι για το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.), οι Βρεφονηπιακοί σταθμοί, οι Βρεφονηπιακοί παιδικοί σταθμοί ολοκληρωμένης φροντίδας, αλλά και οι υπόλοιπες αντίστοιχες δομές δέχονται τη χρηματοδότηση του ευρωπαϊκού κοινωνικού ταμείου στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και του ελληνικού δημοσίου σε ποσοστά 75% και 25% αντίστοιχα. Όλες αυτές οι δράσεις υλοποιούνται από την τοπική αυτοδιοίκηση στη βάση των αρχών της επικουρικότητας και της εγγύτητας και συμφωνούν με την ευρωπαϊκή πρακτική, αλλά και την εμπειρία και προσφέρουν ολοένα και πιο πολλές ποιοτικά αναβαθμισμένες υπηρεσίες στους πολίτες.

Οι θεσμικές δυνατότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης αναφορικά με την άσκηση κοινωνικής προστασίας είναι δυνατό να διακριθούν σε δυο περιόδους. Η πρώτη περίοδος μπορεί να χαρακτηριστεί από την περιορισμένη δυνατότητα για παρέμβαση της τοπικής αυτοδιοίκησης που σύμφωνα με το δημοτικό κοινωτικό κώδικα έχει προαιρετικό

χαρακτήρα. Η περιορισμένη αυτή θεσμική δυνατότητα άσκησης της κοινωνικής προστασίας από την τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να εξελιχθεί σε δύο φάσεις.

Στη πρώτη φάση, όπου η κοινωνική δράση δεν κατοχυρώνεται στο σύνταγμα, οι Ο.Τ.Α. αντιμετωπίζονται ως τοπικός μηχανισμός στη διάθεση του κεντρικού κράτους που προσδιορίζει και το βαθμό αυτονομίας τους. Οι αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α. σχετικά με την άσκηση κοινωνικής προστασίας δεν ανατίθενται αποκλειστικά σε αυτούς, αλλά μόνο με την αρμοδιότητα του κεντρικού κράτους. Για αυτό το λόγο, ο ρόλος των Ο.Τ.Α. στην άσκηση κοινωνικής προστασίας είναι προαιρετικός. Όλα αυτά συνδυαστικά με την έλλειψη απαραίτητων υποδομών εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, αλλά και οικονομικών πόρων μπορούν να θέσουν πρόσθετους περιορισμούς στην άσκηση της κοινωνικής προστασίας από την τοπική αυτοδιοίκηση.

Στη δεύτερη φάση, οι αρμοδιότητες στο τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, στο τοπικό επίπεδο ασκούνται από τους Ο.Τ.Α. (δήμους και κοινότητες), ως κατηγορία τοπικών υποθέσεων. Ειδικότερα, με βάση το άρθρο 102 του Συντάγματος του 1975 «η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους Ο.Τ.Α., των οποίων την πρώτη βαθμίδα αποτελούν οι δήμοι και κοινότητες». Οι αρμοδιότητες άσκησης κοινωνικής προστασίας στον τομέα αυτό διευρύνονται, καθορίζονται και εξειδικεύονται μέσω του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων σε δύο ενότητες.

Στην πρώτη ανήκουν όλες εκείνες οι αρμοδιότητες που προβλέπονται από το Δημοτικό Κοινοτικό Κώδικα και η τοπικά αυτοδιοίκηση μπορεί να:

- 1) ιδρύει και να λειτουργεί δομές προνοιακού χαρακτήρα και συγκεκριμένα, παιδικούς-βρεφονηπιακούς σταθμούς, Κ.Α.Π.Η., Κέντρα Αποκατάστασης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες.
- 2) ιδρύει και να λειτουργεί βρεφοκομεία, ορφανοτροφεία, γηροκομεία.
- 3) εκπονεί μελέτες και να υλοποιεί κοινωνικά προγράμματα, ενώ μπορεί επίσης σε εξαιρετικές περιπτώσεις να παρέχει είδη διαβίωσης, περίθαλψης ή χρηματικά βοηθήματα σε οικονομικά αδύναμους για να αντιμετωπίσουν έκτακτες και σοβαρές ανάγκες.

Στη δεύτερη ενότητα ανήκουν οι προνοιακές αρμοδιότητες που μεταβιβάζονται

νομοθετικά στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Σύμφωνα με την περιγραφή της πρώτης περιόδου ρυθμίσεων της άσκησης κοινωνικής προστασίας από τους Ο.Τ.Α. φαίνεται ότι η κοινωνική προστασία δεν έχει ενταχθεί στο σχήμα της αποκέντρωσης που προβλέπουν οι νέες πολιτικές τοπικής ανάπτυξης και δεν ακολουθεί την εκσυγχρονιστική προσπάθεια για την ενίσχυση του ρόλου του τοπικού κράτους στο πλαίσιο σύνταξης του από την αρχή.

Ο διαρκώς διευρυνόμενος ρόλος των Ο.Τ.Α., ιδιαίτερα μετά την συνένωση των δήμων με το πρόγραμμα «Ιωάννης Καποδίστριας» και οι κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής Ένωσης για όσον το δυνατόν περισσότερη αποκέντρωση των υπηρεσιών που πρέπει να παρέχονται εγγύτερα στον πολίτη, ανέδειξε την αναγκαιότητα πραγματοποίησης μεταρρυθμίσεων στο θεσμικό πλαίσιο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η δεύτερη περίοδος χαρακτηρίζεται παρουσιάζει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- 1) Συνταγματική κατοχύρωση της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης και την προσπάθεια προσδιορισμού των τοπικών υποθέσεων των οποίων το εύρος και οι κατηγορίες καθορίζονται με νόμο.
- 2) Τη θεσμοθέτηση των αρμοδιοτήτων άσκησης κοινωνικής πολιτικής της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων.
- 3) Την ολοκλήρωση της εκχώρησης ή μεταβίβασης αρμοδιοτήτων που αναφέρονται στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών, από την κεντρική διοίκηση στην τοπική αυτοδιοίκηση ενδεικτικά, όπως η λειτουργία παιδικών σταθμών.

Επιχείρημα του Δημοτικού Κοινοτικού Κώδικα αποτελεί μία θεματική συστηματοποίηση των αρμοδιοτήτων που αφορούν την κοινωνική προστασία σύμφωνα με συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού για την πρόληψη και αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων και τις κατάλληλες ενέργειες για την προώθηση της κοινωνικής αλληλεγγύης. Πιο συγκεκριμένα προβλέπονται τα παρακάτω.

Αρχικά, η εφαρμογή πολιτικών ή συμμετοχή σε δράσεις που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής και παιδικής, αλλά και της τρίτης ηλικίας, με την ίδρυση και λειτουργία νομικών προσώπων και ιδρυμάτων (παιδικών και

βρεφονηπιακών σταθμών, βρεφοκομείων, κέντρων ανοικτής περίθαλψης και ημερησίας φροντίδας ηλικιωμένων, γηροκομείων) και τη μελέτη και εφαρμογή σχετικών κοινωνικών προγραμμάτων.

Δεύτερον, την εφαρμογή πολιτικών ή συμμετοχή σε δράσεις και προγράμματα που στοχεύουν στη μέριμνα υποστήριξη και φροντίδα ευπαθών κοινωνικών ομάδων με την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή ψυχικής υγείας, δηλαδή τη δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων υγείας, υποστήριξης και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία, κέντρων ψυχικής υγείας, συμβουλευτικής στήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και κέντρων πρόληψης κατά εξαρτησιογόνων ουσιών.

Τρίτον, τη μέριμνα για τη στήριξη άστεγου πληθυσμού και οικονομικά αδύνατων δημοτών παραχωρώντας τους δημοτικά και κοινοτικά οικόπεδα ή ακόμα και με την παροχή χρηματικών βοηθημάτων, ειδών διαβίωσης και περίθαλψης σε κατοίκους που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα διαβίωσης κατά τις προβλέψεις του κώδικα.

Τέταρτον, τον προγραμματισμό, την οργάνωση, το συντονισμό και την εφαρμογή προγραμμάτων και πρωτοβουλιών για την πρόληψη παραβατικότητας στην περιφέρεια, όπως είναι η δημιουργία τοπικών συμβουλίων πρόληψης παραβατικότητας.

Πέμπτον, ο σχεδιασμός και εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων ή ακόμα και η συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη τσιγγάνων, ομογενών, μεταναστών και προσφυγών στην κοινωνική οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.

Έκτον, η προώθηση και η ανάπτυξη του εθελοντισμού και της κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών για την επίτευξη των στόχων της κοινωνικής προστασίας.

Συμπληρωματικά με όλα αυτά προβλέπεται για πρώτη φορά η δυνατότητα του δημοτικού συμβουλίου να προβαίνει σε μείωση δημοτικών φόρων ή τελών έως 50% ή ακόμη και σε πλήρη απαλλαγή από αυτά για τα άτομα με αναπηρίες, πολύτεκνους και άπορους, καθώς και να χορηγεί, σε εξαιρετικές περιπτώσεις είδη διαβίωσης-περίθαλψης και χρηματικά βοηθήματα στους οικονομικά αδύναμους δημότες για να αντιμετωπιστούν

οι έκτακτες ανάγκες.

Επίσης, θα πρέπει να επισημανθούν και τα εξής νέα δεδομένα:

αναμορφώνεται επί το ευνοϊκότερο, το καθεστώς της απευθείας εκποίησης δημοτικών και κοινοτικών οικοπέδων σε άστεγους και αδύνατους δημότες

να θεσμοθετείται η προστασία του καταναλωτή σε τοπικό επίπεδο με τη δημιουργία γραφείων ενημέρωσης καταναλωτή

να προβλέπεται η μέριμνα και η λήψη μέτρων για τη προστασία της δημόσιας υγείας (υγειονομικός έλεγχος δημοτικών και κοινοτικών δεξαμενών νερού, υγειονομικός έλεγχος καταστημάτων και επιχειρήσεων που λειτουργούν στην περιφέρεια των Ο.Τ.Α., έλεγχος ηχορρύπανσης, εκπομπής ρύπων, θορύβων κ.λ.π.)

Σε ότι αφορά τον τομέα κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης η τοπική αυτοδιοίκηση μπορεί να σχεδιάζει ολοκληρωμένα τοπικά σχέδια κοινωνικής δράσης και κοινωνικής ένταξης των ευπαθών ομάδων μέσω των οποίων θα έχει τη δυνατότητα:

- Να ενισχύει πολιτικές για την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή της ψυχικής υγείας.
- Να στηρίζει, μέσω της συμβουλευτικής θύματα ενδοοικογενειακής βίας.
- Να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την πρόληψη κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών.
- Να εφαρμόζει προγράμματα για την πρόληψη της παραβατικότητας.
- Να μεριμνά για τα προβλήματα στέγασης των οικονομικά αδυνάτων δημοτών.
- Να σχεδιάζει, να υλοποιεί και να συμμετέχει σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη των τσιγγάνων και των μεταναστών στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.
- Να δημιουργεί τοπικά δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης και δίκτυα κοινωνικών οργανώσεων.

Είναι γεγονός ότι με τον Κώδικα δήμων και κοινοτήτων επιχειρείται μια καταγραφή των αρμοδιοτήτων που αφορούν τον κοινωνικό τομέα και συγκεντρώνεται ένα μεγάλο μέρος από τη νομοθεσία και ενισχύεται ο κοινωνικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ο κοινωνικός ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης θα μπορούσε επίσης να αναπτυχθεί μέσα από την αξιοποίηση εργαλείων που παρέχει ο κώδικας δήμων και κοινοτήτων, για το σχεδιασμό δράσεων κοινωνικού χαρακτήρα και τη χάραξη στρατηγικής για τη κοινωνική προστασία των Ο.Τ.Α.. Τα επιχειρησιακά σχέδια των δήμων, (των οποίων η εκπόνηση είναι υποχρεωτική για τους δήμους με πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων), αποτελούν τα εργαλεία μέσω των οποίων οι Ο.Τ.Α. μπορούν να εκπονήσουν σχέδιο δράσης για κοινωνική παρέμβαση στο δήμο τους και να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για την υλοποίησή του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ ΑΜΕΣΗΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

3.1 Το φαινόμενο της φτώχειας

Κατά καιρούς έχουν αποδοθεί πολλοί ορισμοί για τη σημασία του περιεχομένου της έννοιας «φτώχεια», καθώς και για τους τρόπους με τους οποίους είναι δυνατό να μετρηθεί. Η έκταση του προβλήματος προκαλεί έντονες διαφωνίες κι ένας πιο επαρκής προσδιορισμός του προβλήματος της φτώχειας, αλλά και η εύρεση ενός καλύτερου τρόπου για τη μέτρησή της, ενδεχομένως, να μπορέσουν να συντελέσουν προκειμένου η φτώχεια να μελετηθεί σε μεγαλύτερο βαθμό (Πετμεζίδου, Παπαθεωδόρου, 2004).

Η πολιτική και παράλληλα η κοινωνική σημασία της φτώχειας αλλάζει συνεχώς, αφού εξελίσσονται οι κοινωνίες. Πρόκειται για ένα φαινόμενο που υπήρχε πάντα δίχως να αναφέρεται στις ίδιες κοινωνικές ομάδες. Με το πέρασμα του χρόνου δεν μπορούμε να την καθορίσουμε λαμβάνοντας υπόψη μας αποκλειστικά το βιοτικό και το καταναλωτικό επίπεδο μιας κοινωνίας. Η φτώχεια έχει αναφερθεί ακόμα και ως μια έλλειψη ευκαιριών που εμφανίζεται σε άτομα τη στιγμή που δεν έχουν την ευκαιρία να εξασφαλίσουν διάφορους τομείς της ζωής τους, όπως είναι για παράδειγμα η εργασία, η μόρφωση, η υγεία και η ασφαλής διαβίωσή τους (Πετμεζίδου, Παπαθεωδόρου, 2004).

Η φτώχεια ορίζεται ως η αδυναμία που έχουν οι άνθρωποι να προχωρήσουν στην κάλυψη των βασικών τους αναγκών και παρατηρείται στις αναπτυγμένες χώρες. Επίσης, μπορεί να γίνει ο διαχωρισμός της φτώχειας σε απόλυτη και συνολική. Μιλώντας για απόλυτη φτώχεια εννοούμε την υψηλού βαθμού αποστέρηση, προκειμένου τα άτομα να μη μπορούν να προχωρήσουν στην ικανοποίηση ούτε και των βασικών αναγκών τους. Η μορφή αυτή φτώχειας, λοιπόν, περικλείει τη στέρηση τροφής, πόσιμου νερού, στέγασης, καθώς και άλλων αγαθών κοινής ωφέλειας, υπηρεσιών υγείας, εκπαίδευσης και πληροφόρησης. Εξαρτάται όχι μόνο από το εισόδημα, αλλά και από τη δυνατότητα για πρόσβαση σε υπηρεσίες (Γκίκας, 2004).

Η συνολική φτώχεια έχει άμεση σχέση με την έλλειψη εισοδήματος, καθώς κι

άλλων παραγωγικών πόρων που προσφέρουν τη δυνατότητα στον άνθρωπο να βιώσει ένα επίπεδο διαβίωσης πολύ ικανοποιητικό. Επομένως, σε αυτό το πλαίσιο ο κίνδυνος φτώχειας είναι δυνατό να υπολογιστεί πριν και μετά από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (συντάξεις γήρατος και χηρείας), κατά φύλο, ηλικία, μέγεθος, σύνθεση νοικοκυριού κ.λ.π. (Μπαλούρδος, 2012).

Επί πρόσθετα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το όριο της φτώχειας μεταβάλλεται από χώρα σε χώρα. Στις δυτικές κοινωνίες η αναφορά στο όριο της φτώχειας πραγματοποιείται προκειμένου να οριστεί ένα ελάχιστο επίπεδο δαπάνης που απαιτεί ένα νοικοκυριό, έτσι ώστε να καλυφθούν τα βασικά έξοδα διατροφής, στέγης, υγείας και εκπαίδευσης. Η μέτρηση διαφέρει αναφορικά με τους κατοίκους των αναπτυσσόμενων χωρών (Γεωρμάς, 2006).

Η φτώχεια μπορεί να μετρηθεί με ορισμένους δείκτες. Πρώτος, είναι ο συμβατικός δείκτης φτώχειας, ο οποίος συντελεί στην κοινωνική προστασία και την ενσωμάτωση των φτωχών ατόμων στην κοινωνία. Ο συγκεκριμένος δείκτης σχετίζεται με το ενδιάμεσο εισόδημα, όπως αυτό διαμορφώνεται κάθε έτος. Ο δεύτερος δείκτης αναφέρεται στο ποσοστό του πληθυσμού που έχει εισόδημα, το οποίο πέφτει κάτω από το όριο της φτώχειας, όπως διαμορφώνεται το προηγούμενο έτος και λαμβάνει υπόψη του και τον πληθωρισμό. Επιπλέον, έχει σχέση με το βιοτικό επίπεδο των ατόμων. Ο τρίτος δείκτης είναι το «καλάθι αγορών» και με βάση αυτόν εκτιμάται η μη οικονομική δυνατότητα ορισμένων ατόμων για αγαθά σε περίοδο κρίσης με εισόδημα που ισούται με το όριο φτώχειας πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Σημειώνονται και η ανεργία, η παιδική θνησιμότητα, η έλλειψη στέγης, καθώς και το εισόδημα που πέφτει κάτω από το 50% του μέσου εισοδήματος. Το ποσοστό της φτώχειας χαρακτηρίζεται με P και η τιμή του δείκτη για την αποστρόφη της φτώχειας με F (Ματσαγγάνης, 2011).

Η έννοια της φτώχειας συσχετίζεται άμεσα με την ανισότητα. Φυσικά περιλαμβάνει και την έννοια της εισοδηματικής ανισότητας που σχετίζεται άμεσα με τη φτώχεια. Η εισοδηματική ανισότητα αναφέρεται στην ανισότητα κατανομής του εισοδήματος και περιγράφει το συνολικό εισόδημα των νοικοκυριών κατόπιν της εισφοράς των άμεσων φόρων, αλλά και των ασφαλιστικών εισφορών. Μάλιστα, πραγματοποιείται η σύγκριση του μεριδίου του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού σε σχέση με το

20% του φτωχότερου (Ματσαγγάνης, 2011).

Προκειμένου να είναι εφικτή η σύγκριση του επιπέδου διαβίωσης των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά που διαφέρουν ως προς το μέγεθος και τη σύνθεση και με την αποδοχή ότι εμφανίζονται οικονομίες κλίμακας στην κατανάλωση, τα εισοδήματα έχουν υποστεί στάθμιση σύμφωνα με την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) που είναι πιο αποδεκτή (Δαφέρμος κ.ά., 2008).

Η συνολική ανισότητα αποδίδεται όχι μόνο σε διαφορές εντός των διάφορων πληθυσμιακών ομάδων, αλλά και ανάμεσα σε αυτές. Η ανισότητα ανάμεσα στις ομάδες αναφέρεται στις διαφορές ανάμεσα σε εισοδήματα που έχουν εξαλειφθεί, ενώ οι διαφορές των εισοδημάτων ανάμεσα σε διάφορες ομάδες εξακολουθούν να υπάρχουν. Από την άλλη μεριά, η ανισότητα ανάμεσα σε ομάδες αναφέρεται και ως η κατάσταση εκείνη που οι εισοδηματικές διαφορές παύουν να υπάρχουν, αλλά εξακολουθούν να υφίστανται οι διαφορές στα εισοδήματα εντός των ομάδων (Μητράκος, Τσακλόγλου, 2003).

Επίσης, υπάρχουν ορισμένοι δείκτες προκειμένου να μετρηθεί η ανισότητα και είναι ο δείκτης Gini (G), ο δείκτης Theil, (T), το Τετράγωνο του Συντελεστή Μεταβλητότητας (C^2), ο Atkinson (A) και η μέση απόκλιση λογαρίθμων (L). Πρόκειται για δείκτες που παρουσιάζουν κάποιες ιδιότητες και τους κάνουν αξιόπιστους, όπως είναι λόγου χάρη η ανωνυμία, η ανεξαρτησία από το μέγεθος του πληθυσμού και από τη μονάδα μέτρησης εισοδήματος, αλλά και η αρχή της μεταβίβασης (Ματσαγγάνης, 2011).

Όμως, η εισοδηματική ανισότητα έχει να κάνει και με τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (Πετμεζίδου, Παπαθεοδόρου, 2004). Για την πραγματοποίηση της μελέτης των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη διανομή του εισοδήματος έγινε η κατηγοριοποίησή τους στις συντάξεις και σε όλες τις υπόλοιπες κοινωνικές μεταβιβάσεις. Όλες οι υπόλοιπες κοινωνικές μεταβιβάσεις έχουν άμεση σχέση με τα οικογενειακά και στεγαστικά επιδόματα, τα επιδόματα ανεργίας και αναπηρίας, αλλά και διάφορα επιδόματα κοινωνικής βοήθειας και ενισχύσεις των κατοίκων εκείνων που μένουν σε περιοχές που μειονεκτούν. Επί πρόσθετα, η φτώχεια θα πρέπει να μειωθεί εξαιτίας των υπολοίπων κοινωνικών μεταβιβάσεων. Για να γίνει η διευθέτηση της επίδρασης των συστημάτων

κοινωνικής προστασίας στην ένταση, αλλά και στην έκταση της ανισότητας και της φτώχειας στις ευρωπαϊκές χώρες αναλύονται τέσσερις τύποι κοινωνικού κράτους (Πετμεζίδου, Παπαθεωδόρου, 2004).

Ο πρώτος τύπος είναι αυτός του σοσιαλδημοκρατικού κοινωνικού κράτους που έχει μεγάλη ισχύ κατά κύριο λόγο στις σκανδιναβικές χώρες. Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η κοινωνική πολιτική, η οποία ποσφέρει στους πολίτες συνθήκες υψηλής διαβίωσης διαμέσου των υψηλών κοινωνικών μεταβιβάσεων, αλλά και των κοινωνικών υπηρεσιών. Επιπλέον, οι κοινωνικές παροχές έχουν ως βασικό άξονα το ίδιο το άτομο και είναι δυνατό να χαρακτηριστούν για τις ίσες ευκαιρίες μεταξύ των πολιτών.

Ο δεύτερος τύπος είναι αυτός του συντηρητικού κοινωνικού κράτους, το οποίο έχει να κάνει με τις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, όπως είναι για παράδειγμα η Γερμανία. Στηρίζεται κυρίως σε πολιτικές, οι οποίες έχουν ως στόχο τη διατήρηση της κοινωνικής θέσης κάθε ατόμου. Αναφορικά με τις κοινωνικές παροχές είναι δυνατό να καλυφθούν αρκετοί κοινωνικοί κίνδυνοι, παρόλ' αυτά το δικαίωμα αποδοχής τους είναι συναρτήσι της κοινωνικής και επαγγελματικής θέσης, καθώς και της καριέρας κάποιου ατόμου. Πρόκειται για πρότυπο, το οποίο απευθύνεται ξεκάθαρα στους άντρες που είναι προστάτες της οικογένειας και μάλιστα δεν υποστηρίζεται η εργασία των γυναικών εκτός σπιτιού.

Ο τρίτος τύπος του κοινωνικού κράτους είναι το φιλελεύθερο, το οποίο και παρατηρείται περισσότερο στις αγγλοσαξονικές χώρες, όπως είναι λόγω χάρη οι ΗΠΑ. Το κράτος αναλαμβάνει τον κεντρικό ρόλο για να προωθηθεί η ευημερία μόνο στην περίπτωση εκείνη που η οικογένεια και η αγορά αποτυγχάνουν. Οι κοινωνικές παροχές τίθενται σε περιορισμένη εμβέλεια και μπορούν να απευθυνθούν σε κοινωνικές ομάδες, οι οποίες έχουν ανάγκη και μοιράζονται σύμφωνα με τον έλεγχο τους πόρους που δικαιούνται.

Άλλος ένας τύπος είναι και το νότιοευρωπαϊκό κοινωνικό κράτος που έχει ως χαρακτηριστικά την καθυστερημένη ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους, τη μειωμένη τήρηση αρχής της καθολικότητας, την επιβράδυνση του συστήματος για να αναπληρωθεί το εισόδημα, καθώς και τα κενά για την κοινωνική προστασία. Πολύ βασικό ρόλο διαδραματίζουν η οικογένεια, αλλά και οι συγγενείς προκειμένου να αναπληρωθούν τα

κενά της κοινωνικής προστασίας. Τέτοιο πρότυπο αντιπροσωπεύει η Ελλάδα, αν και τα τελευταία χρόνια είναι όλο και πιο μειωμένος ο ρόλος της οικογένειας στην παροχή κοινωνικής προστασίας.

Τους παραπάνω τύπους του κοινωνικού κράτους διαχωρίζει ο ρόλος του στην άμβλυνση κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων, οι οποίες προκαλούνται από τον τρόπο που λειτουργεί η αγορά. Στα πλαίσια μέτρησης της ανισότητας επιβεβαιώνεται ότι σε όλες τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) που έχουν πραγματοποιηθεί, τα μέλη νοικοκυριών που διαμένουν σε μεγάλα αστικά κέντρα έχουν ηλικία κάτω των 65 ετών με ή χωρίς παιδιά, με απασχόληση εκτός του αγροτικού τομέα κι έχουν μεγαλύτερο ποσοστό δαπάνης σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο. Από την άλλη μεριά, τα μέλη των νοικοκυριών των αγροτικών περιοχών που τυγχάνει να είναι ζευγάρια ή άτομα δίχως παιδιά κι έχουν ηλικία πάνω από 65 ετών και με αρχηγό του νοικοκυριού άτομο που δεν έχει καν ολοκληρώσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και απασχολείται στη γεωργία ή έχει πάρει σύνταξη, έχουν καταναλωτική δαπάνη μικρότερη από αυτή του εθνικού μέσου όρου.

Ακόμα έχει υποστηριχθεί ότι οι χώρες, ταξινομούνται σύμφωνα με το δείκτη μέτρησης ανισότητας. Η επιρροή των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη συνολική ανισότητα και στη συνέχεια στη φτώχεια δεν οφείλεται μόνο στο μέγεθος τους, το οποίο μετριέται ως ποσοστό επί του συνολικού εισοδήματος, αλλά εξαρτάται και από τη διάρθρωσή τους. Κατά συνέπεια, οι συντάξεις αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο ποσοστό των κοινωνικών μεταβιβάσεων. Η Ελλάδα βρίσκεται στην πιο άσχημη θέση αναφορικά με την παροχή κατάλληλων μέτρων για να καλυφθούν επαρκώς οι ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, την ανεργία εδώ και πάρα πολλά χρόνια, καθώς και άλλες παρόμοιες καταστάσεις (Πετμεζίδου, Παπαθεωδόρου, 2005).

3.2 Άλλες προσεγγίσεις της έννοιας της φτώχειας

Η φτώχεια εμφανίζεται σε όλες τις χώρες του κόσμου μέσα από διάφορες μορφές, όπως είναι για παράδειγμα η μαζική φτώχεια στις αναπτυσσόμενες χώρες, φαινόμενα φτώχειας στις αναπτυγμένες χώρες, ως απώλεια πόρων που είναι απαραίτητοι για τη διαβίωση, εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης, ως αιφνίδια μετάπτωση εξαιτίας

καταστροφής ή συγκρούσεων (Πετμεζίδου, Παπαθεωδόρου, 2005).

Σύμφωνα με το Marrien (1996) η φτώχεια διαχωρίζεται ως πρωτογενής και ως δευτερογενής. Η πρώτη κατηγορία σχετίζεται με την ανεπάρκεια των εισοδημάτων που είναι ικανά να προσφέρουν μια στοιχειώδη επιβίωση. Συνδέεται με μια ανεπαρκή αμοιβή του ατόμου και η ευθύνη αυτή αποδίδεται πρώτα στον εργοδότη. Η δευτερογενής φτώχεια σχετίζεται με εισοδήματα που ενώ θα επαρκούσαν για τη φυσική δραστηριότητα των ατόμων, έχουν απορροφηθεί από άλλες χρήσιμες δαπάνες, όπως είναι λόγου χάρη, η εκπαίδευση, κάποια ενδεχόμενη αρρώστια κ.λ.π. Πρόκειται για μία προσέγγιση της έννοιας της φτώχειας που αποδίδει ένα μερίδιο της ευθύνης στους φτωχούς χαρακτηρίζοντας τους όχι ως συνυπεύθυνους για αυτό που τους συμβαίνει, για την καλή ή την κακή τους τύχη.

Μία άλλη αντίληψη για τη φτώχεια προέρχεται από το Bauman (2004), ο οποίος τη συσχετίζει με την οικονομική μεγέθυνση, υποστηρίζοντας ότι οι φτωχοί μπορούν να παρατηρήσουν μείωση στα εισοδήματά τους, ενώ οι πλούσιοι έχουν μία αύξηση. Ειδικότερα, έχει την άποψη ότι η φτώχεια μπορεί να επηρεαστεί με αρνητικό τρόπο από την οικονομική μεγέθυνση που συμβαδίζει με την αντικατάσταση θέσεων εργασίας από τις νέες ευέλικτες μορφές εργασίας. Επιπλέον, η οικονομική μεγέθυνση έχει άμεση σχέση με την περικοπή των θέσεων εργασίας στις επιχειρήσεις.

Με βάση άλλες θεωρίες σχετικές με τη συσχέτιση της οικονομικής μεγέθυνσης και της φτώχειας, η οικονομική μεγέθυνση έχει πιθανότατα δύο αντίθετες συνέπειες στη φτώχεια. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχει μια θετική επιρροή που με δεδομένη την κατανομή του εισοδήματος ωθεί στην αναλογική αύξηση του μέσου εισοδήματος των φτωχών. Από την άλλη μεριά, υπάρχει και μια αρνητική επιρροή, η οποία συσχετίζεται με μια πιθανή άνοδο της ανισότητας, η οποία και μειώνει όλες τις πιθανές θετικές επιπτώσεις της οικονομικής μεγέθυνσης στο εισόδημα των φτωχών. Κατά συνέπεια, ο βαθμός στον οποίο τελικά θα επηρεάσει η μεγέθυνση το μέσο εισόδημα των φτωχών έχει άμεση σχέση με την επίδραση που αυτή θα έχει κατά κύριο λόγο στην ανισότητα των κατώτερων εισοδηματικών στρωμάτων του πληθυσμού (Kakwani et al, 2000).

Προκειμένου να καταλήξει κανείς στο συμπέρασμα για πιθανές ευνοϊκές επιπτώσεις που ενδεχομένως να έχει η οικονομική μεγέθυνση στη φτώχεια είναι δυνατό

να ακολουθήσει δύο θεωρίες. Η πρώτη θεωρία υποστηρίζει ότι η οικονομική μεγέθυνση είναι αρκετά ευνοϊκή για τη φτώχεια στην περίπτωση που απλώς οδηγεί στη μείωσή της μέσα από την αύξηση του εισοδήματος των φτωχών. Η δεύτερη θεωρία υποστηρίζει ότι η μεγέθυνση πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο που να μη μπορεί να επηρεάσει την κατανομή του εισοδήματος σε βάρος του φτωχού πληθυσμού. Γενικότερα, όσο πιο πολύ αυξάνει την ανισότητα η οικονομική μεγέθυνση, τόσο πιο λίγα θα είναι και τα πλεονεκτήματα αυτής στη φτώχεια (Son and Kakwani, 2008).

Επίσης, υποστηρίζεται από άλλους ότι η επιρροή της οικονομικής μεγέθυνσης στη φτώχεια έχει να κάνει με τον τρόπο που επιτυγχάνεται η αύξηση του μέσου εισοδήματος, αλλά και από το αν υπάρχουν οι απαραίτητες πολιτικές σχετικά με την αναδιανομή του εισοδήματος που θα επιτρέψουν στους φτωχούς να απολαύσουν τα πλεονεκτήματα της οικονομικής μεγέθυνσης. Παραδείγματος χάρη, εάν η οικονομική μεγέθυνση έχει συνδεθεί με την αύξηση της απασχόλησης αυτών που ανήκουν στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια, τα πλεονεκτήματα για τους φτωχούς μπορεί και να μην είναι σημαντικά. Μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στη βελτίωση ικανοτήτων και μορφωτικού επιπέδου των ατόμων εκείνων που ανήκουν στα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα, έτσι ώστε τα άτομα αυτά να έχουν όλο και περισσότερες ευκαιρίες στην αγορά εργασίας (Osmani, 2000).

Επιπλέον, έχουν διατυπωθεί και ορισμένες θεωρητικές προσεγγίσεις που αναφέρονται στις αιτίες της φτώχειας και καθεμία από αυτές δίνει ένα διαφορετικό λόγο για τη φτώχεια. Όλες οι θεωρίες που είναι σχετικές με τους λόγους από όπου πηγάζει η φτώχεια αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία στηρίζονται οι στρατηγικές για τη μείωσή της. Ενώ στους ανεπτυγμένους λαούς η φτώχεια αντιμετωπίζεται κυρίως ως προσωπικός λόγος, στις αναπτυσσόμενες χώρες αποτελεί ένα ζήτημα που βρίσκεται πιο βαθιά, εξαιτίας της έλλειψης των κυβερνητικών κονδυλίων. Άλλωστε κάποιες θεωρίες σχετικά με τη φτώχεια στον αναπτυσσόμενο κόσμο περιστρέφονται γύρω από πολιτιστικά χαρακτηριστικά, τα οποία επιβραδύνουν την ανάπτυξη. Η φτώχεια έγκειται και σε κοινωνικές και πολιτικές αιτίες που μάλιστα τη διαιωνίζουν (Pinker, 2011).

Σύμφωνα με τους Rank et al (2003) υπάρχουν οι εξής θεωρίες για το φαινόμενο της φτώχειας. Η πρώτη έχει να κάνει με τη φτώχεια ως την προσωπική αποτυχία ενός

ατόμου. Ειδικότερα, η φτώχεια σχετίζεται άμεσα με κάποια προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου. Πρόκειται για χαρακτηριστικά, τα οποία αναφέρονται στην προσωπικότητα, όπως είναι λόγου χάρη η τεμπελιά, το μορφωτικό επίπεδο κ.λ.π. Ακόμα θεωρείται προσωπική αποτυχία ενός ατόμου να μη μπορεί να βγει από την κατάσταση της φτώχειας.

Η δεύτερη προσέγγιση τους είναι η περιγραφή της φτώχειας ως ένα αποτέλεσμα των αδυναμιών της κατάστασης σε διαρθρωτικό επίπεδο. Οι κοινωνικές, καθώς και οικονομικές διαρθρωτικές ελλείψεις ευνοούν όλο και περισσότερο τη φτώχεια. Η πρώτη διαρθρωτική έλλειψη σχετίζεται με την αποτυχία της αγοράς εργασίας, να προσφέρει την κατάλληλη ποσότητα των θέσεων εργασίας που πληρώνουν αρκετά προκειμένου να εμποδίσουν τις οικογένειες να εισέλθουν στην κατάσταση της φτώχειας. Ακόμα και στην περίπτωση που η ανεργία κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, η αγορά εργασίας είναι δυνατό να έχει κορεστεί με θέσεις στις οποίες προσφέρονται χαμηλές αμοιβές ή με την εργασία μερικής απασχόλησης που δε μπορεί να παρέχει στα άτομα τα πλεονεκτήματα εκείνα που θα είχαν εάν εργάζονταν πλήρως.

Τέλος, με βάση την τρίτη προσέγγιση, η φτώχεια αποδίδεται σε πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Πιο αναλυτικά, η ανάπτυξη είναι αυτή που διαδραματίζει τον κεντρικό ρόλο προκειμένου να μειωθεί η φτώχεια στις χώρες του τρίτου κόσμου, αλλά και γενικότερα σε όλες τις χώρες. Η νοοτροπία ενός λαού παίζει ρόλο στην ικανότητα μιας χώρας να αναπτυχθεί και να προχωρήσει σε μείωση της φτώχειας.

Επίσης, η καθημερινή ζωή ενός ατόμου και το περιβάλλον στο οποίο ζει οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον, προσδιορίζουν τις αποφάσεις και τις δράσεις του, οι οποίες επηρεάζονται από αυτό που είναι κανείς ή δεν είναι στην κατάσταση που βιώνει στην παρούσα φάση της ζωής του. Ακόμα, οι καθημερινές συνθήκες διαβίωσης των φτωχών που έχουν συνηθίσει πλέον να μένουν σε κατάσταση φτώχειας, προκαλεί μια κατάσταση αναλφαβητισμού στο περιβάλλον της κοινωνίας. Το βασικό κριτήριο για το περιβάλλον της φτώχειας που προκαλεί το φτωχό πληθυσμό να εισέλθει σε αυτό τον κύκλο αποτελεί η έλλειψη των ικανοτήτων τους. Επομένως, προκειμένου να ξεφύγουν από τα όρια της φτώχειας θα πρέπει να αναπτύξουν τις ικανότητες και δεξιότητές τους. Παρουσιάζεται, λοιπόν, ως το φαινόμενο εκείνο που

πρέπει να εξαλειφθεί (Green, 2006).

3.3 Οι συνέπειες της φτώχειας

Στη σύγχρονη εποχή η ανεργία και η φτώχεια αποτελούν τα πιο σημαντικά κοινωνικά προβλήματα για το λόγο ότι μπορούν να ασκήσουν επιρροή στην κοινωνική, στην εκπαιδευτική και στην επαγγελματική σταδιοδρομία των ανθρώπων. Οι συνέπειες της φτώχειας είναι δυνατό να παρατηρηθούν όχι μόνο σε ατομικό, αλλά και σε εθνικό επίπεδο. Το πρώτο επακόλουθο της φτώχειας απορρέει όταν κάποιος άνθρωπος στερείται την τροφή και αποκαλείται πείνα. Το άτομο που δε σιτίζεται επαρκώς αισθάνεται αδυναμία, δε μπορεί να εργαστεί σωστά ούτε και είναι σε θέση να θέσει στόχους. Ακόμα, δεν είναι δυνατό να στηρίξει τον εαυτό του, πόσο μάλλον την ίδια του την οικογένεια. Επιπλέον, επηρεάζεται άσχημα η πνευματική και η ψυχική του υγεία, άρα υπάρχουν πολλές πιθανότητες να πέσει ο φτωχός σε κατάθλιψη (Filmer, 2005).

Αρχικά, οι συνέπειες της φτώχειας στην Ελλάδα είναι ψυχολογικές και κοινωνικές. Στη σύγχρονη εποχή η πλειονότητα δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε υλικές αξίες. Υπάρχει η πεποίθηση ότι έχοντας χρήματα είναι δυνατό να ικανοποιηθεί το σύνολο των υλικών αναγκών με την παράλληλη απομάκρυνση των δυσκολιών της επιβίωσης που προκαλούν άγχος και ανασφάλεια. Η οικονομική δυνατότητα ενός ατόμου συντελεί και στην τόνωση της αυτοπεποίθησης του. Αν το άτομο δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί οικονομικά, έρχεται αντιμέτωπο με δυσκολίες και ψυχολογικά προβλήματα. Ειδικότερα, δεν είναι δυνατό τα άτομα να αποκτήσουν τα υλικά αγαθά που τους είναι απαραίτητα και που θα επιθυμούσαν να έχουν και θα τους εξασφάλιζαν ταυτόχρονα και μία ψυχική ηρεμία, αλλά και μία αίσθηση ότι αποτελούν μέρος του κοινωνικού συστήματος, όπου ανήκουν.

Πιο αναλυτικά, τα άτομα που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες δε μπορούν να έχουν πρόσβαση σε πληθώρα από υλικά αγαθά, οπότε αφού δε μπορούν να έχουν αυτά που έχουν και οι άλλοι πολίτες, πιθανότατα να αναπτύξουν μια αίσθηση κατωτερότητας. Μάλιστα, έχει αποδειχτεί ότι σε καιρούς οικονομικής κρίσης, το άτομο έχει παρατεταμένο άγχος που επιδρά στην ψυχική του διάθεση, αλλά και στον οργανισμό του. Επομένως, το άγχος ως η πρώτη ψυχολογική συνέπεια της φτώχειας, βλάπτει την άμυνα του οργανισμού κι έχει αποδειχθεί ότι το άγχος, το οποίο οφείλεται σε

οικονομικούς λόγους είναι δυνατό να ωθήσει σε μελαγχολία, σε κατάθλιψη, αλλά και σε διάφορα ψυχοσωματικά συμπτώματα. Το άγχος είναι αυτό που ευθύνεται για τις πράξεις απελπισίας πολλών ατόμων εξαιτίας της φτώχειας (Carr, Sloan, 2003).

Τη δεύτερη ψυχολογική συνέπεια της φτώχειας αποτελεί το υψηλό ποσοστό αυτοκτονιών που παρατηρείται εξαιτίας οικονομικών δυσχερειών. Πολλά νοικοκυριά έχουν δανειστεί χρήματα που ακόμα χρωστάνε. Επίσης, όλο και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων από τη μεσαία τάξη, κινδυνεύει καθημερινά από κατάθλιψη και αυτοκτονία, πιο πολύ και από συνηθισμένους φτωχούς, αφού πρόκειται για μία κατάσταση που είναι πρωτόγνωρη και γι' αυτούς και απ' ότι φαίνεται όχι προσωρινή. Τα τελευταία χρόνια έχουν διπλασιαστεί οι αυτοκτονίες στη χώρα μας, κάτι το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι αυτοκτονίες έγιναν κυρίως από επιχειρηματίες που πτώχευσαν και από άνεργους (Carr, Sloan, 2003).

Επί πρόσθετα, η οικονομική κρίση, η ανεργία, η φτώχεια, αλλά και η ανασφάλεια αποτελούν τις κύριες αιτίες για την αύξηση της σωματικής, καθώς και της ψυχολογικής ενδοοικογενειακής βίας. Μάλιστα, λόγω της οικονομικής κρίσης η βία έχει αυξηθεί τα τελευταία έτη. Η βία αυτή περιλαμβάνει σωματική βία, αλλά και ψυχολογική βία με την καταπίεση και με υποτιμητικά σχόλια εξαιτίας των οικονομικών προβλημάτων (Carr, Sloan, 2003).

Άλλη μία ψυχολογική απόρροια της φτώχειας αποτελεί ο αυξημένος αλκοολισμός. Εξαιτίας του κοινωνικού αποκλεισμού που είναι συνέπεια της φτώχειας και σε συνδυασμό με το άγχος, είναι ορισμένα άτομα που στις μέρες μας κάνουν κατάχρηση αλκοόλ. Στις κοινωνικές συνέπειες περιλαμβάνονται και όλες εκείνες οι συνέπειες που έχει η φτώχεια στην κοινωνική ζωή των ατόμων που τη ζουν. Συνεπώς, τα άτομα που βιώνουν κάποια μορφή φτώχεια, μειώνουν τις κοινωνικές τους δραστηριότητες, αφού εξαιτίας της έλλειψης πόρων δεν είναι δυνατό να συνεχίσουν τα ενδιαφέροντα που είχαν, άρα δεν έχουν κάποια ενασχόληση που τους ευχαριστεί και πρέπει να παραμένουν στο σπίτι. Άλλη μία συνέπεια είναι και η απομάκρυνση των ατόμων από τον κοινωνικό τους περίγυρο εξαιτίας της έλλειψης χρημάτων και μπορεί να ντρέπονται για την κατάσταση και την εικόνα τους.

Ακόμα μία συνέπεια της φτώχειας είναι η εγκληματικότητα. Με τον όρο

εγκληματικότητα εννοούμε το σύνολο των πράξεων που δεν είναι σύμφωνες με τους ποινικούς νόμους. Η εγκληματικότητα μπορεί να καθοριστεί κατά περιοχή, χώρα, χρόνο, μέγεθος, σημαντικότητα και εξέλιξη. Τα τελευταία έτη παρατηρείται όλο και μεγαλύτερη αύξηση της εγκληματικότητας που συσχετίζεται με το φαινόμενο της φτώχειας. Οι ληστείες και οι δολοφονίες αυξάνονται μέρα με τη μέρα. Μάλιστα, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα εγκλήματα διαπράττονται από νεότερες ηλικίες. Αλλά λόγω της οικονομικής κρίσης παρατηρείται έντονα και η χρήση ναρκωτικών ουσιών. Η φτώχεια επιδεινώνει όλο και περισσότερο τις συνθήκες ζωής των πολιτών δημιουργώντας ένα περιβάλλον με μεγάλη ανασφάλεια και αβεβαιότητα για την παρούσα κατάσταση, αλλά και για το μέλλον. Οι μειώσεις των μισθών ή η ανεργία, προκαλούν έντονες συναισθηματικές επιπτώσεις, όπως είναι λόγου χάρη το άγχος, η κατάθλιψη κ.λ.π.

Επομένως, η χρήση ουσιών λειτουργεί ανακουφιστικά για τα άτομα αυτά. Οι υπεύθυνοι φορείς για την κοινωνική ευημερία θα πρέπει να κατανοήσουν ότι η εγκληματικότητα παίρνει συνεχώς νέες διαστάσεις καθημερινά και θα πρέπει να γίνει κατανοητό ότι από την στιγμή που ο κόσμος φοβάται για χρεοκοπία καταφεύγει σε παραβατικές συμπεριφορές με στόχο την κάλυψη των απαραίτητων αναγκών. Απορρέει, λοιπόν, ότι η κατάσταση, η οποία βιώνουμε, όπως είναι παραδείγματος χάρη, η κατακόρυφη μείωση των μισθών, η ανεργία, η φτώχεια, οι οικονομικές δυσκολίες, η προσπάθεια να καλυφθούν έστω και οι πιο βασικές ανάγκες συντελούν στη συνεχή αύξηση της εγκληματικότητας (Bigsten et al, 2005).

3.4 Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται άμεσα με τη γαλλική φιλοσοφική και θεωρητική παράδοση για τη φτώχεια και δημιουργήθηκε προκειμένου να καθοριστεί η αστάθεια στην κοινωνική κατάσταση των πρώην μισθωτών που ήταν αντιμέτωποι με την ανεργία, αλλά και τη γενικότερη κρίση με την οποία έρχεται αντιμέτωπο το παραγωγικό σύστημα μιας χώρας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός συσχετίζεται με κάθε οικονομική και κοινωνική αλλαγή για το λόγο ότι η ταχύτατη εξάπλωσή του, αλλά και η κυριαρχία της έννοιας έχει άμεση σχέση με τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Τσομπανόγλου, 2005).

Την κοινωνία αποτελούν διάφορες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες συνδέονται ανάμεσά τους με ίσα δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις σύμφωνα με κοινές αξίες και με μια ευρύτερη ηθική τάξη. Ο κοινωνικός αποκλεισμός εμφανίστηκε πρώτη φορά σε επιστημονικό κείμενο τη δεκαετία του 1960, στο έργο του Pierre Masse. Το έτος 1988 εμφανίστηκε στην κοινοτική ατζέντα, όπου αναφέρεται ο κοινωνικός αποκλεισμός, η περιθωριοποίηση και οι νέες μορφές της φτώχειας. Το 1989 χρησιμοποιήθηκε σε κοινοτικό κείμενο και επιβεβαιώθηκε η υιοθέτηση του όρου από την κοινότητα. Με την έννοια κοινωνικό αποκλεισμό εννοούμε όλα τα κοινωνικά προβλήματα (Παπαδοπούλου, 2002).

Από άλλους συγγραφείας δίνεται κατά κύριο λόγο έμφαση στην κατάσταση, την οποία βιώνουν οι κοινωνικά αποκλεισμένοι και όχι στους λόγους που οδηγούν σε αυτήν, όμως, δίχως να αναφέρεται «από πού αποκλείονται» και «ποιος είναι αυτός που τους αποκλείει». Πολλές φορές ταυτίζεται ο όρος κοινωνικός αποκλεισμός με τη φτώχεια, την ανεργία και το ρατσισμό, αφού περιγράφει μια σύνθετη διαδικασία αποξένωσης τόσο από το κοινωνικό όσο και από το οικονομικό κομμάτι μιας χώρας. Παρόλ' αυτά γίνεται η διαφοροποίησή του από την έννοια της φτώχειας (τόσο στη σχετική όσο και στην απόλυτη μορφή της), η οποία έγκειται στην έλλειψη εισοδηματικών πηγών, αλλά και στα ανεπαρκή επίπεδα ευημερίας (Τσιάκαλος, κ.ά., 1999). Είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί ο εντοπισμός τριών κύριων θεωρητικών χαρακτηριστικών του κοινωνικού αποκλεισμού.

1) Της αλληλεγγύης.

Σύμφωνα με αυτό το χαρακτηριστικό, ο κοινωνικός αποκλεισμός αντιπροσωπεύει τη ρήξη των δεσμών που ενώνουν το άτομα με την κοινωνία. Ο αποκλεισμός αποδίδεται κατά κύριο λόγο στην αποτυχία των θεσμών που διαθέτει μια κοινωνία και με βάση αυτούς εντάσσονται τα άτομα στο σύνολο αυτής.

2) Της ειδίκευσης.

Με βάση αυτό το χαρακτηριστικό, ο αποκλεισμός προέρχεται από τη συμπεριφορά του ατόμου, αλλά και από τις συναλλαγές του. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ότι οι παράγοντες αποκλεισμού είναι η σύγκρουση συμφερόντων, η δυσλειτουργία αγορών, καθώς και η προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων.

3) Του μονοπωλίου.

Σύμφωνα με αυτό το χαρακτηριστικό, σε συγκεκριμένο κοινωνικό περιβάλλον εξαιτίας της σύγκρουσης συμφερόντων δημιουργούνται καταστάσεις, οι οποίες αποκλείουν τα άτομα ή τις ομάδες από την πρόσβαση στην απασχόληση, στα προϊόντα και στις υπηρεσίες που ελέγχονται ή διαχειρίζονται από τις ομάδες συμφερόντων.

Οι Τσιάκαλος, Κωνσταντόπουλος, Asdrahas (1999) αναφέρουν τον κοινωνικό αποκλεισμό ως μία κατάσταση, ως μια διαδικασία. Η Μουσούρου (1998) αναφέρει τον αποκλεισμό όχι ως μία κατάσταση, αλλά ως μια διαδικασία, η οποία σχετίζεται με την ανισότητα, αλλά και τη φτώχεια. Το γεγονός ότι ο αποκλεισμός εκλαμβάνεται ως μια διαδικασία μας προσφέρει τη δυνατότητα να διακρίνουμε ορισμένες διαβαθμίσεις, όπως είναι για παράδειγμα: ο βαθμός κινδύνου, ο βαθμός απειλής και ο βαθμός του πραγματικού αποκλεισμού.

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται τις περισσότερες φορές με δυσμενείς καταστάσεις ως προς την κοινωνική ιδιότητα του ατόμου, αλλά και ως προς τις δεξιότητες και ικανότητές του να συνδεθεί με το κοινωνικό του περιβάλλον. Επίσης, ο κοινωνικός αποκλεισμός περικλείει όχι μόνο τις παραδοσιακές παραμέτρους για την ποιότητα ζωής, αλλά και τους παράγοντες εκείνους στους οποίους αποδίδεται η κατάσταση του αποκλεισμού, δηλαδή στην ανικανότητα να βρεθεί μία εργασία, στην αδυναμία να πραγματοποιηθεί η διεκδίκηση δικαιωμάτων, κ.λ.π. Ο κοινωνικός αποκλεισμός προέρχεται από όλους εκείνους τους παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν τις κοινωνικές σχέσεις, αλλά και τις συναλλαγές απορρίπτοντας την πρόσβαση ενός ατόμου ή ακόμα και μιας ομάδας ατόμων σε αγαθά, σε υπηρεσίες, σε δραστηριότητες και σε πόρους που συνδέονται με τα δικαιώματα που έχει κάθε πολίτης (Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας, 2004).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί, λοιπόν, ένα κοινό φαινόμενο που έχει σχέση με πολλές από τις ιδιαιτερότητες του σύγχρονου κόσμου. Είναι δυνατό να οριστεί και ως «Η παρεμπόδιση της απορρόφησης των κοινωνικών και των δημόσιων αγαθών, όπως λόγου χάρη, τα αγαθά της εκπαίδευσης, του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης κ.λ.π., των οποίων η έλλειψη ωθεί στην οικονομική ανέχεια και στην περιθωριοποίηση» (Τσομπανόγλου κ.ά., 2005).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με τα κοινωνικά δικαιώματα στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το παρατηρητήριο της κοινότητας ορίζει τον κοινωνικό αποκλεισμό σε σχέση με τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών. Η λέξη «αποκλεισμός» έχει να κάνει με την ύπαρξη περιορισμών στην πρόσβαση. Η μη υλοποίηση κοινωνικών δικαιωμάτων σε κάποιους τομείς, ενδεχομένως, να οφείλεται στο γεγονός ότι ο πολίτης δεν είναι εφικτό ή επιλέγει και συνειδητά να μην τα υλοποιήσει. Όμως, στην περίπτωση που υπάρχει αδυναμία υλοποίησης δικαιωμάτων ή εάν επιλεγθεί να μην υλοποιηθούν προηγούμενοι αποκλεισμοί, παραδείγματος χάρη, αποκλεισμοί από την παιδεία ή από την πληροφόρηση, θα πρέπει να θεωρούνται και ως περιπτώσεις αποκλεισμού (Κατσούλης, 2005).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός θεωρείται και ως μία ατελής εφαρμογή των δικαιωμάτων που έχει ως συνέπεια την έλλειψη της πρόσβασης των πολιτών σε κοινωνικές, αλλά και επαγγελματικές ευκαιρίες. Επίσης, αναφορικά με τη νομοθεσία, ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να ισοδυναμεί με την υποβάθμιση που δεν περιορίζεται στη στέρηση κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά επεκτείνεται και στην ελευθερία του ατόμου. Επί πρόσθετα, υποστηρίζεται ότι δεν υπάρχει αλληλεπίδραση ανάμεσα στα ατομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα και η απουσία εφαρμογής μιας κατηγορίας επιβαρύνει και την ικανοποίηση των υπολοίπων. Ο αριθμός, αλλά και ο ακριβής προσδιορισμός των κοινωνικών δικαιωμάτων είναι δυνατό να αποτελέσουν αντικείμενο πολιτικών αγώνων, αλλά και συγκρούσεων (Σπανού, 2005).

Με βάση την ανακοίνωση της επιτροπής, οι φορείς, οι οποίοι ασχολήθηκαν με τον κοινωνικό αποκλεισμό σε τοπικό επίπεδο ανέδειξαν ως βασικά χαρακτηριστικά του αποκλεισμού την έλλειψη δυνατότητας για άσκηση κοινωνικών δικαιωμάτων του ατόμου χωρίς βοήθεια, την ανικανότητα τους να αντεπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και τον στιγματισμό των ατόμων και των συνοικιών των αστικών περιοχών, όπου κατοικούν (Κατσούλης, 2005).

Το χαρακτηριστικό των ατόμων ή ομάδων που κρίνονται αποκλεισμένοι αποτελεί η απομόνωσή τους από τους βασικούς κοινωνικούς μηχανισμούς που παράγουν ή διανέμουν τους κοινωνικούς πόρους, αλλά και η στέρηση του ατόμου από την αγορά εργασίας, το κοινωνικό του περιβάλλον και από το μηχανισμό που έχει αναπτύξει το

κράτος για την προστασία, αλλά και τη φροντίδα των πολιτών του. Ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να προκληθεί από πολλές αιτίες, κάποιες από αυτές δημιουργούνται από τις ίδιες τις δημόσιες πολιτικές, αφού οφείλονται σε ψυχολογικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, θρησκευτικά και πολιτικά αίτια (Τσομπανόγλου κ.ά., 2005).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει στο επίκεντρο ευπαθείς κοινωνικές ομάδες και η ανάλυσή του είναι ιδιαίτερα σημαντική από την στιγμή που ο κοινωνικός αποκλεισμός διαφόρων ομάδων στις πόλεις παίρνει τη μορφή απομόνωσης. Η απομόνωση αυτή προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τις παρούσες και μελλοντικές συνθήκες ζωής των ομάδων.

Οι καταστάσεις στέρησης δεν απορρέουν μόνο από την έλλειψη προσωπικών ή οικογενειακών πόρων, αλλά και από την ανεπάρκεια των υπηρεσιών που προσφέρονται στα πλαίσια της τοπικής κοινωνίας, όπως απομακρυσμένα από τον τόπο κατοικίας καταστήματα, ανεπαρκή τοπικά συγκοινωνιακά δίκτυα, ελλειψείς κοινωνικές υπηρεσίες, απομονωμένα σχολεία κ.λπ. Όταν πρόκειται για τέτοιου είδους κοινωνικό περιβάλλον ενισχύεται όλο και περισσότερο ο αποκλεισμός.

Η τοπική κοινωνία μπορεί να λειτουργήσει ως ενισχυτικός ή και ως αποτρεπτικός παράγοντας του κοινωνικού αποκλεισμού διαφόρων ατόμων ή ομάδων κι έχει μεγάλη σημασία για την αποτελεσματική καταπολέμηση του φαινομένου. Αυτό συνεπάγεται ότι τα προγράμματα για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού πρέπει να είναι ειδικά σχεδιασμένα και να εφαρμόζονται σύμφωνα με τα δεδομένα, αλλά και τις ιδιαιτερότητες της τοπικής κοινωνίας, καθώς και των συγκεκριμένων αναγκών του πληθυσμού της. Επίσης, οι πολιτικές κατά του αποκλεισμού σε τοπικό επίπεδο, δε θα πρέπει να έχουν αποκλειστικά τη μορφή προγραμμάτων για τα αποκλεισμένα άτομα ή τις αποκλεισμένες ομάδες, αλλά τη μορφή επενδύσεων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών (Τσομπανόγλου κ.ά., 2005).

3.5 Ιστορική εξέλιξη του θέματος των αστέγων

Η αντιμετώπιση της έλλειψης στέγης στην Ελλάδα ήταν έργο που αναλάμβανε πάντα η οικογένεια και η τοπική κοινότητα. Με το πέρασμα των χρόνων η εισροή

μεγάλου αριθμού μεταναστών και προσφύγων γίνεται ολοένα και πιο έντονη και παρουσιάζονται όλο και περισσότερες αλλαγές στη δομή της οικογένειας, κατά συνέπεια, παρατηρήθηκε ένας αριθμός άστεγων στα μεγάλα αστικά κέντρα που κλιμακώνεται. Οι άστεγοι βρίσκονται κατά κύριο λόγο κοντά στα λιμάνια, τα οποία αποτελούν και σημεία εξόδων από τη χώρα και σε πολλές αγροτικές περιοχές. Ο αριθμός τους παρουσιάζει όλο και μεγαλύτερη αύξηση κατά τα τελευταία 2 με 3 χρόνια, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και ενδεχομένως να παρουσιάσει ακόμα μεγαλύτερη αύξηση.

Μάλιστα, τα τελευταία χρόνια οι Έλληνες βιώνουμε όλο και περισσότερο τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης. Η αδυναμία πολλών πολιτών να καταβάλουν τα ενοίκια των διαμερισμάτων, όπου διαμένουν ή να αποπληρώσουν τα στεγαστικά τους δάνεια, ωθεί όλο και πιο πολύ στην αυξημένη απώλεια στέγης. Τα άτομα που δέχονται πλήγμα μπορεί να φιλοξενοούνται από συγγενικά πρόσωπα ή ακόμα να αναγκάζονται να διαμένουν στο δρόμο ή και σε πρόχειρα καταλύματα.

Το φαινόμενο αστέγων έκανε την εμφάνισή του για πρώτη φορά στον ελλαδικό χώρο αρκετά πιο μετά συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Πιο συγκεκριμένα, τη δεκαετία του '90 συσχετίστηκε με την μαζική εισροή των μεταναστών. Τα άτομα κοινωνικά και οικογενειακά δίκτυα ως βασικός μηχανισμός για την αντιμετώπιση των προβλημάτων στέγασης των μελών της οικογένειας μπορεί να είναι η αιτία που φέρνει την καθυστέρηση εμφάνισης του φαινομένου στην Ελλάδα. Τα τελευταία χρόνια οι άστεγοι στην Ελλάδα αποτελούν ορατή κοινωνική πραγματικότητα και κατά κύριο λόγο στα μεγάλα αστικά κέντρα και αφού αγνοούμε την ύπαρξη των αστέγων που πληθαίνουν συνεχώς, το φαινόμενο παίρνει πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις από αυτές που μπορεί να αντιληφθεί κανείς.

Εξαιτίας της κοινωνικής απομόνωσης, αλλά και της συχνής μετακίνησής τους είναι δύσκολο να προσεγγιστεί ο αριθμός των αστέγων και να πραγματοποιηθεί η ακριβής καταγραφή τους. Το έτος 2009 πραγματοποιήθηκε ανάθεση στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης προκειμένου να καταγραφούν τα άτομα που δεν είχαν στέγη. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη καταγραφή ο αριθμός αστέγων υπολογίζεται για την εν λόγω περίοδο σε 7.720 άτομα πέρα από τους παράνομους μετανάστες και τους πρόσφυγες που φιλοξενήθηκαν κάπου προσωρινά,

αλλά και των μετακινούμενων ρομά. Όμως, με βάση Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις τα στοιχεία της συγκεκριμένης καταγραφής αμφισβητούνται και αναφέρονται ως άτομα δίχως στέγη από 17.000 έως 20.000 άτομα. Μιλώντας με αριθμούς, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για την Έλλειψη Στέγης εκτίμησε για το έτος 2010 για την Ελλάδα ότι ο αριθμός των αστέγων ανέρχεται στα 20.000 άτομα εκ των οποίων οι 11.000 ντόπιοι και μετανάστες ζουν στην Αθήνα.

Στις μέρες μας η οικονομική κρίση, τα υψηλά ποσοστά στα οποία ανέρχεται η ανεργία και οι περικοπές δεν οδήγησαν μόνο σε δραματική αύξηση των αστέγων, αλλά και στην ποιοτική διαφοροποίηση αυτού του φαινομένου. Έχουν εμφανιστεί πλέον ολόκληρες οικογένειες αστέγων, οι «νεοάστεγοι» και μάλιστα πρόκειται για έννοια που χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της κοινωνικής ομάδας που διαφέρει σημαντικά σε σχέση με αυτά που γνωρίζαμε σχετικά με τα άτομα που ζουν στο δρόμο.

Πρόκειται για ένα τμήμα του πληθυσμού που είχε μέχρι κάποια χρονική στιγμή ένα πολύ ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο. Το τμήμα του πληθυσμού αποτελείται κατά κύριο λόγο από άνδρες, ντόπιους με μέτριο και υψηλό μορφωτικό επίπεδο που πριν εργαζόνταν, όμως σήμερα δεν έχουν δουλειά λόγω οικονομικής κρίσης. Μάλιστα, πρόκειται κατά κύριο λόγο για άτομα ηλικιών ανάμεσα στα 30 και 45 έτη, τα οποία έχασαν τη στέγη τους λόγω των δανείων ή άλλων οφειλών, για νέους άνεργους και για άτομα που έχασαν τη δουλειά τους πριν βγουν σε σύνταξη.

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα μεγάλο και σοβαρό πρόβλημα, το οποίο θα μεγαλώνει όλο και περισσότερο όσο εντοπίζονται σημάδια οικονομικής κρίσης. Επομένως, κρίνεται απαραίτητη μια σειρά δράσεων, προκειμένου τα άτομα αυτά να μπορούν να διαμείνουν κάπου, να καταφύγουν σε κέντρα ημέρας για ψυχολογική υποστήριξη ακόμα και να βρουν κάποιες θέσεις εργασίας. Κρίνεται αναγκαίο οι άνθρωποι αυτοί να βρουν την κατάλληλη βοήθεια για να αποκτήσουν και πάλι την αξιοπρέπειά τους.

3.6 Παράδειγμα κοινωνικής πολιτικής στο Δήμο Αθηναίων

Είναι γεγονός ότι απουσιάζουν οι πολιτικές για την πρόληψη και την αντιμετώπιση

των αναγκών της συγκεκριμένης ευάλωτης ομάδας του πληθυσμού, τους φτωχούς. Όμως, καταβάλλονται προσπάθειες προκειμένου να καλυφθεί η έλλειψη αυτή από αρκετούς φορείς, με την υλοποίηση διάφορων προγραμμάτων για τη στήριξη των αστέγων κατά κύριο λόγο σε τοπικό επίπεδο. Αναφορικά με το Δήμο Αθηναίων, από το έτος 1998, έχει τεθεί σε λειτουργία το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων που προσφέρει 3 ξενώνες βραχυπρόθεσμης φιλοξενίας, ένα κέντρο σίτισης και πραγματοποιεί δράσεις που έχουν κοινωνικό χαρακτήρα. Σε αυτό το έργο συμβάλλουν και διάφορες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που λειτουργούν κατά του κοινωνικού αποκλεισμού κι έχουν ως σκοπό την ενδυνάμωση και την επανένταξη των οικονομικά και κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων, προσφέροντας και ορισμένες υπηρεσίες προσωρινής στέγασης και διατροφής.

Παρά τις προσπάθειες που γίνονται, παρατηρείται η αδυναμία του ελληνικού κράτους να προχωρήσει στην εξασφάλιση του δικαιώματος στην κατοικία στα άστεγα άτομα, αλλά και να λειτουργήσει προληπτικά στον περιορισμό του εν λόγω φαινομένου. Η παροχή κοινωνικών επιδομάτων, υπηρεσιών στήριξης ή ακόμα και άλλων διευκολύνσεων για τους αστέγους είναι πολύ περιορισμένες και μόνο ορισμένες συγκεκριμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες δικαιούνται κάποιων κοινωνικών παροχών. Ο Δήμος Αθηναίων, λοιπόν, στην προσπάθειά του να είναι κοντά στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού στην πόλη έχει προβεί σε ορισμένες δράσεις.

Η πρώτη δράση αφορά το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.) που είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου και έχει ξεκινήσει να λειτουργεί από το 2005. Είναι γνωστό με την επωνυμία «Κέντρο Υποδοχής & Αλληλεγγύης Δήμου Αθηναίων» και προσφέρει προγράμματα σίτισης και στέγασης. Επίσης, προσφέρει μια σειρά υπηρεσιών που έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και στοχεύουν στην ανακούφιση των συμπολιτών μας αντιμετωπίζοντας τη φτώχεια με την ανάπτυξη πρωτοποριακών δράσεων σε συνεργασία με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς.

Η ίδρυση και λειτουργία του συγκεκριμένου ιδρύματος αποσκοπεί στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των ανθρώπων που δεν έχουν στέγη ή δε διαθέτουν οι ίδιοι και οι οικογένειές τους ασφαλή κατοικία, αλλά και στην ανάπτυξη μηχανισμών για την πρόληψη και αποτροπή του φαινομένου της φτώχειας. Επί πρόσθετα, στοχεύει στην ανάπτυξη αντίστοιχων μηχανισμών που θα φροντίζουν για την επανένταξη των ευπαθών

ομάδων του πληθυσμού στην κοινωνία.

Αξίζει να σημειωθεί ότι προκειμένου να επιτύχει τους στόχους του συνεργάζεται με φορείς που έχουν τους ίδιους σκοπούς και μεριμνά για διανομή τροφίμων, υπόδησης, φαρμάκων κ.λ.π. σε όσους φιλοξενούνται στους χώρους του, αλλά και σε οικογένειες ή μεμονωμένα άτομα που εντοπίζονται από τις δικές του ή άλλες κοινωνικές υπηρεσίες και συνεργαζόμενους φορείς.

Το Κέντρο Υποδοχής Αστέγων Δήμου Αθηναίων (Κ.Υ.Α.Δ.Α.) διαθέτει τρεις ξενώνες και η πληθυσμιακή ομάδα που εξυπηρετεί είναι άτομα ηλικίας από 18 έως 65 ετών. Οι υπηρεσίες που προσφέρει είναι δωρεάν και ίδιες για όλους. Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. παρέχει καθημερινά φαγητό σε άπορους και άστεγους Έλληνες και αλλοδαπούς. Επίσης, προσφέρει τις εξής παροχές κοινωνικής υπηρεσίας:

- Ψυχοκοινωνική στήριξη
- Κοινωνική κάλυψη των φιλοξενούμενων
- Κοινωνική αποκατάσταση και επανένταξη
- Διανομή ιματισμού
- Υποδοχή
- Συμβουλευτική και ενημέρωση

Επίσης, αξίζει να αναφέρουμε ότι συνεργάζεται με:

- τα μεγαλύτερα νοσοκομεία της Αθήνας.
- με κρατικούς και μη φορείς.

Και συμμετέχει σε:

- εκπαιδευτικά σεμινάρια του εσωτερικού και του εξωτερικού.
- στο ελληνικό δίκτυο για το δικαίωμα στη στέγη.
- στα πλαίσια εκπαίδευσης για φοιτητές που σπουδάζουν συναφή επιστημονικά αντικείμενα.

Αναμφίβολα, το Ίδρυμα Αστεγών πραγματοποιεί συγκεκριμένες δράσεις προκειμένου να ευαισθητοποιήσει και να ενεργοποιήσει όσο το δυνατό περισσότερο τους πολίτες. Η ενημέρωση των πολιτών έχει ως σκοπό την αντιμετώπιση των αναγκών των αστεγών.

Εθελοντές

Το Ίδρυμα Αστεγών του Δήμου Αθηναίων μέσα από το πρόγραμμα του εθελοντισμού έχει ως στόχο τη δημιουργία δικτύου προκειμένου να υποβοηθηθεί και να ενισχυθεί το έργο του, το οποίο απευθύνεται σε όλους του πολίτες της Αθήνας. Οι εθελοντές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα πρέπει να συνεισφέρουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος των αστεγών. Εργάζονται ανά ομάδες προκειμένου να εντοπίσουν τους άστεγους στο δρόμο και να παρέχουν αναλυτική πληροφόρηση προς το ίδρυμα. Κάποιοι άλλοι εθελοντές συμμετέχουν σε ειδικές εξωτερικές κινητές μονάδες, οι οποίες σε τακτά χρονικά διαστήματα παρέχουν επιτόπου στους αστεγούς φαγητό, ένδυση, κ.λ.π.

Σχέδιο Αθηνά – ΕΣΤΙΑ

Επίσης, το Κέντρο Υποδοχής Αστεγών του Δήμου Αθηναίων προχώρησε στη δημιουργία σχεδίου, έτσι ώστε να αντιμετωπίσει τις κρίσεις που προκύπτουν και τις έκτακτες ανάγκες λόγω άσχημων καιρικών συνθηκών. Στοχεύει στην αξιολόγηση προτάσεων και λύσεων με την περιγραφή των τρόπων αντιμετώπισης του προβλήματος των αστεγών πάντα στα πλαίσια των δυνατοτήτων του Δήμου Αθηναίων.

Στο σχέδιο πραγματοποιήθηκε η συγκέντρωση συγκεκριμένων προτάσεων για ειδικές καταστάσεις σε σχέση με τους άστεγους στην Αθήνα. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται να γίνει η δημιουργία περισσότερων ξενώνων, καθώς και να παρέχεται βοήθεια στο δρόμο. Στόχος είναι να πραγματοποιείται η διασύνδεση με το δίκτυο Δημοτικών Ιατρείων, η δημιουργία Κέντρου Ημέρας και χώρων στέγασης για άστεγες οικογένειες, καθώς και η συγκρότηση ενός δικτύου φορέων προκειμένου να αντιμετωπιστεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το πρόβλημα των αστεγών. Επίσης, προβλέπεται η λειτουργία εξειδικευμένου τηλεφωνικού κέντρου σε περιόδους κρίσεων,

αλλά και η πιο επωφελής αξιοποίηση του δικτύου εθελοντών του Ιδρύματος.

Βοήθεια στο Δρόμο

Το Κ.Υ.Α.Δ.Α. έχει αναλάβει την οργάνωση αποστολής εξωτερικών ομάδων προκειμένου να παρέχεται βοήθεια στο δρόμο. Πρόκειται για ομάδες, οι οποίες δραστηριοποιούνται κατά κύριο λόγο σε περιόδους έκτακτης ανάγκης εξαιτίας των κακών καιρικών συνθηκών και άλλων παραγόντων και προσφέρουν φαγητό, κουβέρτες κ.ά. σε όσους έχουν ανάγκη, αλλά και πληροφορίες σχετικές με το μέρος που μπορούν να διανυκτερεύσουν. Οι ομάδες έχουν οργανωθεί σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και αποτελούνται από ειδικευμένο προσωπικό, δηλαδή εργάζονται γιατροί, νοσηλευτές, κοινωνικοί λειτουργοί κ.λ.π. Όλες οι προμήθειες προέρχονται από προσφορές και από τα αποθέματα του Δήμου Αθηναίων που φυλάσσονται για τέτοιες περιπτώσεις.

Κοινωνικό Φαρμακείο

Για την αντιμετώπιση των φαινομένων της φτώχειας και την καταπολέμηση του προβλήματος με τους άστεγους, έχουν σχεδιαστεί δράσεις, αλλά και ορισμένες πρωτοβουλίες, ώστε να προσφέρονται υπηρεσίες που καλύπτουν όλες τις πρωτογενείς ανάγκες του πληθυσμού, όπως για παράδειγμα, η σίτιση, η στέγαση, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Πρόκειται για δράσεις στις οποίες εντάσσεται και η λειτουργία κοινωνικού φαρμακείου του Δήμου Αθηναίων στην πλατεία Βαρβακείου Αγοράς κι έχει ως στόχο τη φαρμακευτική περίθαλψη των ατόμων που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας, προκειμένου να επέλθει η κοινωνική αποκατάστασή τους.

Κοινωνικό Παντοπωλείο

Για την πρόληψη ή ακόμα και για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο των αστέγων υλοποιήθηκε μία πρωτοβουλία δράσης το «Κοινωνικό Παντοπωλείο». Η λειτουργία του έγινε κατόπιν της εφαρμογής κάτι αντίστοιχου σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Γαλλία και στο Βέλγιο και στεγάζεται στο χώρο του ιδρύματος. Το «Κοινωνικό Παντοπωλείο» προσφέρει και θέσεις εργασίας, αλλά το πιο βασικό είναι η βοήθεια που

δίνει σε άπορες οικογένειες. Επομένως, μπορούν και οι φτωχές οικογένειες να έχουν πρόσβαση σε αγαθά.

3.7 Παράδειγμα κοινωνικής πολιτικής στο Δήμο Πατρέων

Ο Δήμος Πατρέων βιώνει έντονα την οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια και αντιμετωπίζει πολύ σοβαρά προβλήματα εξαιτίας των υψηλών ποσοστών ανεργίας που πλήττει τις περισσότερες πληθυσμιακές ομάδες και παρατηρείται όλο και πιο έντονη η φτώχεια που λαμβάνει τη μορφή του αποκλεισμού. Η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό επίπεδο, πιθανότατα θα μπορούσε να παρέχει λύσεις δημιουργώντας καινούριες θέσεις απασχόλησης, τη σταδιακή οικονομική και κοινωνική επανένταξη των ατόμων και την προώθηση κοινωνικής συνοχής.

Ο Δήμος Πατρέων για την τριετία 2013-2016, πολύ πιθανό εξαιτίας των περιορισμένων χρηματικών κεφαλαίων και λόγω των περικοπών των δημοσίων δαπανών, επικεντρώθηκε κατά κύριο λόγο στην ανάδειξη της Πάτρας ως προς την οικονομική ανάπτυξη και την ανάπτυξη πολιτισμού δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για μια

ανοιχτή, φιλόξενη, και ελκυστική ανθρώπινη πόλη. Επομένως, δεν προβλέπεται η ανάπτυξη δομών ούτε και δράσεων κοινωνικής επιχειρηματικότητας πέρα από αυτές που είναι φιλανθρωπικού και εθελοντικού χαρακτήρα και που ήδη λειτουργούν μέχρι τις μέρες μας, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση της φτώχειας, της ανεργίας, αλλά και γενικότερα τη στήριξη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, ενδυναμώνοντας την κοινωνική συνοχή, καθώς και την ευαισθητοποίηση του πληθυσμού μέσα από δράσεις ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης, αλλά και πληροφόρησης.

Πρόκειται για δομές που δημιουργήθηκαν το Μάρτιο του έτους 2013 και η λειτουργία τους πραγματοποιείται στα πλαίσια υλοποίησης της πράξης «ΣΤΗΡΙΞΗ ΑΜΚΕ-Δημιουργία ή και συνέχιση της λειτουργίας Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας στο Δήμο Πατρέων» που αφορά στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης. Περιλαμβάνει:

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο

Η Τράπεζα Τροφίμων του Δήμου Πατρέων, έχει πλέον αναβαθμιστεί και εξελίχθηκε στο Κοινωνικό Παντοπωλείο. Στοχεύει στη διασφάλιση της σταθερής τροφοδοσίας τουλάχιστον 150 οικογενειών μηνιαία και πραγματοποιείται προμήθεια προϊόντων συγκεκριμένου κόστους, που ανέρχεται στο ποσό των 40 ευρώ τουλάχιστον κάθε μήνα, στα άτομα εκείνα που διαθέτουν κάρτα απορίας. Επίσης, έχει συνάψει συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Πατρών και στην ουσία πρόκειται για κατάστημα που αποτελείται από τρία τμήματα, όπου διατίθενται τρόφιμα και συσκευασμένα είδη παντοπωλείου, είδη ένδυσης και υπόδησης, είδη οικιακού εξοπλισμού, διάφορα παιχνίδια κ.λπ.

Όλα αυτά συλλέγονται στη Δημοτική Ιματιοθήκη, ταξινομούνται και προωθούνται στο Κοινωνικό Παντοπωλείο για να γίνει η διάθεσή τους στους τελικούς αποδέκτες. Για να είναι επιτυχημένη η προσπάθειά του συνεργάζεται με διάφορες τοπικές επιχειρήσεις, με συλλόγους, με σχολεία, αλλά και με την τοπική κοινωνία και υλοποιεί συγκεκριμένες δράσεις δικτύωσης. Από τις 20-03-2013 μέχρι και το τέλος του έτους προσέφερε αγαθά, αλλά και είδη πρώτης ανάγκης σε περίπου 4.054 άτομα και συνολικά προσέφερε 129.006

τεμάχια, είδη και βιοποριστικά αγαθά. Επί πρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι προσέφερε υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής ενδυνάμωσης σε πάνω από 3.500 άτομα κατά το ίδιο χρονικό διάστημα.

Συσσίτια

Εδρεύει και λειτουργεί στο Πνευματικό Κέντρο του ναού της Αγίας Σοφίας Πατρών κι έχει ως στόχο την παροχή υπηρεσιών σίτισης σε άπορους και άστεγους που επιλέχθηκαν από τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Δήμου σε συνεργασία με την Ιερά Μητρόπολη Πατρών. Συλλέγει πλεονάζοντα προϊόντα από εργαστήρια και βιοτεχνίες παραγωγής τροφίμων, από σούπερ μάρκετς, από καταστήματα εστίασης, κ.λ.π., αλλά και από τους ίδιους τους πολίτες. Μέχρι το τέλος του 2013, η συγκεκριμένη κοινωνική δομή προσέφερε κατά μέσο όρο 27.979 μεσημεριανά γεύματα σε άπορους και δέχτηκε πολλές προσφορές και χορηγίες που ανέρχονταν περίπου στα 14.165,20 κιλά τροφίμων. Επιπλέον, προχώρησε στην πραγματοποίηση δράσεων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης με την προσέλκυση χορηγιών και εθελοντών.

Γραφείο Διαμεσολάβησης

Στοχεύει στην προσφορά καινοτόμων υπηρεσιών για τη διαμεσολάβηση και τη δικτύωση κάθε δημότη του δήμου Πατρέων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η οικονομική κρίση, η οποία πλήττει την Πάτρα και γενικότερα για να συντονιστούν όλες οι ενέργειες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης. Έχει αναλάβει συνολικά την εξυπηρέτηση περίπου 1.026 πολιτών από το Μάρτιο του 2013 έως και το τέλος του ίδιου έτους κι έχει επίσης προσφέρει υπηρεσίες ψυχολογικής και κοινωνικής ενδυνάμωσης. Η ενίσχυση των δράσεων του υλοποιείται με τη συνδρομή 509 εθελοντών της ομάδας εθελοντών του Δήμου.

Δημοτικοί Λαχανόκηποι

Αναφέρεται σε έκταση 10.000m² ενός ενιαίου αρδευόμενου και περιφραγμένου αγροκτήματος που έχει γίνει ίση διανομή του ανά 50m², σε κάποια άτομα προκειμένου

να τα καλλιεργήσουν έχοντας ως σκοπό τη σίτισή τους αποκλειστικά. Μάλιστα, στα άτομα που επιλέγονται από την Κοινωνική Υπηρεσία του Δήμου σύμφωνα πάντα με κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια, θα πραγματοποιείται η διάθεση του απαραίτητου εξοπλισμού προκειμένου να είναι εφικτή η καλλιέργεια των αγροτεμαχίων τους, ενώ σχετικά με το 10% της ετήσιας παραγωγής τους θα γίνεται η διάθεσή του στο Κοινωνικό Παντοπωλείο του Δήμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Στοιχεία έρευνας

Ως έρευνα αγοράς καλείται η οργανωμένη προσπάθεια που γίνεται προκειμένου να είναι δυνατή η συλλογή πληροφοριών σχετικά με την αγορά, αλλά και το καταναλωτικό κοινό. Αντικείμενο της έρευνας αγοράς είναι οι καταναλωτικές συνήθειες σε συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού και γενικότερα αποσκοπεί στη συλλογή, στην επεξεργασία και στην ανάλυση πληροφοριών που συσχετίζονται άμεσα με τις ανάγκες μιας συγκεκριμένης αγοράς, το μέγεθός της, καθώς και με τις υπόλοιπες ανταγωνιστικές επιχειρηματικές μονάδες που υπάρχουν (Κυριαζόπουλος, Σιαμαντά, 2009).

Γενικότερα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η έρευνα αγοράς αποτελεί ένα από τα πιο βασικά κομμάτια της στρατηγικής των επιχειρήσεων, αφού μέσω αυτής τα διοικητικά στελέχη μπορούν να βασιστούν σε αυτήν και να επιδιώξουν να βρουν λύσεις σε πάρα πολύ σημαντικά προβλήματα, τα οποία αφορούν στην στρατηγική.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί μία έρευνα αγοράς πραγματοποιούνται τα παρακάτω στάδια. Αρχικά, γίνεται η αναγνώριση και η διατύπωση του προβλήματος. Με τη μελέτη πρωτογενών και δευτερογενών στοιχείων είναι δυνατό να προσδιοριστεί το πρόβλημα και στη συνέχεια ακολουθεί ο σχεδιασμός, αλλά και η υλοποίηση της έρευνας. Το δεύτερο στάδιο αναφέρεται στον εντοπισμό κάποιων μεταβλητών που ασκούν επιρροή στην έρευνα. Το τρίτο και τελευταίο στάδιο εμπεριέχει το σχεδιασμό της πιο κατάλληλης ερευνητικής μεθόδου και πρόκειται για το στάδιο αυτό που πραγματοποιείται η καταγραφή των διαδικασιών που χαρακτηρίζονται αναγκαίες για την πραγματοποίηση της έρευνας με κάθε λεπτομέρεια.

Στη συνέχεια ακολουθεί η συλλογή δεδομένων και ο ερευνητής μπορεί να προχωρήσει στη συλλογή δευτερογενών στοιχείων που απορρέουν από παλαιότερες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί. Όμως, συλλέγονται και πρωτογενή στοιχεία, δηλαδή αυτά που συλλέγει ο ερευνητής πρώτη φορά για τη συγκεκριμένη έρευνα, αφού επιλεγθούν οι ερωτώμενοι στους οποίους θα απευθυνθεί για τη συλλογή δεδομένων και

πληροφοριών (Σιώμκος, Μαύρος, 2008).

Το επόμενο στάδιο αναφέρεται στην ανάλυση δεδομένων, με άλλα λόγια, πραγματοποιείται καταγραφή, κωδικοποίηση και επαλήθευση των στοιχείων που έχουν συλλεχθεί. Στο τελευταίο στάδιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα σε μία γραπτή αναφορά, όπου ο ερευνητής πρέπει να προβεί στην παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας στοχεύοντας στην πλήρη κατανόηση των αποτελεσμάτων που κατέληξε (Σιώμκος, Μαύρος, 2008).

Για να συλλεχθούν δεδομένα σε μία έρευνα αγοράς πραγματοποιείται η χρήση πρωτογενών, αλλά και δευτερογενών στοιχείων. Τα δευτερογενή είναι τα στοιχεία εκείνα που η συλλογή τους έχει πραγματοποιηθεί κάποια στιγμή στο παρελθόν για να επιλυθεί κάποιο άλλο πρόβλημα σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Από την άλλη πλευρά τα πρωτογενή στοιχεία συλλέγονται όταν δεν υπάρχουν δεδομένα ή ακόμα και στην περίπτωση που δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν στη μορφή στην οποία βρίσκονται. Συνεπώς, απαιτείται η συγκέντρωση του απαραίτητου πληροφοριακού υλικού από τους καταναλωτές ή από τους πελάτες των προϊόντων ή των υπηρεσιών που προσφέρει μια επιχειρηματική μονάδα προκειμένου να επιλυθεί το συγκεκριμένο πρόβλημα (Σταθακόπουλος, 2005).

Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκαν πρωτογενή δεδομένα προκειμένου να συλλεχθεί το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Η συνέντευξη είναι πρωτογενές στοιχείο και συντελεί σημαντικά, ώστε να αποσπαστούν από τον ερωτώμενο σημαντικές πληροφορίες για ένα ζήτημα.

4.2 Η έννοια της ποιοτικής και της ποσοτικής έρευνας

Δύο είναι τα είδη της έρευνας, η ποιοτική έρευνα και η ποσοτική έρευνα. Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται για να αναπτυχθούν τα καινούρια προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται από τις επιχειρηματικές μονάδες, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η αξιολόγηση διάφορων ιδεών χωρίς να πραγματοποιηθούν αριθμητικές και στατιστικές μετρήσεις και αναλύσεις. Αποτελεί ένα εργαλείο σύμφωνα

με το οποίο πραγματοποιείται η διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων ή συζητήσεων σχετικά με κάποιο συγκεκριμένο προϊόν ή μια συγκεκριμένη υπηρεσία.

Στις στατιστικές μετρήσεις που γίνονται σε ένα συνολικό πληθυσμό ατόμων έχει τις βάσεις της η ποσοτική έρευνα. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να πραγματοποιηθεί μία ποσοτική έρευνα είναι οι προσωπικές συνεντεύξεις, οι τηλεφωνικές έρευνες, οι έρευνες μέσω του διαδικτύου, οι έρευνες μέσω e-mail και οι ταχυδρομικές έρευνες (Κυριαζόπουλος-Σιαμαντά, 2009).

Παρουσιάζονται κάποιες διαφορές μεταξύ της ποιοτικής και της ποσοτικής έρευνας. Στις ποιοτικές έρευνες δε γίνεται χρήση αριθμητικών δεδομένων. Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται από υποκειμενική ερμηνεία. Από την άλλη πλευρά, οι ποσοτικές έρευνες προβλέπουν κάποιο πρόβλημα, πριν καν εμφανιστεί, ενδιαφέρονται για τη διαδικασία κατανόησης, ενώ οι ποιοτικές είναι πιο ευέλικτες και υπάρχει σε αυτές το απροσδόκητο. Τέλος, οι ποσοτικές έρευνες παρουσιάζονται πιο γενικευμένες, ενώ οι ποιοτικές είναι πιο ειδικές. Οι ποσοτικές ελέγχουν τη θεωρία, ενώ οι ποιοτικές δημιουργούν τη θεωρία.

Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για ποιοτική έρευνα, διότι διεξάγεται συνέντευξη. Η διαχείριση των δεδομένων, δηλαδή των απαντήσεων που δίνονται, γίνεται υποκειμενικά και με μεγαλύτερη ευελιξία. Επιπλέον, στη συγκεκριμένη έρευνα, όπως και σε κάθε ποιοτική έρευνα, ο ερευνητής έχει ενεργό ρόλο και υπάρχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον.

4.3 Λόγοι διεξαγωγής ποιοτικής έρευνας

Πολλοί είναι οι λόγοι που ωθούν στη διεξαγωγή μιας ποιοτικής έρευνας. Καθένας από τους λόγους αυτούς έχει τη δική του σημασία.

- 1) Η ποιοτική έρευνα επιλέγεται σε σχέση με το ερευνητικό ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί.
- 2) Η ποιοτική έρευνα χρησιμοποιείται εξαιτίας της ανάγκης που υπάρχει για να παρουσιαστεί ένας ισχυρισμός του ζητήματος που θα πρέπει να εξεταστεί.
- 3) Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας πραγματοποιείται για τη μελέτη των ατόμων στο

φυσικό τους χώρο συλλέγοντας δεδομένα.

- 4) Η ποιοτική έρευνα επιλέγεται στην περίπτωση που πρέπει να διερευνηθεί ένα θέμα, αλλά οι μεταβλητές δεν είναι εύκολο να αναγνωριστούν.
- 5) Μία ποιοτική έρευνα είναι δυνατό να ολοκληρωθεί σε πιο γρήγορο χρονικό διάστημα συγκριτικά με την ποσοτική.
- 6) Στην ποιοτική έρευνα πραγματοποιείται πλήρης ανάλυση όλων των πληροφοριών του κειμένου και όχι απλή σύνδεση με το κείμενο.
- 7) Η ποιοτική έρευνα παρουσιάζει μεγαλύτερο ενδιαφέρον τις περισσότερες φορές.
- 8) Στην ποιοτική έρευνα ο ερευνητής κατέχει ενεργό ρόλο.

4.4 Δομή της συνέντευξης

Η συνέντευξη είναι η πιο διαδεδομένη μέθοδος για να συλλεχθούν δεδομένα στην ποιοτική έρευνα και στηρίζεται συνήθως σε κάποιο ερωτηματολόγιο. Σχετίζεται άμεσα με τον προφορικό λόγο και προσφέρει στοιχεία που είναι πολύτιμα και δε θα ήταν εφικτό να ανακαλυφθούν με οποιονδήποτε άλλο τρόπο έρευνας. Χρησιμοποιούμε τη μέθοδο της συνέντευξης όταν θέλουμε να προχωρήσουμε στην καταγραφή ορισμένων θεμάτων, αντιλήψεων, γνώσεων, εμπειριών, απόψεων, συναισθημάτων, δημογραφικών στοιχείων και πληροφοριακού υλικού.

Η μέθοδος της συνέντευξης παρουσιάζει πληθώρα πλεονεκτημάτων. Η συνέντευξη θεωρείται ως ένα από τα πιο έγκυρα μέσα για τη συλλογή ερευνητικού υλικού σε σύγκριση πάντα με το ερωτηματολόγιο, διότι δύο άτομα μπορούν να δείχνουν μεγαλύτερη προθυμία να διατυπώσουν τις απόψεις τους γύρω από ένα συγκεκριμένο ζήτημα παρά να σημειώσουν ένα άτυπο ερωτηματολόγιο. Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα, ο ερευνητής να εξηγήσει στον ερωτώμενο, το σκοπό για τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο το ενδιαφέρον του.

Η ερευνητική συνέντευξη μπορεί να οριστεί και ως η συζήτηση μεταξύ δύο ατόμων, η οποία ξεκινάει από αυτόν που παίρνει τη συνέντευξη και ο οποίος επιδιώκει να αποκτήσει πληροφοριακό υλικό σχετικά με την έρευνα και εστιάζει σε συγκεκριμένο

περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας.

Η συνέντευξη διακρίνεται στην **αδόμητη**, στη **δομημένη** και στην **ημι-δομημένη**. Στην αδόμητη συνέντευξη δε χρειάζεται ιδιαίτερη προετοιμασία, επειδή υποβάλλονται στον υποψήφιο γενικές ερωτήσεις και καθεμία που ακολουθεί στηρίζεται στην προηγούμενη απάντηση που δίνει ο υποψήφιος. Το πιο σημαντικό πλεονέκτημα είναι ότι ο συνεντευξιαζόμενος έχει τη δυνατότητα να αναφέρει στοιχεία που θεωρεί ο ίδιος ότι παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο ερωτώμενος καθορίζει όλη την πορεία της συζήτησης και δε γίνονται προκαθορισμένες ερωτήσεις. Ορισμένες φορές οι συνεντεύξεις αυτού του είδους διαρκούν πάρα πολύ.

Η δομημένη συνέντευξη περιλαμβάνει κάποιες ερωτήσεις που έχουν προκαθοριστεί από την αρχή σε συγκεκριμένα ζητήματα, άρα και οι απαντήσεις που θα δοθούν εστιάζουν σε συγκεκριμένο θέμα. Επίσης, σε όσους συμμετέχουν στην έρευνα πραγματοποιούνται ακριβώς τα ίδια ερωτήματα, με την ίδια σειρά και με τα ίδια λόγια. Η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι πιο ευέλικτη και δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να εμβαθύνει περισσότερο.

Η χρήση της γίνεται σε πιλοτικές έρευνες και κατά τη διάρκειά της είναι δυνατό να αλλάξει η σειρά των ερωτήσεων ή ακόμα και να μην ειπωθούν τα ερωτήματα με τα ίδια ακριβώς λόγια. Οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις παρέχουν στους ερευνητές μεγαλύτερη ευελιξία στη συλλογή δεδομένων και το άτομο που πραγματοποιεί την έρευνα ξεκινάει με κάποιες γενικές ερωτήσεις.

4.5 Σκοπός της παρούσας έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει τις δομές άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας, να τονίσει τα χαρακτηριστικά τους τόσο κοινωνικά όσο και λειτουργικά, καθώς και να διερευνήσει την παραμονή τους στα πλαίσια αντιμετώπισης της φτώχειας. Επίσης, θα διερευνηθεί ο ρόλος και η συμβολή τους ως δομές.

Χρησιμοποιήσαμε ποιοτική έρευνα και συνεντεύξεις διότι θέλουμε να αναδείξουμε τόσο τα θετικά στοιχεία των δομών αλλά και τα μειονεκτήματα που συνεπάγονται με την λειτουργία τέτοιων δομών στην σύγχρονη Ελλάδα.

Η διεξαγωγή της έρευνας θα γίνει με την χρήση των συνεντεύξεων, το οποίο συνεπάγεται ποιοτική έρευνα. Σύμφωνα με την Mason (1996) η ποιοτική έρευνα κατηγοριοποιείται σε τρία μέρη:

- 1) Η ποιοτική μέθοδος είναι ευέλικτη και ταυτόχρονα κινείται με μια ευαισθησία για τη συλλογή δεδομένων απέναντι στο κοινωνικό πλαίσιο.
- 2) Δεν χρησιμοποιεί τυποποιημένες και απομακρυσμένες μεθόδους για να έρθει κοντά με την «πραγματική ζωή».
- 3) Η ποιοτική μέθοδος εστιάζει και βασίζεται σε συγκεκριμένες μεθόδους ανάλυσης, οι οποίες έχουν την τάση να κατανοούν σε βάθος λεπτομέρειες και σύνθετες πτυχές του πλαισίου που μελετάται.

Το εργαλείο που θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα έρευνα θα είναι η συνέντευξη σε ημιδομημένη μορφή.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται είναι τα παρακάτω:

- 1) Ποιος είναι ο ρόλος και η λειτουργία των δομών άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας (Δ.Α.Α.Φ):
- 2) Ποιες ανάγκες καλύπτονται από τις παροχές των Δ.Α.Α.Φ. προς τους εξυπηρετούμενους;
- 3) Τι σχέσεις έχουν αναπτυχθεί με άλλες Δ.Α.Α.Φ και με την κοινότητα; Έχουν αντιμετωπιστεί δυσκολίες στην εργασιακή πορεία σας στις Δ.Α.Α.Φ.;
- 4α) Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά τη φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους;
- 4β) Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους συναδέλφους σας;
- 5) Ποιά είναι η αναγκαιότητα παραμονής των Δ.Α.Α.Φ. και της συνέχισης λειτουργίας αυτών;

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε είναι 10 εργαζόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί, εργαζόμενοι σε Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης Φτώχειας από Πάτρα και Αθήνα (Δ.Α.Α.Φ.), τέσσερις(4) από την Πάτρα και έξι(6) από την Αθήνα πιο αναλυτικά, τέσσερις ερωτώμενοι (4) από κοινωνικά παντοπωλεία, τέσσερις (4) από κοινωνική υπηρεσία του δήμου, ένας (1) από κοινωνικά συσσίτια και ένας (1) από τράπεζα χρόνου, καθώς θέλουμε να μελετήσουμε τη λειτουργία των δομών από εργασιακή σκοπιά. Πρόκειται για δειγματοληψία χωρίς επανατοποθέτηση, όπου το κάθε στοιχείο του πληθυσμού μπορεί να επιλεγεί το πολύ μόνο μια φορά. Η επιλογή μέσα από το πληθυσμό έγινε με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιλέγεται με την ίδια πιθανότητα οποιοδήποτε στοιχείο του και το δείγμα είναι τυχαίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αφού πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις σε κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης Φτώχεις (Δ.Α.Α.Φ.), εν συντομία παραθέτουμε τα αποτελέσματα της έρευνας παρακάτω.

Συνολικά πραγματοποιήθηκαν δέκα συνεντεύξεις. Οι τεσσερις από αυτές πραγματοποιήθηκαν στο κοινωνικό παντοπωλείο, οι τέσσερις συνεντεύξεις πάρθηκαν από ερωτώμενους που εργάζονται στην κοινωνική υπηρεσία και οι υπόλοιπες δύο πραγματοποιήθηκαν σε άτομα που εργάζονται στο Κοινωνικό Συσσίτιο και στην τράπεζα χρόνου.

Γενικότερα, οι ερωτώμενοι κοινωνικοί λειτουργοί που εργάζονται σε Δομές Άμεσης Αντιμετώπισης Φτώχειας (Δ.Α.Α.Φ.) και δέχτηκαν να απαντήσουν στο ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας θεωρούν ότι ο ρόλος κάθε κοινωνικού λειτουργού επιμερίζεται στο γραφειοκρατικό, αλλά και στο πρακτικό κομμάτι μέσα στο κοινωνικό παντοπωλείο. Το γραφειοκρατικό κομμάτι αφορά την συλλογή των φακέλων, την αρχειοθέτηση καθώς και την παραπομπή των φακέλων στην επιτροπή, η οποία εξετάζει τους φακέλους για την ένταξη ή την επαναξιολόγηση των εξυπηρετούμενων στα πλαίσια παραμονής στην υπηρεσία. Στο πρακτικό κομμάτι γίνονται επισκέψεις σε σπίτια μία φορά την εβδομάδα και συντάσσονται κοινωνικές εκθέσεις και κοινωνικά ιστορικά, τα οποία χρησιμοποιούνται για την διερεύνηση της ένταξης του εκάστοτε ατόμου-οικογένειας στην δομή, αλλά και όποτε προκύπτει για παροχή συμβουλευτικής.

Οι τρεις ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι το κοινωνικό παντοπωλείο καλύπτει τις ανάγκες τροφής, παρέχει ψυχοκοινωνική υποστήριξη, αλλά και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους. Η συμβουλευτική υποστήριξη δεν παρέχεται σε συστηματική βάση, αλλά όποτε πάνε για επίσκεψη σε σπίτια, για το λόγο ότι και οι εξυπηρετούμενοι είναι πιο άνετοι στο χώρο τους και τους ανοίγονται πιο εύκολα.

Αναφορικά με τις μηνιαίες νέες εγγραφές κατά μέσο όρο βρίσκονται στα εικοσιπέντε (25) με τριάντα (30) άτομα, όπου όταν μιλάμε για άτομα έννοούμε στην

πλειονότητα των περιπτώσεων και την οικογένεια του κάθε ατόμου. Ανέφεραν ότι συνολικά στην τελευταία διανομή εξυπηρετήσαν 1.525 οικογένειες στον ευρύτερο δήμο , ενώ κάθε μήνα υπάρχουν αυξήσεις στα νούμερα.

Οι ερωτώμενοι που εργάζονται στην κοινωνική υπηρεσία του δήμου ασχολούνται με αιτήσεις κυρίως των προγραμμάτων που υλοποιούνται κάθε χρονική στιγμή και είναι υπεύθυνοι για τις αιτήσεις του κοινωνικού παντοπωλείου, του κοινωνικού ιατρείου, του κοινωνικού φαρμακείου του δήμου, όπου ελέγχεται το κάθε άτομο που κάνει αίτηση ξεχωριστά και αν πληρεί τις προϋποθέσεις, τότε αυτός και οι συνάδελφοί του τον καταγράφουν στις καταστάσεις της εκάστοτε υπηρεσίας.

Σε σχέση με το ποιές ανάγκες καλύπτονται στους εξυπηρετούμενους, η απάντηση των συνεντευξιζόμενων είναι ότι παρέχονται διάφορα τρόφιμα, φάρμακα μέσα από τις υπηρεσίες του κοινωνικού παντοπωλείου και φαρμακείου, καλύπτονται ανάγκες ένδυσης απο μία μικρή ιματιοθήκη και υπάρχει και το έκτακτο οικονομικό βοήθημα για ανθρώπους και ιδιαίτερα για οικογένειες που κινδυνεύουν με έξωση. Επίσης, ως προς το ερώτημα αν παρέχεται συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους της συγκεκριμένης δομής απαντούν ότι παρέχεται μόνο βασική συμβουλευτική, από κει και πέρα πραγματοποιείται παραπομπή σε ειδικούς και κυρίως σε συνεργασία με την πρόνοια.

Οι ερωτώμενοι υποστηρίζουν ότι κύριο μέλημα μιας δομής άμεσης αντιμετώπισης φτώχειας είναι η ψυχοκοινωνική υποστήριξη του ωφελούμενου με τη διασύνδεση με υπηρεσίες και φορείς είτε της τοπικής κοινωνίας είτε εκτός αυτής. Συμβάλλει σημαντικά στην υποστήριξη του ατόμου για να μπορέσει να βγει από τη δύσκολη κατάσταση στην οποία και βρίσκεται. Η βασική ανάγκη που καλύπτει αυτή η δομή άμεσης αντιμετώπισης φτώχειας είναι η καθημερινή σίτιση, αλλά και η συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους. Υποστηρίζουν ότι στις αρμοδιότητές τους εντάσσονται η λήψη ιστορικού, η παραπομπή και διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη, καθώς και η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου πληθυσμού με την ενημέρωση του για τους στόχους και το έργο της Τράπεζας Χρόνου που αναδεικνύει πώς μπορεί να προσφέρει και να επωφεληθεί με τη δωρεάν ανταλλαγή υπηρεσιών.

Σχετικά με το ερώτημα αν η τοπική αυτοδιοίκηση έχει συμβάλλει θετικά στην

ομαλή λειτουργία των δομών, οι συνεντευξιαζόμενοι δίνουν την απάντηση ότι οι πολιτικοί προϊστάμενοι κάνουν αυτό που μπορούν. Θεωρούν ότι η τοπική αυτοδιοίκηση έχει συνεισφέρει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών, καθώς δεν προσφέρει μόνο το χώρο όπου λειτουργούν οι δομές, αλλά τις στηρίζει και οικονομικά.

Αρχικά, παρέχονται δωρεάν οι απαραίτητοι χώροι και η υλικοτεχνική υποδομή για τη λειτουργία τους. Επιπλέον, ενημερώνονται καλύτερα και πληρέστερα οι πολίτες για τη λειτουργία των δομών μέσω του γραφείου Τύπου του Δήμου, αλλά και των καταχωρήσεων σε τοπικές εφημερίδες και σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, δημιουργούνται επαφές με τοπικές επιχειρήσεις για την καλύτερη λειτουργία των δομών, καθώς και εγκρίνονται χρηματοδοτήσεις δράσεων για την εύρυθμη λειτουργία των δομών.

Όμως, είναι φανερό, όπως υποστηρίζουν οι ερωτώμενοι ότι υπάρχει πρόβλημα με τον προϋπολογισμό, αφού δεν επαρκούν τα χρήματα, ώστε να παρέχονται στους εξυπηρετούμενους μηνιαία και σε αρκετή ποσότητα τρόφιμα, αν και αυτό είναι απόφαση του υπουργείου. Όλοι οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι απαιτούνται περισσότερα κονδύλια, ώστε να μπορεί να αγοράζει ο κοινωνικός οργανισμός περισσότερα τρόφιμα για τις οικογένειες και απο την άλλη να γίνει μόνιμο περισσότερο προσωπικό για την ομαλή λειτουργία της δομής και την άμεση εξυπηρέτηση των ωφελούμενων.

Στις υπό εξέταση δομές άμεσης αντιμετώπισης φτώχειας στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας υπάρχει πρόβλημα στο κομμάτι του προσωπικού, όπου υπάρχουν ελάχιστοι μόνιμοι υπάλληλοι και όλη η υπόλοιπη ομάδα είναι με πεντάμηνες και εξάμηνες συμβάσεις, γεγονός το οποίο καθιστά δύσκολη την ομαλή λειτουργία μιας δομής. Οι υπόλοιποι κοινωνικοί λειτουργοί ανανεώνουν τις συμβάσεις, έχουν πλέον μάθει το αντικείμενο πολύ καλά, έχουν πολύ καλή τεχνογνωσία και παρ' όλ' αυτά, ανά πάσα στιγμή μπορεί να μην τους ανανεώσουν τη σύμβαση και να έρθει νέο προσωπικό, το οποίο θα χρειαστεί εκπαίδευση και αυτομάτως θα μείνει πίσω η δουλειά. Το προσωπικό θα πρέπει να αυξηθεί, αφού είναι πολλές οι απαιτήσεις, πολλή η δουλειά και λίγος ο χρόνος για να ανταπεξέλθουν τόσο λίγα άτομα που εργάζονται.

Μόνο ένα άτομο απάντησε πιο ουδέτερα σχετικά με το αν η τοπική αυτοδιοίκηση έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών. Πιο συγκεκριμένα απάντησε:

“ Συμβάλει, τώρα θετικά ή αρνητικά δε μπορώ να το διευκρινίσω, πιο πολύ θα έλεγα ότι έχει ουδέτερη στάση, εξάλλου είναι και ο ρόλος της τέτοιος, λίγο πιο παθητικός. Τις προβληματικές καταστάσεις τις γνωρίζει και παραμένει στάσιμη. Βέβαια, οι προβληματικές αυτές καταστάσεις θα πρέπει να περάσουν πρώτα απο το υπουργείο, οπότε καταλαβαίνεις ότι μάλλον δεν θα υλοποιηθούνε απο την στιγμή που δεν υπάρχει και το budget”.

Στην ερώτηση αν έχουν αντιμετωπίσει δυσκολίες με τους εξυπηρετούμενους απάντησαν ότι είναι ικανοποιημένοι με τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται. Σίγουρα υπάρχουν και κάποιες δυσκολίες, αφού οι εξυπηρετούμενοι τους αντιμετωπίζουν ως το ανώτατο όργανο που θα τους κόψει ή θα τους περάσει. Αλλά σε γενικές γραμμές είναι καλές οι σχέσεις. Άλλωστε, πολλά άτομα πηγαίνουν στις δομές αυτές πολλά χρόνια, είναι εφάμιλλοι με το χώρο και με το προσωπικό που τους προσεγγίζει ανθρώπινα. Όπως αναφέρει η πλειονότητα των ερωτώμενων υπάρχει εμπιστοσύνη, οι εξυπηρετούμενοι νιώθουν ασφάλεια να μιλάνε, δεν τα παρατάνε, αγωνίζονται και το πιο απλό παράδειγμα είναι η καλημέρα που λένε αυτοί οι άνθρωποι και το προσωπικό των δομών ξέρει ότι κάνει κάτι και τους βοηθάει.

Σχετικά με το αν η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τους συνεντευξιαζόμενους επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι η καλή συνεργασία μαζί τους οδηγεί στην αποφυγή των προβλημάτων. Προσπαθούν με το που βλέπουν έναν εξυπηρετούμενο φορτισμένο να τον αποσυμπιέζουν, τις περισσότερες φορές αυτό λειτουργεί και είναι καλή η συνεργασία που επέρχεται, σίγουρα υπάρχουν και δυσκολίες, αλλά θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με υπομονή.

Οι υπόλοιποι ερωτώμενοι θεωρούν ότι η σχέση με τους εξυπηρετούμενους κρίνεται σε επαγγελματικό επίπεδο και ότι είναι πάντα στα πλαίσια του επαγγελματικού τους ρόλου και της δεοντολογίας του επαγγέλματος του κοινωνικού λειτουργού. Επί πρόσθετα, θεωρούν ότι ένας κοινωνικός λειτουργός έχει λάβει τέτοια εκπαίδευση που να του επιτρέπει να διαχωρίζει τη θέση του από τον εξυπηρετούμενο, να μην εμπλέκεται συναισθηματικά και να μην ταυτίζεται μαζί του, προκειμένου να μπορεί να τον εξυπηρετήσει όσο το δυνατόν καλύτερα. Χρειάζεται πολύ αντικειμενική στάση και βοηθητική προς τον εξυπηρετούμενο. Κάποιος ισχυρίζεται: “Είναι πολύ βασικό να

διαχωρίζεις προσωπικά με επαγγελματικά στην δουλειά, άμα τα μπλέξεις τα κάνεις μαντάρα και στην ζωή σου και στην δουλειά σου. Η ομάδα που έχουμε δημιουργήσει εδώ απορροφάει την οποιαδήποτε δυσκολία κυρίως επαγγελματικά, ότι και να προκύψει ξέρουμε ότι θα το βγάλουμε πέρα όλοι μαζί.’’

Αναμφίβολα, ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζουν καθημερινά τη φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, όλοι επηρεάζονται από την κατάσταση, αλλά δεν είναι λόγος να βγαίνουν αυτά τα συναισθήματα στον επαγγελματικό χώρο, όχι τόσο για τους συναδέλφους, αλλά κυρίως για τους εξυπηρετούμενους που έρχονται στην κοινωνική υπηρεσία, αναλογιζόμενοι την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση. Βέβαια, αυτό συμβαίνει μέχρι ενός σημείου, έτσι ώστε να μπορεί κανείς να βοηθήσει τον ωφελούμενο για να ‘‘γλιτώσει’’ από την κατάσταση την οποία βιώνει.

Αξίζει να αναφερθεί ότι κάποιος συνεντευξιαζόμενος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι δε γίνεται να έχουν δουλειά, όπου σε αυτή τη συγκεκριμένη δουλειά εξυπηρετούν άπορους και άστεγους και να γκρινιάζουν για τα χρήματα. Μπορεί να περνούν όλοι στενότητες οικονομικές, αλλά επιβιώνουν, όπως ισχυρίζεται και σε αυτήν την επιβίωση τον έχουν βοηθήσει οι εξυπηρετούμενοι με την ανατροφοδότηση που δίνουν, αλλά και το εργασιακό περιβάλλον.

Επίσης, μία κοινωνική λειτουργός αναφέρει ότι δεν επηρεάζεται από την κατάσταση των εξυπηρετούμενων, απλά μπαίνει σε διαδικασία να κατανοήσει τις δυσκολίες τους και να δει με ποιον τρόπο μπορούν να εξυπηρετηθούν. Ισχυρίζεται ότι: ‘‘Θα ήταν άδικο, λοιπόν, να πούμε ότι η οικονομική κρίση και η φτώχεια που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, έχει επηρεάσει το ρόλο μας και το έργο μας. Παρά το γεγονός ότι το τελευταίο διάστημα εργαζόμασταν δίχως να υπάρχει οικονομικό αντίκρισμα (οι περισσότεροι από εμάς σε όλη την επικράτεια είμαστε απλήρωτοι για περισσότερους από 5 μήνες) συνεχίζουμε να παρέχουμε με τον ίδιο τρόπο αλλά και με την ίδια ποιότητα τις υπηρεσίες μας στους ωφελούμενους. Με τους συναδέλφους υπάρχει καλή επικοινωνία’’.

Σχετικά με το αν θα άλλαζαν κάτι στη δομή που εργάζονται και στηρίζεται καθαρά σε δωρεές πολιτών και τί θα ήταν αυτό, ανέφεραν ότι θα άλλαζαν τον προϋπολογισμό, δηλαδή να προβλέπεται κάποιο μηνιαίο κονδύλι για να καλύπτονται βασικές ανάγκες της

δομής, να υπάρχουν περισσότερα τρόφιμα και σε μεγαλύτερη συχνότητα. Ακόμα μεγαλύτερο προϋπολογισμό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην ενημέρωση και διαφήμιση των δομών τόσο για την ενεργοποίηση τοπικών επιχειρήσεων όσο και για την ενημέρωση πολιτών που θα μπορούσαν να επωφεληθούν των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επίσης, κρίνουν ότι είναι πολύ σημαντική η μονιμοποίηση του προσωπικού, ώστε να είναι ασφαλείς οι εξυπηρετούμενοι από την άποψη ότι πλέον γνωρίζονται μεταξύ τους και ότι έχουν αποκτήσει τεχνογνωσία πάνω στη δομή. Ο φόρτος εργασίας είναι τεράστιος και καθημερινά γίνεται ολοένα και πιο απαιτητικός.

Χαρακτηριστική είναι η απάντηση που έδωσε ένας κοινωνικός λειτουργός σχετικά με το αν θα άλλαζε κάτι στην δομή, όπου εργάζεται και τί θα ήταν αυτό και αναφέρει ότι θα ήταν η μεγαλύτερη εμπλοκή στην εύρεση εύχρηστου προγράμματος για την καταγραφή των απαραίτητων στοιχείων που θα διευκόλυναν την καθημερινότητα των εργαζόμενων. Επιπλέον, η δομή της Τράπεζας Χρόνου αποτελεί μια καινοτόμα δομή, η οποία απαιτεί και τον αντίστοιχα καινοτόμο εξοπλισμό, ο οποίος δε διατίθεται πλήρως.

Αναφορικά με το ερώτημα αν υπάρχει συνεργασία και με τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών, ερωτώμενοι απάντησαν ότι υπάρχουν διάφορες συνεργασίες. Για παράδειγμα, συνεργασία με την δημόσια υπηρεσία νερού, που γίνεται διακανονισμός και πληρώνουν οι εξυπηρετούμενοι πιο χαμηλό λογαριασμό, αλλά και με την δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση για το πρόγραμμα του δεκατιανού που δίνονται κάθε μήνα σε μαθητές, όχι μόνο του κοινωνικού παντοπωλείου, αλλά και μαθητών που έχουν κρίνει καθηγητές και διευθυντες ότι έχουν ανάγκη από το "κολατσιό" φρυγανιές, μαρμελάδα, μέλι, κ.λ.π.

Από κει και πέρα υπάρχει συνεργασία με την πρόνοια, καθώς οι περισσότεροι εξυπηρετούμενοι είναι εγγεγραμμένοι και στις δύο δομές. Επίσης, στο γραφειοκρατικό κομμάτι το κοινωνικό παντοπωλείο συνεργάζεται με τον Ο.Α.Ε.Δ και με το Ι.Κ.Α για διάφορα χαρτιά που μπορεί να χρειαστούν οι εξυπηρετούμενοι ή η δομή.

Οι εργαζόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί στην κοινωνική υπηρεσία υποστηρίζουν ότι υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών. Συνεργασία με το ΙΚΑ, την Πρόνοια, τον ΟΑΕΔ, το πρόγραμμα σίτισης ΤΕΒΑ και το σύλλογο προστασίας ανηλίκων και με την υπηρεσία

του δήμου υποστήριξης τοξικοεξαρτημένων.

Επιπλέον, αναφέρουν ότι σαφέστατα υπάρχει συνεργασία με άλλους φορείς και ενδεικτικά είναι ο ΕΟΠΠΥ, τα νοσοκομεία, οι κοινωνικές υπηρεσίες, τα κέντρα ψυχικής υγείας κ.λ.π. Συνεργάζονται με οποιαδήποτε υπηρεσία, δομή ή πρόγραμμα θα μπορούσε να ενισχύσει ή να καλύψει την όποια ανάγκη έχει ο εξυπηρετούμενος. Λόγου χάρη, δομές ψυχικής υγείας, νοσοκομεία, εισαγγελία, ΚΑΠΗ, αστυνομικά τμήματα, ΔΕΚΟ, ασφαλιστικούς φορείς, ιατρούς, επιτροπές ΚΕΠΑ, προγράμματα ΜΚΟ, κάποια Κ.Α.Π.Η. κ.λ.π.

Στην τελευταία ερώτηση που ζητήθηκε η γνώμη των συνεντευξιαζόμενων για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ., αυτοί θεωρούν ότι δεν πρέπει να γίνεται καμία συζήτηση για κλείσιμο τέτοιων δομών, όπου απαλύνονται οι δυσκολίες της φτώχειας και προσφέρονται έστω τα ελάχιστα σε ανθρώπους και οικογένειες που έχουν ανάγκη την τροφή και τη στέγαση. Η γνώμη των περισσότερων είναι ότι θα πρέπει, μάλιστα, να ανοίξουν ακόμη περισσότερες δομές, αφού ο κόσμος που κάνει αιτήσεις ολοένα και αυξάνεται, γεγονός που κάνει τις δομές όλο και πιο χρήσιμες στην Ελλάδα της κοινωνικοοικονομικής κρίσης. Ήδη οι εν λόγω Δ.Α.Α.Φ. εξυπηρετούν αρκετά άτομα κάθε μήνα.

Μία από τους κοινωνικούς λειτουργούς που αποτελούν το δείγμα της έρευνας μας υποστηρίζει ότι: "Ο νέος σχεδιασμός του Υπουργείου σχετικά με τις Δ.Α.Α.Φ με βρίσκει παντελώς αντίθετη. Αρχικά, επειδή καταργούνται 2 δομές (Τράπεζες Χρόνου και Δημοτικοί Λαχανόκηποι), οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως καινοτόμες από την αξιολόγηση του ΕΣΠΑ που παραδόθηκε στο Υπουργείο το Νοέμβριο του 2015. Κατά δεύτερον, γιατί στο νέο σχεδιασμό του Υπουργείου είναι ξεκάθαρη η μείωση του προσωπικού και η απαξίωση της μέχρι τώρα προσφοράς και εργασίας που έχει γίνει από το υπάρχον προσωπικό. Εδώ να αναφέρω ότι ο αρχικός σχεδιασμός του Υπουργείου για τις δομές αυτές δεν συμπεριλάμβανε Κοινωνικούς Λειτουργούς παρά μόνο στη Δομή του Φαρμακείου. Ο σχεδιασμός αυτός επέστρεψε διορθωμένος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με κοινωνικούς λειτουργούς σε όλες τις δομές (Παντοπωλεία, Φαρμακεία, Συσσίτια, Κέντρα Υποδοχής Αστεγών, Υπνωτήρια). Και κατά τρίτον, γιατί δεν έλαβε κανείς υπόψη του τη συνεργασία τόσων χρόνων, τις θεραπευτικές σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί με

τους ωφελούμενους και φυσικά την τεχνογνωσία για τη λειτουργία του Δ.Α.Α.Φ. Από τη στιγμή μάλιστα που η Τράπεζα Χρόνου εξυπηρετεί συνολικά περίπου 300 μέλη. Δεν υπάρχει σταθερός αριθμός ανά μήνα, καθώς εξαρτάται από τις αγγελίες προσφοράς και ζήτησης των μελών της Τράπεζας Χρόνου, καθώς και τα Ανταλλακτικά Παζάρια που διενεργούνται, αλλά η ουσία είναι ότι παρέχεται βοήθεια σε κάποιους ανθρώπους που πραγματικά τη χρειάζονται''.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κοινωνική πολιτική αποσκοπεί στην κοινωνική προστασία των προσώπων που δε μπορούν να καλυφθούν από τους μηχανισμούς της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά ούτε και διαθέτουν τα μέσα προκειμένου να αντιμετωπίσουν κι άλλα προβλήματα που ωθούν στη σταδιακή τους περιθωριοποίηση.

Ο θεσμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης ενθαρρύνει και απαιτεί τη συμμετοχή του πολίτη στο σχεδιασμό της υλοποίησης τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων. Ο όρος Αυτοδιοίκηση δηλώνει τη την αυτονομία που συνδυάζεται με τη γεωγραφική αποκέντρωση. Η επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης αποτελεί το συνδεδετικό κρίκο ανάμεσα στις έννοιες της κοινωνικής πολιτικής, της τοπικής ανάπτυξης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ένα από τα βασικά προβλήματα της κοινωνικής πολιτικής είναι το φαινόμενο της φτώχειας. Σε τοπικό επίπεδο είναι φανερό η έλλειψη οποιωνδήποτε οργανωμένων θεσμικών ρυθμίσεων για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Κατά συνέπεια, θα πρέπει να γίνουν διάφορες ενέργειες κοινωνικής πολιτικής από την τοπική αυτοδιοίκηση που θα είναι χρήσιμες και θα συντελέσουν στην αντιμετώπιση ενός σοβαρού σύγχρονου κοινωνικού προβλήματος, αυτού της φτώχειας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας αποδεικνύει ότι απαιτούνται κάποιες αλλαγές στις κοινωνικές υπηρεσίες, όπως είναι λόγω χάρη η αύξηση του προσωπικού, αφού οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν επαρκούν να καλύψουν τις ήδη υπάρχουσες ανάγκες των ατόμων που εξυπηρετούνται από τις δομές άμεσης αντιμετώπισης φτώχειας.

Γίνεται πρόταση για την αναγκαιότητα παραμονής όλων των δομών άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας καθώς αποτελούν καινοτόμες υπηρεσίες ως προς την κοινωνική προστασία του πολίτη και την κάλυψη βασικών αναγκών.

Χρειάζονται υψηλότερη χρηματοδότηση για την ομαλή και συνεχή λειτουργία των δομών ώστε να καλύπτονται πλήρως οι ανάγκες των ωφελούμενων καθώς και για να μπορούν να εγγράφονται περισσότερα άτομα στις δομές.

Πρέπει να δημιουργηθούν οργανωμένα δίκτυα συνεχής ενημέρωσης για τις δομές απο την τοπική αυτοδιοίκηση ώστε να γίνουν γνωστές στο ευρύ κοινό και σε όλους όσους μπορούν να επωφεληθούν από τις Δ.Α.Α.Φ.

Το άνοιγμα περισσότερων δομών σε όλη την Ελλάδα κρίνεται αναγκαίο διότι η κρίση έχει επηρεάσει σε όλα τα μέρη της χώρας με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολίτες που δεν έχουν πρόσβαση στις Δ.Α.Α.Φ, ενώ τις έχουν πραγματικά ανάγκη.

Τέλος πρέπει να υπάρχει συνεχής και άμεση διεπαγγελματική συνεργασία με τις δομές άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας, την τοπική αυτοδιοίκηση και το υπουργείο κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής αλληλεγγύης για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία των δομών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

- Βενιέρης, Δ., Παπαθεοδώρου, Χ., (2003). Η Κοινωνική Πολιτική στην Ελλάδα, Προκλήσεις και Προοπτικές, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ζαϊμάκης, Γ. (2002). Κοινοτική Εργασία και τοπικές κοινωνίες. Ανάπτυξη, Συλλογική δράση, Πολυπολιτισμικότητα, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- Ζωγράφου, Α. (2002). Κοινωνική Εργασία με Κοινότητα, εκδόσεις Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Καραγκούνης, Β. (2009). Κοινοτική Εργασία και Τοπική Ανάπτυξη, εκδόσεις Τόπος, Αθήνα.
- Κανδυλάκη, Α. (2005). Αντιμετωπίζοντας τη Βία στην Οικογένεια μέσα από Δίκτυα Υπηρεσιών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Κοντιάδης, Ξ., Απίστουλας, Δ., (2006). Μεταρρύθμιση του κοινωνικού κράτους και τοπική αυτοδιοίκηση, Αθήνα.
- Κοντιάδης, Ξ., Καλατζής, Ν., Μίχος, Λ., Μπιτσάνη, Ε., Τσέκος, Θ., (2006). Κοινωνική Πολιτική και ΤΑ, Τελική Έκθεση, Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Αθήνα.
- Κυριαζόπουλος Π., Σιαμαντά Ε., (2009), Έρευνα Αγοράς, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα.
- Μητάκος, Γ. (1993). Τοπική Ανάπτυξη και Κοινωνική Πολιτική, εκδόσεις Ίδρυμα Σάκη Καραγιώργα, Αθήνα .
- Μπεσίλα-Βήκα, Ε. (2008). Τοπική Αυτοδιοίκηση, Ειδικά Θέματα. εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Πετμετζίδου, Μ. (1992). Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνική Πολιτική, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Σκαμνάκης, Χ. (2005). Η Υποεθνική Παράμετρος, Προοπτική ή Αδυναμος Κρίκος των Συστημάτων Κοινωνικής Προστασίας. Μια εμπειρική Διερεύνηση των χαρακτηριστικών των προγραμμάτων Κοινωνικής Προστασίας της Αυτοδιοίκησης, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Σκαμνάκης Χ., (2006), Ο ρόλος των φορέων της αυτοδιοίκησης στην άσκηση κοινωνικής

πολιτικής, εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Σταθακόπουλος Β., (2005), Μέθοδοι Έρευνας Αγοράς, εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.

Σταθόπουλος, Π. (2005). Κοινωνική Εργασία, Θεωρητική προσέγγιση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Στασινοπούλου, Ο., (2003). Κράτος Πρόνοιας - Ιστορική Εξέλιξη, Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

Στο παράρτημα παρατίθενται οι απομαγνητοφωνήσεις των συνεντεύξεων, για λόγους εχεμύθειας και τήρησης του απορρήτου έχουν αποκρυφθεί όλα τα στοιχεία που φανερώνουν προσωπικά στοιχεία για κάθε συνεντευζιαζόμενο.

Συνέντευξη 1 Κοινωνικό Παντοπωλείο

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού έχει και το γραφειοκρατικό κομμάτι και το πρακτικό στο κοινωνικό παντοπωλείο. Το γραφειοκρατικό κομμάτι αφορά την συλλογή των φακέλων, την αρχειοθέτηση καθώς και την παραπομπή των φακέλων στην επιτροπή, η επιτροπή εξετάζει τους φακέλους για την ένταξη ή την επαναξιολόγηση των εξυπηρετούμενων στα πλαίσια παραμονής στην υπηρεσία. Στο πρακτικό κομμάτι γίνονται επισκέψεις σε σπίτια και συντάσσονται κοινωνικές εκθέσεις και κοινωνικά ιστορικά τα οποία χρησιμοποιούνται για την διερεύνηση της ένταξης του εκάστοτε ατόμου-οικογένειας στην δομή.

Μηνιαία πόσο κόσμο εξυπηρετείτε;

Αναφορικά με τις μηνιαίες νέες εγγραφές κατα μέσο όρο βρίσκονται στα εικοσιπέντε(25) με τριάντα(30) άτομα, όπου όταν μιλάμε για άτομα έννοούμε στην πλειονότητα των περιπτώσεων και την οικογένεια του κάθε ατόμου. Συνολικά στην τελευταία διανομή εξυπηρετήσαμε 1.525 οικογένειες στον ευρύτερο δήμο και κάθε μήνα δυστυχώς υπάρχουν αυξήσεις.

Υπάρχει διασύνδεση με τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ; Αν ναι είναι άμεση και αποτελεσματική;

Ναι, υπάρχει και κυρίως υπάρχει με τα σισίτια και μάλιστα όταν έχουμε μεγάλες χορηγίες κυρίως με τρόφιμα που δεν έχουν μακρυπρόθεσμη λήξη, στέλνουμε ένα μέρος στα σισίτια όπου ξέρουμε ότι θα προσφερθούν άμεσα εφόσον υπάρχει καθημερινά

διανομή φαγητού.

Ποιές ανάγκες καλύπτεται στους εξυπηρετούμενους;

Η βασική ανάγκη που καλύπτεται είναι τα τρόφιμα από την δικιά μας υπηρεσία, όπου κάθε δίμηνο γίνονται οι διανομές στους εξυπηρετούμενους και ενδιάμεσα όπως σου προανέφερα, προκύπτουν κάποιες χορηγίες, όπου ενημερώνουμε άμεσα τους εξυπηρετούμενους να έρθουν να πάρουν το μερίδιο που τους αναλογεί.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Ναι, παρέχεται αλλά αυτό γίνεται στα σπίτια όταν γίνονται οι επισκέψεις, όπου αισθάνονται και πιο άνετα να εκφραστούν, διότι όπως βλέπεις ο χώρος εδώ δεν είναι επαρκής, ώστε να γίνει μία συνεδρία. Εμείς τους παρέχουμε μία πρώτη υποστήριξη και από εκεί και πέρα τους παραπέμπουμε στον συμβουλευτικό σταθμό του κοινωνικού οργανισμού, εάν και εφόσον χρειάζονται και θέλουν περαιτέρω υποστήριξη.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Οι πολιτικοί προϊστάμενοι κάνουν ότι μπορούν, έχουμε πρόβλημα με τον προϋπολογισμό όπου δεν επαρκούν τα χρήματα, ώστε να παρέχονται στους εξυπηρετούμενους μηνιαία και σε αρκετή ποσότητα τρόφιμα, αν και αυτό είναι απόφαση του υπουργείου. Εκεί που υπάρχει πρόβλημα είναι στο κομμάτι του προσωπικού, όπου υπάρχουν δύο (2) μόνιμοι υπάλληλοι, η μία είμαι εγώ και είναι άλλος ένας υπάλληλος υπεύθυνος των διανομών.

Η υπόλοιπη ομάδα είναι με πεντάμηνες και εξάμηνες συμβάσεις, γεγονός το οποίο καθιστά δύσκολη την ομαλή λειτουργία της δομής. Οι υπόλοιποι κοινωνικοί λειτουργοί της δομής έχουν ανανεώσει τις συμβάσεις δύο φορές, έχουν πλέον μάθει το αντικείμενο πολύ καλά, έχουν πολυ καλή τεχνογνωσία και παρόλα αυτά ανα πάσα στιγμή μπορεί να μην τους ανανεώσουν την σύμβαση και να έρθει νέο προσωπικό όπου θα χρειαστεί εκπαίδευση και αυτομάτως θα μείνει πίσω η δουλειά.

**Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;
Οι εξυπηρετούμενοι είναι ικανοποιημένοι με τις υπηρεσίες που τους προσφέρονται;**

Έχουν υπάρξει και δύσκολοι εξυπηρετούμενοι, αλλά όχι κάτι το φοβερό. Πλέον υπάρχουν πολύ καλές σχέσεις, έρχονται άτομα να φανταστείς εδώ και δέκα χρόνια, οπότε είναι εφάμιλλοι με τον χώρο και αντίστοιχα και με εμάς. Εξάλλου η προσέγγιση που έχουμε είναι πιο ανθρωπιστική και αυτό φαίνεται και απο την ανατροφοδότηση που παίρνουμε απο τους εξυπηρετούμενους.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Κοίτα, είμαι δύο χρόνια στο κοινωνικό παντοπωλείο, στην προηγούμενη δουλειά μου όπου ήμουν στον τομέα των ανεξαρτήσεων και έκανα συμβουλευτική σε άτομα εκεί επηρεάστηκα, δεν ήταν και το κομμάτι που ήθελα να ασχοληθώ οπότε το burnout ακολούθησε. Εδώ όμως είναι διαφορετικά τα πράγματα, λόγω της πολύ καλής ομάδας που έχει δημιουργηθεί υπάρχουν άρτιες σχέσεις μεταξύ μας και με τους εξυπηρετούμενους οπότε μπορώ να πω ότι είναι πολύ καλύτερα προσωπικά μιλώντας.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Θα άλλαζα τον προϋπολογισμό, να υπάρχουν περισσότερα τρόφιμα και σε μεγαλύτερη συχνότητα, αυτό που γίνεται εδώ είναι μια σταγόνα στον ωκεανό σε σύγκριση με ότι θα πρέπει να γινόταν. Επίσης θα μονιμοποιούσα προσωπικό, ώστε να είναι ασφαλείς οι εξυπηρετούμενοι από την άποψη ότι πλέον γνωρίζονται μεταξύ τους και ότι έχουν αποκτήσει τεχνογνωσία πάνω στην δομή.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Υπάρχει συνεργασία με την δημόσια υπηρεσία νερού, όπου γίνεται διακανονισμός και πληρώνουν οι εξυπηρετούμενοι πιο χαμηλό λογαριασμό, συνεργαζόμαστε επίσης και με την δευτεροβάθμια και πρωτοβάθμια εκπαίδευση για το πρόγραμμα του δεκατιανού που δίνονται κάθε μήνα σε μαθητές, όχι μόνο του κοινωνικού παντοπωλείου, αλλά και μαθητών που έχουν κρίνει καθηγητές και διευθυντες ότι έχουν ανάγκη από το "κολατσιό" φρυγανιές, μαρμελάδα, μέλι, από κει και πέρα υπάρχει συνεργασία με την πρόνοια, καθώς οι περισσότεροι εξυπηρετούμενοι είναι εγγεγραμμένοι και στις δύο δομές. Στο γραφειοκρατικό κομμάτι συνεργαζόμαστε με τον Ο.Α.Ε.Δ και με το Ι.Κ.Α για διάφορα χαρτιά που μπορεί να χρειαστούν οι εξυπηρετούμενοι ή η δομή.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Είναι κρίμα, ενώ υπάρχει τέτοιο προσωπικό να μην αξιοποιείται και να κλείσουν δομές σαν την δική μας που βοηθάνε σε τέτοιους καιρούς οικογένειες.

Συνέντευξη 2 Κοινωνικό Παντοπωλείο

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Η δουλειά μου στο κοινωνικό παντοπωλείο χωρίζεται σε δουλειά γραφείου και στο πρακτικό κομμάτι, η δουλειά γραφείου είναι η συγκέντρωση, η καταγραφή και η αρχειοθέτηση των φακέλων, καθώς και η παραπομπή των νέων φακέλων στην προϊσταμένη και από εκεί για αξιολόγηση στην επιτροπή. Στο πρακτικό κομμάτι πάμε μία φορά την εβδομάδα επισκέψεις σε σπίτια για λήψη κοινωνικών εκθέσεων και κοινωνικών ιστορικών, καθώς και όποτε προκύπτει για παροχή συμβουλευτικής.

Ποιές ανάγκες καλύπτεται στους εξυπηρετούμενους;

Ως κοινωνικό παντοπωλείο καλύπτουμε ανάγκες τροφής, παρέχουμε και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, αλλά όχι ως βασικό άξονα της δουλειάς μας.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Ναι, παρέχουμε αλλά όχι σε συστηματική βάση, όποτε πάμε για επίσκεψη σε σπίτια επειδή και οι εξυπηρετούμενοι είναι και πιο άνετοι στον χώρο τους μας ανοίγονται. Εδώ στην υπηρεσία βλέπεις ότι δεν είναι εφικτό, αν και έχει γίνει και εδώ μόνο όταν τελειώνει το ωράριο και κεκλεισμένων των θυρών.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Δεν γνωρίζω πολύ καλά τους προϊσταμένους, κυρίως η προϊσταμένη της δομής μας έρχεται σε επαφή μαζί τους, τώρα απο κει και πέρα αν μιλάς για την προσφορά στην δομή μας απο την τοπική αυτοδιοίκηση και ταυτόχρονα απο το υπουργείο τότε υπάρχουν μερικές προβληματικές, όχι προσωπικές αλλά λειτουργικές για την υπηρεσία, χρειαζόμαστε περισσότερα κονδύλια ώστε να μπορεί να αγοράζει ο κοινωνικός οργανισμός περισσότερα τρόφιμα για τις οικογένειες και απο την άλλη να κάνουν μόνιμο περισσότερο προσωπικό ή να μας εξασφαλίσουνε ότι θα μείνουμε, έστω και με τις συμβάσεις και αυτό όχι για εμάς και την δουλειά μας, αλλά για την ομαλή λειτουργία της δομής και την άμεση εξυπηρέτηση των ωφελούμενων.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Προσωπικά δεν έχω βρεθεί σε δύσκολη κατάσταση με κάποιον εξυπηρετούμενο, δύσκολους ανθρώπους θα βρείς, στο κάτω κάτω όλοι έχουμε τις δυσκολίες μας, πόσο μάλλον άνθρωποι που ζουν κάτω απο το όριο της φτώχειας. Έχω παρατηρήσει όμως ότι δεν τα παρατάνε, το πιο απλό παράδειγμα την καλημέρα που θα πάρεις απο αυτούς τους ανθρώπους την νιώθεις και χαίρεσαι όταν ξέρεις ότι κάνεις κάτι και τον βοηθάς.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Δεν γίνεται να έχουμε δουλειά, όπου σε αυτήν την δουλειά εξυπηρετούμε απόρους και άστεγους και να γκρινιάζουμε για τα χρήματα, σίγουρα περνάμε όλοι στενότητες οικονομικές, αλλά επιβιώνουμε και στην επιβίωση αυτή με έχουν βοηθήσει οι εξυπηρετούμενοι με την ανατροφοδότηση που μας δίνουν, αλλά με έχει βοηθήσει πολύ και το εργασιακό μου περιβάλλον, οι συνάδελφοι δηλαδή είναι πλέον οικογένεια για εμένα.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Περισσότερα χρήματα για τρόφιμα. Είναι πολύ πιο σημαντικό από την μονιμοποίηση που ανέφερα, τα τρόφιμα που δίνουμε δεν είναι επαρκή για να σιτηθεί ολόκληρη οικογένεια.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Ναι, υπάρχει αλλά κυρίως με τα σισσίτια είμαστε βλέπεις και παρόμοιες υπηρεσίες. Την ενημέρωση τη δίνουμε στους εξυπηρετούμενους και για τις άλλες δομές, αλλά δεν ξέρω άμα τις αξιοποιούνε.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Προφανώς και πρέπει να κλείσουν...πλάκα κάνω, νομίζω ότι δεν πρέπει να γίνεται καν συζήτηση για κλείσιμο τέτοιων δομών, όπου απαλύνουν τις δυσκολίες της φτώχειας και προσφέρουν, έστω και τα ελάχιστα σε ανθρώπους και οικογένειες που έχουν ανάγκη την τροφή, την στέγαση.

Συνέντευξη 3_Κοινωνικό παντοπωλείο

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ο ρόλος μου, όπως και των υπόλοιπων συναδέλφων είναι ταυτόχρονα γραφειοκρατικός και πρακτικός.

Το γραφειοκρατικό κομμάτι περιλαμβάνει την συγκέντρωση των δικαιολογητικών από τους εξυπηρετούμενους την καταχώρηση σε φάκελο με τα στοιχεία τους και την παραπομπή των φακέλων στην επιτροπή για επιβεβαίωση ένταξης στην δομή για το εκάστοτε άτομο που κάνει αίτηση. Πρακτικά κάνουμε τις διανομές ειδών πρώτης ανάγκης, κάνουμε επισκέψεις σε σπίτια και κοινωνικές εκθέσεις και παίρνουμε κοινωνικά ιστορικά.

Ποιές ανάγκες καλύπτεται στους εξυπηρετούμενους;

Καλύπτουμε ανάγκες τροφής και παροχής ειδών πρώτης ανάγκης, ψυχοκοινωνικές ανάγκες άμα χρειαστεί, αν και παραπέμπουμε τις περισσότερες φορές σε ανάλογη υπηρεσία, αλλά κάνουμε ήδη μια προεργασία με συμβουλευτική.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους

Ναι, παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Έχει συμβάλλει, τώρα θετικά ή αρνητικά δεν μπορώ να το διευκρινίσω, πιο πολύ θα έλεγα ουδέτερη στάση εξάλλου, είναι και ο ρόλος τους τέτοιος, λίγο πιο παθητικός. Τις προβληματικές καταστάσεις τις γνωρίζουν και παραμένουν στάσιμοι βέβαια οι

προβληματικές αυτές καταστάσεις πρέπει να περάσουν πρώτα απο το υπουργείο οπότε καταλαβαίνεις ότι μάλλον δεν θα υλοποιηθούνε από την στιγμή που δεν υπάρχει και το budget.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Ααα τι να σου πω, όλοι είναι ένας και ένας, έχω αναπτύξει πολύ καλές σχέσεις, υπάρχει εμπιστοσύνη και νιώθουν ασφάλεια να μιλάνε, όχι μόνο σε εμένα, αλλά και σε όλους τους συναδέλφους εδώ. Προσωπικά, δυσκολίες δεν έχω αντιμετωπίσει.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Είναι πολύ βασικό να διαχωρίζεις προσωπικά με επαγγελματικά στην δουλειά μας, άμα τα μπλέξεις τα κάνεις μαντάρα και στην ζωή σου και στη δουλειά σου. Η ομάδα που έχουμε δημιουργήσει εδώ αποροφάει την οποιαδήποτε δυσκολία κυρίως επαγγελματικά, ότι και να προκύψει ξέρουμε ότι θα το βγάλουμε πέρα όλοι μαζί.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Όπως σου προείπα και εγώ και οι υπόλοιποι συνάδελφοι δεν υπάρχουν τόσα χρήματα, δηλαδή είδη πρώτης ανάγκης για τους εξυπηρετούμενους.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Δεν απάντησε.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Δεν απάντησε.

Συνέντευξη 4 Κοινωνική Υπηρεσία

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ως κοινωνικοί λειτουργοί στην κοινωνική υπηρεσία του δήμου ασχολούμαστε με τις αιτήσεις, κυρίως των προγραμμάτων που υλοποιούνται την κάθε χρονική στιγμή, είμαστε υπεύθυνοι για τις αιτήσεις του κοινωνικού παντοπωλείου, του κοινωνικού ιατρείου, του κοινωνικού φαρμακείου του δήμου, όπου ελέγχουμε τον κάθε αιτούντα ξεχωριστά και αν πληροί τις προϋποθέσεις τον περνάμε στις καταστάσεις της εκάστοτε υπηρεσίας.

Ποιές ανάγκες καλύπτεται στους εξυπηρετούμενους;

Παρέχουμε τρόφιμα, φάρμακα μέσα από τις υπηρεσίες του κοινωνικού παντοπωλείου και φαρμακείου και λειτουργούμε ως διανομείς κυρίως στο κοινωνικό παντοπωλείο. Επίσης, υπάρχει και το έκτακτο οικονομικό βοήθημα για ανθρώπους και κυρίως για οικογένειες που κινδυνεύουν με έξωση.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους

Όχι. Παρέχεται μόνο βασική συμβουλευτική από κει και πέρα παραπέμπουμε σε ειδικούς κυρίως σε συνεργασία με την Πρόνοια.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Έχουμε άμεση επαφή και καλή σχέση με την τοπική αυτοδιοίκηση, στην ουσία η κοινωνική υπηρεσία είναι παρακλάδι της, άρα είμαστε κι εμείς ένα κομμάτι τους οπότε υπάρχει και καλή συνεργασία.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Πότε έχουμε, πότε δεν έχουμε, τις περισσότερες φορές είναι καλά και ήρεμα τα πράγματα, έχουν συμβεί βέβαια και πολύ άσχημες καταστάσεις που δεν χρειάζεται όμως να αναφερθούμε.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Σίγουρα μας έχει επηρεάσει, αλλά δεν είναι λόγος να βγαίνουν αυτά τα συναισθήματα στον επαγγελματικό μας χώρο, όχι τόσο για τους συναδέλφους, αλλά κυρίως για τους εξυπηρετούμενους που έρχονται στην κοινωνική υπηρεσία, αναλογιζόμενοι βέβαια την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Μόνιμο προσωπικό, μόνιμο προσωπικό. Είναι το αίτημά μας εδώ και καιρό με τις συμβάσεις δεν βγαίνει άκρη με πεντάμηνα και εξάμηνα, μέχρι να έρθει ο καινούριος συνάδελφος και να εκπαιδευτεί, ώστε να μπει στο νόημα της δουλειάς που κάνουμε εδώ έχει λήξει η σύμβαση, με αποτέλεσμα να φορτωνόμαστε για άλλη μια φορά όλη την δουλειά.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Ναι, υπάρχει συνεργασία με το ΙΚΑ, την Πρόνοια, τον σύλλογο προστασίας παιδιού και με την υπηρεσία του δήμου υποστήριξης χρηστών.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Είναι αδικαιολόγητο αν και πιστεύω πως δεν θα γίνει, ήδη μας έχουν ανανεώσει τις συμβάσεις εργασίας. Αυτή την στιγμή εξυπηρετούνται τόσες χιλιάδες κόσμος μόνο στον δήμο μας που μετά τι; Θα βρεθεί στον αέρα; Δεν νομίζω να κλείσουνε.

Συνέντευξη 5 Κοινωνική Υπηρεσία

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ασχολούμαι με τις αιτήσεις για όλες τις δομές που υπάγονται στον δήμο μας και την κοινωνική υπηρεσία, ελέγχουμε τις αιτήσεις και τις εγκρίνουμε, όσες βέβαια πληρούν τις προϋποθέσεις.

Ποιές ανάγκες καλύπτετε στους εξυπηρετούμενους;

Βάσει των δομών μας, καλύπτουμε ανάγκες τροφής, ένδυσης, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και υπάρχει κι ένα έκτακτο επίδομα για ανθρώπους που κινδυνεύουν με έξωση.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Παρέχεται η βασική συμβουλευτική από κει και πέρα παραπέμπουμε σε ειδικό σε άλλη δομή, τις περισσότερες φορές στην Πρόνοια, αναλόγως όμως με την φύση του εκάστοτε περιστατικού.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Ναι, έχει συμβάλλει θετικά. Υπάρχουν καλές σχέσεις, έχουμε συνεχή επαφή κυρίως για ενημέρωση και για την πορεία των αιτήσεων.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Δυσκολίες έχουμε σίγουρα αντιμετωπίσει, οι εξυπηρετούμενοι μας βλέπουν σαν το ανώτατο όργανο που εμείς θα τους κόψουμε ή θα τους περάσουμε, ενώ στην ουσία κι εμείς άλλους ακούμε. Σε γενικές γραμμές, είναι καλές οι σχέσεις. Είναι τόσος ο κόσμος που σίγουρα θα βρείς και τους “καλούς” και τους “κακούς”.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε τι θα ήταν αυτό;

Μόνιμο προσωπικό.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Ναι, υπάρχει συνεργασία με την Πρόνοια, ΙΚΑ, ΟΑΕΔ, πρόγραμμα σίτισης και με έναν σύλλογο προστασίας παιδιών.

Ποιά είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Ουδέν σχόλιο. Άμα νομίζεις ότι θα αφήσουνε χωρίς αυτά τα ελάχιστα.

Συνέντευξη 6

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας

ρόλος;

Εγώ και μία άλλη συνάδελφος από την κοινωνική υπηρεσία του δήμου δουλεύουμε κυρίως σε άλλη υπηρεσία και ερχόμαστε εδώ 2 με 3 φορές την εβδομάδα, όπου περνάμε αιτήσεις και τις ελέγχουμε.

Ποιές ανάγκες καλύπτετε στους εξυπηρετούμενους;

Θα μιλήσω για τις δομές, γιατί εμείς είμαστε πίο γραφειοκρατικό όργανο, με την έννοια ότι καταχωρούμε φακέλους και αιτήσεις για τις δομές, οπότε καλύπτονται ανάγκες τροφής, στέγασης, ένδυσης, έκτακτο οικονομικό βοήθημα και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Παρέχεται η βασική συμβουλευτική στην ουσία για αναγνώριση της φύσης του εκάστοτε περιστατικού από κει και πέρα παραπέμπουμε στον αρμόδιο ειδικό.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Είμαι και σε δύο υπηρεσίες βλέπεις, οπότε εις διπλούν θα σου απαντήσω, χαχα. Οι σχέσεις είναι αρκετά καλές έως πολύ, κατανοούν οι προϊστάμενοι ότι έχουμε φόρτο εργασίας, οπότε δεν μας πιέζουν και έχει αναπτυχθεί μια κάλη διεπαγγελματική συνεργασία.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Προσπαθώ με το που βλέπω έναν εξυπηρετούμενο φορτισμένο να τον αποσυμπιέζω, τις

περισσότερες φορές λειτουργεί και είναι καλή η συνεργασία που επέρχεται, οι δυσκολίες πάντα θα υπάρχουν το θέμα είναι να τις αντιμετωπίζεις με υπομονή.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Κυρίως η δουλειά μου στην άλλη υπηρεσία με έχει βοηθήσει σε αυτόν τον τομέα, οι μεγάλοι άνθρωποι είναι πολύ ευδιάθετοι, πιο παιδιά αν μπορούμε να πούμε. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διευκολύνει σίγουρα την δουλειά στην άλλη υπηρεσία, αλλά και να μπορώ να διαχειρίζομαι καλύτερα την δουλειά στην κοινωνική υπηρεσία.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε τι θα ήταν αυτό;

Εδώ στην κοινωνική υπηρεσία το προσωπικό πρέπει να αυξηθεί, είναι πολλές οι απαιτήσεις, πολλή η δουλειά και λίγος ο χρόνος για να ανταπεξέλθουμε.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Υπάρχει συνεργασία με ΙΚΑ, πρόνοια, δομή για άτομα με εξαρτήσεις και με την δομή προστασίας ανηλίκων .

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Όσο και να λένε ότι θα τις κλείσουνε δεν πρόκειται να γίνει. Προσωπική μου γνώμη είναι ότι πρέπει να ανοίξουν ακόμη περισσότερες δομές. Ο κόσμος που κάνει αιτήσεις ολοένα και αυξάνεται, συμβάν που κάνει τις δομές όλο και πιο χρήσιμες στην Ελλάδα της κοινωνικοοικονομικής κρίσης.

Συνέντευξη 7 Κοινωνικό Συσσίτιο

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ο ρόλος του ΚΛ στο Κοινωνικό Συσσίτιο του Δήμου είναι η ψυχοκοινωνική υποστήριξη του ωφελούμενου. Η διασύνδεση με υπηρεσίες και φορείς είτε της τοπικής κοινωνίας είτε εκτός αυτής. Η υποστήριξη του ατόμου για να μπορέσει να βγει από τη δύσκολη κατάσταση (οικονομική, ψυχολογική) που βρίσκεται.

Ποιές ανάγκες καλύπτεται στους εξυπηρετούμενους;

Την καθημερινή σίτιση.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους.

Ναι.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών; Και με ποιόν τρόπο;

Είναι άμεση η σχέση της δομής με την τοπική αυτοδιοίκηση. Ορισμένες φορές συμβάλει στην θετική και ομαλή λειτουργία της δομής.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Η σχέση είναι σε επαγγελματικό επίπεδο.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την

οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Σίγουρα επηρεάζεται από την κατάσταση που βιώνουν όλοι οι συμπολίτες, αλλά αυτό γίνεται μέχρι ενός σημείου ούτως ώστε να μπορέσεις να βοηθήσεις τον ωφελούμενο για να απεμπλακεί από την κατάσταση που βιώνει.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Οι δομές αυτές στηρίζονται καθαρά σε δωρεές πολιτών αυτό που θα μπορούσε να αλλάξει είναι να προβλέπεται κάποιο μηνιαίο κονδύλι για να καλύπτονται βασικές ανάγκες της δομής.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές- υπηρεσίες πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Σαφέστατα και υπάρχει συνεργασία με άλλους φορείς ενδεικτικά αναφέρουμε ΕΟΠΠΥ, Νοσοκομεία, Κοινωνικές Υπηρεσίες, Κέντρα Ψυχικής Υγείας.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Θεωρώ ότι δεν πρέπει να κλείσουν ή να αλλάξουν τρόπο λειτουργίας, διότι δεν θα μπορούσαν να έχουν την παροχή της δομής στο έπακρο.

Πόσοι ωφελούμενοι εξυπηρετούνται ανά μήνα; Πόσους εξυπηρετεί η Δομή συνολικά?

Κάθε μήνα εξυπηρετούνται 130 άτομα.

Συνέντευξη 8 Κοινωνικό Παντοπωλείο

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Λήψη ιστορικού, παραπομπή και διασύνδεση με άλλες υπηρεσίες, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, ευαισθητοποίηση του ευρύτερου πληθυσμού, κάλυψη επισιτιστικών και όχι μόνο αναγκών των εξυπηρετούμενων.

Ποιές ανάγκες καλύπτετε στους εξυπηρετούμενους;

Ανάγκες σίτισης, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, διασύνδεσης με αρμόδια υπηρεσία αν κριθεί απαραίτητο, ενθάρρυνσης και ενεργοποίησης.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Φυσικά.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών; Και με ποιόν τρόπο;

Έχει συμβάλει αρκετά, (στο παντοπωλείο ακόμα περισσότερο) καθώς δεν προσφέρει μόνο τον χώρο στον οποίο λειτουργεί το παντοπωλείο αλλά και το στηρίζει οικονομικά. Από την άλλη πλευρά, όταν υπάρχει κάτι «τοπικό», υπάρχουν πάντα και οι πελατειακές σχέσεις.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Δυσκολίες υπάρχουν παντού και πάντα. Από τη δυσκολία του εξυπηρετούμενου να σε εμπιστευθεί και να σου πει την αλήθεια του μέχρι το να μην υπάρχουν τα απαραίτητα μέσα για να τον βοηθήσεις. Για τη σχέση, τι να πω; Δεν υπάρχει κάτι γενικό ούτε μπορώ

να πω καλές οι κακές. Είναι στα πλαίσια της επαγγελματικής μας θέσης και δεοντολογίας.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Επηρεασμένοι ως προς τι; Όχι, δεν επηρεαζόμαστε από την κατάσταση των εξυπηρετούμενων απλά μπαίνουμε σε διαδικασία να κατανοήσουμε τις δυσκολίες τους και να δούμε πως μπορούμε να τους βοηθήσουμε. Ούτε με τους συναδέλφους υπάρχει κάτι.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε τι θα ήταν αυτό;

Εννοείται περισσότερο προσωπικό και θα προσπαθούσα να υπήρχε αξιόλογος προϋπολογισμός για αγορά των ειδών.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές-υπηρεσίες πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Συνεργασία υπάρχει με οποιαδήποτε υπηρεσία ή πρόγραμμα καλύπτει την υπάρχουσα ανάγκη του εξυπηρετούμενου. Για παράδειγμα, υπηρεσίες ψυχικής υγείας, νοσοκομεία, αστυνομικά τμήματα, εισαγγελία, προγράμματα, κέντρα και ΜΚΟ με διαφορετικές παροχές, ΚΑΠΗ.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Η καλύτερη. Είμαστε όλοι πολύ χαρούμενοι που θα μείνουμε άνεργοι!!! (αστειάκι αλλά πιστεύω ότι η απάντηση είναι αυτονόητη). Οι δομές οφείλουν να παραμείνουν γιατί εξυπηρετούν χιλιάδες πολίτες συν τους εκατοντάδες εργαζόμενους που θα μείνουν άνεργοι. Επίσης, δεν πάνε για κλείσιμο αλλά για αλλαγές.

Πόσοι ωφελούμενοι εξυπηρετούνται ανά μήνα; Πόσους εξυπηρετεί η Δομή συνολικά?

328 οικογένειες, 892 άτομα

Συνέντευξη 9 Τράπεζα Χρόνου

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας ρόλος;

Ο ρόλος του Κοινωνικού Λειτουργού σε μια Δ.Α.Α.Φ. είναι πολλαπλός. Κυρίως ασχολείται με τη λήψη κοινωνικού ιστορικού, παροχή ψυχοκοινωνική υποστήριξη, διασύνδεση του εξυπηρετούμενου με άλλες υπηρεσίες για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του, ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού, ενημέρωση του για τους στόχους και το έργο της Τράπεζας Χρόνου, αναδεικνύει πως μπορεί να προσφέρει και να επωφεληθεί με τη δωρεάν ανταλλαγή υπηρεσιών.

Ποιές ανάγκες καλύπτετε στους εξυπηρετούμενους;

Οι ανάγκες που καλύπτονται στους εξυπηρετούμενους είναι η ενεργοποίηση, η συμμετοχή, η συλλογικότητα, η ψυχοκοινωνική στήριξη, η ενθάρρυνση, η δωρεάν κάλυψη αναγκών μέσω των υπολοίπων μελών της Τράπεζας Χρόνου.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους

Είναι βασική αρμοδιότητα και παροχή από τον/την κοινωνικό λειτουργό της Δομής, καθώς δεν μπορεί να συγκροτηθεί κοινωνική δομή χωρίς την ύπαρξη κοινωνικού λειτουργού.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών; Και με ποιόν τρόπο;

Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει συμβάλει αρκετά στην ομαλή λειτουργία των δομών. Αρχικά γιατί παρέχει δωρεάν τους απαραίτητους χώρους και την υλικοτεχνική υποδομή για τη λειτουργία τους. Επιπλέον, βοηθάει αρκετά στην καλύτερη και πληρέστερη ενημέρωση των πολιτών για τη λειτουργία των δομών μέσω του γραφείου Τύπου του Δήμου, αλλά και καταχωρήσεων σε τοπικές εφημερίδες και σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επίσης, η βοήθεια στη δημιουργία επαφών με τοπικές επιχειρήσεις για την καλύτερη λειτουργία των δομών, καθώς και η συμβολή στην έγκριση χρηματοδότησης δράσεων για την εύρυθμη λειτουργία των δομών.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Η σχέση με τους εξυπηρετούμενους είναι πάντα στα πλαίσια του επαγγελματικού μας ρόλου και της δεοντολογίας του επαγγέλματος του ΚΛ. Οι δυσκολίες είναι πάντα εκεί, από την πιο μικρή μέχρι την πιο μεγάλη. Από τη δυσκολία του ίδιου του ωφελούμενου να φτάσει μέχρι την πόρτα σου να ζητήσει βοήθεια εξαιτίας της κατάστασης στην οποία πλέον έχει περιέλθει λόγω της οικονομικής κρίσης, από τη δυσκολία του να εμπιστευτούν σε κάποιον «ξένο», μέχρι τη δυσκολία να μην έχεις κάποιο εργαλείο για να τους ενισχύσεις.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Ένας κοινωνικός λειτουργός έχει λάβει τέτοια εκπαίδευση που να του επιτρέπει να διαχωρίζει τη θέση του από τον εξυπηρετούμενο, να μην εμπλέκεται συναισθηματικά και να μην ταυτίζεται μαζί του ώστε να μπορεί να τον εξυπηρετήσει όσο το δυνατόν καλύτερα. Θα ήταν άδικο λοιπόν να πούμε ότι η οικονομική κρίση και η φτώχεια που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, έχει επηρεάσει το ρόλο μας και το έργο μας.

Παρά το γεγονός ότι το τελευταίο διάστημα εργαζόμασταν δίχως να υπάρχει οικονομικό αντίκρισμα (οι περισσότεροι από εμάς σε όλη την Επικράτεια είμαστε απλήρωτοι για περισσότερους από 5 μήνες) συνεχίζουμε να παρέχουμε με τον ίδιο τρόπο αλλά και με την ίδια ποιότητα τις υπηρεσίες μας στους ωφελούμενους. Με τους συναδέλφους υπάρχει καλή επικοινωνία, γεγονός που δεν επιτρέπει να φανεί κάτι στους ωφελούμενούς μας.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Θα ήθελα αρχικά να είχαμε περισσότερη εμπλοκή στην εύρεση εύχρηστου προγράμματος για την καταγραφή των απαραίτητων στοιχείων που θα διευκόλυναν την καθημερινότητα των εργαζομένων. Επιπλέον η δομή της Τράπεζας Χρόνου αποτελεί μια καινοτόμα δομή, η οποία απαιτεί και τον αντίστοιχα καινοτόμο εξοπλισμό τον οποίο δεν διαθέταμε πλήρως.

Επίσης, θα θέλαμε μεγαλύτερο προϋπολογισμό που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην ενημέρωση και διαφήμιση των δομών τόσο για την ενεργοποίηση τοπικών επιχειρήσεων όσο και για την ενημέρωση πολιτών που θα μπορούσαν να επωφεληθούν των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές-υπηρεσίες πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Σαφώς και υπάρχει συνεργασία με δομές-υπηρεσίες εκτός των υπολοίπων Δ.Α.Α.Φ. Συνεργαζόμαστε με οποιαδήποτε υπηρεσία, δομή ή πρόγραμμα που θα μπορούσε να ενισχύσει ή να καλύψει την όποια ανάγκη έχει ο εξυπηρετούμενος.

Ενδεικτικά αναφέρω υπηρεσίες ψυχικής υγείας, νοσοκομεία, εισαγγελία, ΚΑΠΗ, αστυνομικά τμήματα, ΔΕΚΟ, ασφαλιστικοί φορείς, ιατροί, ΟΑΕΔ, επιτροπές ΚΕΠΑ, προγράμματα ΜΚΟ.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Ο νέος σχεδιασμός του Υπουργείου σχετικά με τις Δ.Α.Α.Φ με βρίσκει παντελώς αντίθετη. Αρχικώς γιατί καταργούνται 2 δομές (Τράπεζες Χρόνου και Δημοτικοί Λαχανόκηποι), οι οποίες χαρακτηρίστηκαν ως καινοτόμες από την αξιολόγηση του ΕΣΠΑ που παραδόθηκε στο Υπουργείο το Νοέμβριο του 2015.

Κατά δεύτερον, γιατί στο νέο σχεδιασμό του Υπουργείου είναι ξεκάθαρη η μείωση του προσωπικού και η απαξίωση της μέχρι τώρα προσφοράς και εργασίας που έχει γίνει από το υπάρχον προσωπικό. Εδώ να αναφέρω ότι ο αρχικός σχεδιασμός του Υπουργείου για τις δομές αυτές δεν συμπεριλάμβανε Κοινωνικούς Λειτουργούς παρά μόνο στη Δομή του Φαρμακείου. Ο σχεδιασμός αυτός επέστρεψε διορθωμένος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με ΚΛ σε όλες τις δομές (Παντοπωλεία, Φαρμακεία, Συσσίτια, Κέντρα Υποδοχής Αστέγων, Υπνωτήρια).

Και κατά τρίτον, γιατί δεν έλαβε κανείς υπόψη του τη συνεργασία τόσων χρόνων, τις θεραπευτικές σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί με τους ωφελούμενους και φυσικά στην τεχνογνωσία για τη λειτουργία του Δ.Α.Α.Φ.

Πόσοι ωφελούμενοι εξυπηρετούνται ανά μήνα; Πόσους εξυπηρετεί η Δομή συνολικά?

Η Τράπεζα Χρόνου εξυπηρετεί συνολικά περίπου 300 μέλη. Δεν υπάρχει σταθερός αριθμός ανά μήνα καθώς εξαρτάται από τις αγγελίες προσφοράς και ζήτησης των μελών της Τράπεζας Χρόνου καθώς και τα Ανταλλακτικά Παζάρια που διενεργούνται.

Συνέντευξη 10 Κοινωνικής υπηρεσίας

Ως κοινωνικός λειτουργός εργαζόμενος σε Δ.Α.Α.Φ ποιος είναι ο επαγγελματικός σας

ρόλος;

Ως επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί ελέγχουμε όλες τις αιτήσεις που έρχονται τις συγκρίνουμε με τα χαρακτηριστικά του κάθε προγράμματος και αν και εφόσον τηρούνε τις προϋποθέσεις μπαίνουν στο πρόγραμμα ή παίρνουν κάποιο επίδομα. Αυτή είναι η βασική γραφική δουλειά. Πηγαίνουμε για επισκέψεις σε σπίτια, όπου μας έχει ζητηθεί να πάμε έχει τύχει να κάνουμε και street work με κάποιες υπηρεσίες που συνεργαζόμαστε. Σχετικά με τις Δ.Α.Α.Φ τώρα λόγω του ότι δεν δουλεύω αποκλειστικά και μόνο για τις δομές αυτές, αλλά και για αυτές καθώς ως κοινωνική υπηρεσία του δήμου έχουμε πιο ευρύ εργασιακό φάσμα.

Ποιές ανάγκες καλύπτετε στους εξυπηρετούμενους;

Καλύπτουμε ανάγκες ένδυσης απο μία μικρή ιματιοθήκη όπου έχουμε, τροφής μέσω κοινωνικού παντοπωλείου, στέγασης σε ειδικές περιπτώσεις απο ένα ειδικό πρόγραμμα νομίζω στο έχουν προαναφέρει και οι συνάδελφοι.

Παρέχεται και συμβουλευτική υποστήριξη στους εξυπηρετούμενους;

Παρέχεται και συμβουλευτική, κατα τη δική μου άποψη είναι μια πολύ σοβαρή επαγγελματική ενασχόληση, όπου πρέπει να δώσεις μεγάλη προσοχή και αφοσίωση. Εμείς βέβαια παρέχουμε την βασική απο κει και πέρα παραπέμπουμε σε πιο εξειδικευμένο προσωπικό, συνήθως σε άλλη υπηρεσία αναλόγως με τη φύση πάντα του περιστατικού.

Ποια είναι η σχέση σας με την τοπική αυτοδιοίκηση, έχει συμβάλει θετικά στην ομαλή λειτουργία των δομών;

Κοίτα να δεις ως κοινωνική υπηρεσία είμαστε και εμείς τοπική αυτοδιοίκηση με κάποιον τρόπο, αλλά άμα το κοιτάξεις επιμέρους και την κάθε υπηρεσία που προσφέρουμε και το τί προσφέρεται μέσα απο το πολιτικό σύστημα αυτήν την στιγμή τουλάχιστον για τις δομές που ψάχνεις εσύ είναι ικανοποιητικές. Ακόμα υπάρχει κόσμος με ανάγκες εκεί

έξω. Δεν πρόκειται να καλυφθούν έτσι εύκολα με τρόφιμα, ρούχα, σίγουρα διευκολύνουν και απαλύνουν την θέση του κάθε εξυπηρετούμενου που επωφελείται από τις υπηρεσίες μας, αλλά δεν υπάρχει το βασικό παιδί μου, εισόδημα, χωρίς επαγγελματική απασχόληση είναι πολύ δύσκολα τα πράγματα και η ανεργία όλο και αυξάνεται.

Ποια είναι η σχέση σας με τους εξυπηρετούμενους, έχετε αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Προσωπικά δεν έχω αντιμετωπίσει δυσκολίες, ζόρικούς χειρισμούς να έχω κάνει και έχω βρεί, αλλά σε γενικές γραμμές όχι. Είναι και ο τρόπος που δουλεύεις και που θα απαντάς σε ότι σε ρωτάνε. Θέλει πολύ αντικειμενική στάση και βοηθητική προς τον εξυπηρετούμενο, να του δείξεις ότι εισαι εκεί αυτήν την στιγμή.

Ως εργαζόμενοι που αντιμετωπίζετε καθημερινά την φτώχεια και συνεπώς την οικονομική κρίση, νιώθετε επηρεασμένοι επαγγελματικά απέναντι στους εξυπηρετούμενους και στους συναδέλφους σας αντίστοιχα;

Όχι, δεν θεωρώ πρωτεύον να αναμίξω αυτά τα χαρακτηριστικά, εντάζει εδώ που τα λέμε αντιμετωπίζουμε τέτοιες καταστάσεις και γνωρίζουμε τέτοιους ανθρώπους που είμαστε σαν άρχοντες μπροστά τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις απλά λες "πάλι καλά" για όλα.

Αν θα αλλάζατε κάτι στην δομή στην οποία εργάζεσθε, τί θα ήταν αυτό;

Προσωπικό παιδί μου και δεν είμαστε οι μόνοι που το ζητάμε και άλλες δομές το ζητάνε. Ο φόρτος είναι τεράστιος, ο όγκος δουλειάς γίνεται όλο και πιο απαιτητικός και εδώ είμαστε τρεις κοινωνικοί λειτουργοί και οι υπόλοιποι με συμβάσεις. Εμείς χρειαζόμαστε μόνιμο προσωπικό, δε γίνεται να εκπαιδεύουμε τόσους μήνες προσωπικό και μόλις μάθουν τη δουλειά να λήγει η σύμβαση.

Υπάρχει συνεργασία και με άλλες δομές πέραν από τις υπόλοιπες Δ.Α.Α.Φ για την αντιμετώπιση διαφόρων περιστατικών;

Ναι, βεβαίως υπάρχει με την πρόνοια, τον Ο.Α.Ε.Δ.

Ποια είναι η γνώμη σας για τα πρόσφατα γεγονότα περί κλεισίματος των Δ.Α.Α.Φ;

Στο προανέφερα κίολας όσο δεν υπάρχει εργασία για τον κόσμο τόσο θα αυξάνεται ή δεν θα λύνεται η ανεργία, πράγμα που σημαίνει ότι θα καταφύγεις σε υπηρεσίες που προσφέρουμε και δεν θα 'σαι και ο μόνος, θα είναι και άλλοι και μετά απο έναν μήνα θα είναι ακόμα περισσότεροι και θα αυξάνονται και οι απαιτήσεις οι δικές μας, οπότε δεν το πιστεύω ότι θα κλείσουν. Θα είναι σαν να σκοτώνει, η όποια κυβέρνηση τις κλείσει χιλιάδες κόσμο σε όλη την Ελλάδα.